

Ἡ ἀνάγκη τῆς ὑπάρξεως ἐφεῦρε τὰ πρὸς τὸ ζῆν μέσα.

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ

Ο ΕΜΠΟΡΟΣ ΕΙΣ ΤΑΣ ΕΞΩΤΕΡΙΚΑΣ ΑΥΤΟΥ ΣΧΕΣΕΙΣ.

Α΄.

Αἱ πηγαὶ τῆς παραγωγῆς. — Γεωργία. — Βιομηχανία. — Ἐμπόσιον. — Ναυτιλία. — Πῶς ἐθεώρουν τὴν γεωργίαν καὶ βιομηχανίαν οἱ ἀρχαῖοι. — Ὁ Μίγας Ἀλέξανδρος καὶ οἱ διάδοχοι πῶς ἐθεώρουν τὸ ἔμπόσιον. — Πῶς ὁ μεσαιών. — Τὸ ἀποικιακὸν καὶ ἐμπορικὸν σύστημα. — Ὁ Σουλτὸν καὶ ὁ Κολθέρτος. — Ὁ Κουέσενε καὶ ἡ σχολὴ τῶν φυσιοκρατῶν. — Ὁ Βέρρης, ὁ Ἀδάμ Σμιθ καὶ οἱ νεώτεροι οἰκονομολόγοι. — Ἡ ἀκριβὴς ἔννοια τοῦ συνεταίρισμοῦ. — Ὁ πόλεμος καὶ ἡ πενία. — Ὁ βυζευτὴς Ριχάρδος περὶ διεθνούς διαίτησις. — Ὁ Ἕλλην καὶ αἱ ἐμπορικαὶ ἀρχαί. — Ἡ ἐμπορικὴ πολιτικὴ τῆς Ἑλλάδος.

Ἄν διὰ προσεκτικοῦ βλέμματος θεωρήσωμεν τὴν ἐνέργειαν τῶν σωματικῶν τοῦ ἀνθρώπου δυνάμεων, θέλομεν ἀνεύρει ἀσχολουμένας αὐτὰς περὶ τὴν καλλιέργειαν τῆς φύσεως καὶ τῶν δυνάμεων αὐτῆς. Ὁ ὑπέρτατος νόμος τῆς συντηρήσεως τῆς ζωῆς καὶ τῆς ἀνέτου ὑπάρξεως, ἐβίασαν ἀρχαίῳθεν τὸν ἀνθρώπον νὰ ἐφεύρη πάντα τὰ μέσα καὶ νὰ διαθέσῃ σκοπίμως ἕλας του τὰς δυνάμεις πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον. Καὶ ὄντως ἅπασαν τὴν φύσιν ἀνεμόχλευσε, πολλὰ τῶν ζώων ἐξημέρωσε, καὶ τέλος τὰ πάντα ἐβιάσθη νὰ ἐφεύρη πρὸς πορισμὸν τῆς τροφῆς του, πρὸς καταικίαν, πρὸς

Παρά τοῖς ἀρχαίοις ἐπεκράτουν ἀλλόκοτοι περὶ ἐμπορίου ἰδέαι.

ιματισμὸν, καὶ πρὸς ἱκανοποίησιν τῶν πολλῶν ἀναγκῶν του. Ἐκ τούτου ἐγεννήθησαν αἱ τρεῖς παμμέγισται τῆς παραγωγῆς πηγαί, ἐξ ὧν ἀπορρέουσι τὰ ἀγαθὰ τοῦ ὕλικου κόσμου. Καὶ πρῶτον ἡ γεωργία, ἡ σκοπίμως διαθέτουσα τὸ τῆς γῆς ἔδαφος πρὸς τελειότεραν καὶ ἀφθονωτέραν παραγωγὴν προϊόντων· δεύτερον ἡ βιομηχανία, ἡ μεταπλάττουσα τὰ προϊόντα συμφώνως πρὸς τὰς ἀνάγκας τοῦ ἀνθρώπου καὶ τρίτον ἡ ἐμπορία ἡ σκοποῦσα τὴν μεταφορὰν καὶ διάδοσιν τῶν προϊόντων ὅπου ὑπάρχει ἀνάγκη αὐτῶν. Ἡ ἐμπορία διττὰς ἔχουσα τὰς λειτουργίας, τὴν μεταφορὰν δηλ. καὶ τὴν διάδοσιν, διττὰ ἔχει καὶ τὰ ὀνόματα. Ἡ μεταφορὰ ἐνηργεῖτο διὰ τῆς μετακομιστικῆς καὶ ναυτικῆς ἐμπορίας, ἡ δὲ διάδοσις τῶν προϊόντων πρὸς πώλησιν ἐλέγετο ἐμπόριον κυρίως. Τὰς τρεῖς ταύτας παραγωγικὰς πηγὰς ὀνομάζομεν καθόλου ἐμπόριον.

Ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι καὶ σήμερον ἔτι ἐπικρατοῦσιν αἱ μᾶλλον ἀλλόκοτοι, στρεβλαί, ἐνίοτε δὲ καὶ ὑβριστικαὶ περὶ ἐμπορίου ἰδέαι. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἐνόμιζον ὅτι ἡ γεωργία εἶναι ἡ εὐπρεπεστέρα καὶ ἐντιμωτέρα ἐπασχόλησις διὰ τὸν πολίτην· τὴν δὲ βιομηχανίαν θεωρήσαντες ὡς βαναυσουργίαν ἐγκατέλειπον εἰς τὰς χεῖρας τῶν δούλων, οὐδόλως μεριμνῶντες ὑπὲρ τῆς ἀναπτύξεως αὐτῆς. Πλεῖστοι ὅσοι παράδοξοι καὶ ἐνίοτε ἀντιφατικοὶ νόμοι ἐτυράνουν τὸ τε ἐμπόριον καὶ τὰς τέχνας, μὴ ἐξαιρουμένης καὶ αὐτῆς τῆς γεωργίας. Τίς ἀγνοεῖ τὴν ἀπαγόρευσιν τῆς ἐξαγωγῆς τῶν Ἀττικῶν σύκων, τὴν ἄνισον καὶ καταθλι-

Ὁ πολιτισμὸς καὶ οὐχὶ ἡ προστασία προῆξε τὸ πάλαι ἐμπόριον.

πτικὴν φορολογίαν τῶν πλουσίων κεφαλαιούχων, καὶ τὴν ὀλίγην μέριμναν, ἣν εἶχον περὶ τῶν παραγωγικῶν δυνάμεων τῆς φύσεως καὶ τοῦ ἀνθρώπου. Ἄν δὲ ἠυδοκίμησέ πως τὸ ἐμπόριον, ἡ ναυτιλία, αἱ τέχναι, ἡ καλλιτεχνία, τοῦτο εἶναι μᾶλλον συνέπεια τοῦ πολιτισμοῦ αὐτῶν, τῆς θρησκείας καὶ τῆς γεωγραφικῆς θέσεως τοῦ τόπου, ἢ τῆς προστασίας καὶ μερίμνης ἣν περὶ αὐτοῦ εἶχον. Ἐκαστος τόπος, κατὰ τὸ σύστημα τῆς διοικήσεώς του καὶ κατὰ τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνδρός, ὅστις διηύθυνε τὸ σκάφος τῆς πολιτείας, τοιαύτας εἶχε περὶ ἐμπορίου ἀρχάς· διὸ παρά τοῖς ἀρχαίοις δὲν ὑπῆρχον ἀρχαὶ βάσιμοι, προστασία, καὶ νόμοι προστατευτικοί. (1)

Ὁ Μέγας Ἀλέξανδρος πολλαχῶς εὐεργετήσας τὴν ἀνθρωπότητα οὐχ ἥττον εὐηργέτησε καὶ τὸ ἐμπόριον, ἐκτιμήσας δεόντως τὰς ὑπηρεσίας, ἃς προσφέρει εἰς τὴν εὐημερίαν τῆς ἀνθρωπότητος. Ἐνῶ διέδιδε μέχρις ἐσχατιῶν τῆς γῆς τὸν ἑλληνικὸν πολιτισμὸν, ἐφρόντιζεν εἰς τοὺς προσφεεῖς διὰ τὴν ἐμπορίαν τόπους ν' ἀνεγείρη πόλεις, ν' εὐκολύνῃ τὴν συγκοινωνίαν, νὰ ἰδρῦῃ στρατιωτικοὺς σταθμοὺς καὶ μέχρι τῶν ἐσχατιῶν τῆς Ἰνδίας νὰ μεριμνᾷ περὶ τῆς ἀσφαλείας καὶ ἡσυχίας τοῦ ἀχανοῦς αὐτοῦ κράτους, θέσας εὐρύτατα θεμέλια εἰς τὸ παγκόσμιον ἐμπόριον, τὸ ὁποῖον ἄωρος

(1) Ἐκ τῆς μελέτης τῆς ἱστορίας καὶ τῶν συγγραμμάτων ἀρχαίων καὶ νεωτέρων τοιαύτας ἐμπερῶταμεν ἰδέας τὰς ὁποίας πολλοὶ δὲν παραδέχονται. Οἱ ἀντιφρονούντες πρεσβεύουσιν ἐκ διαμέτρου ἀντιθέτους ἰδέας περὶ τῆς βιομηχανίας τῶν ἀρχαίων.

Οἱ ἀρχαῖοι δὲν ἐπρέσβευον βασιμους περὶ ἐμπορίου ἀρχάς.

θάνατος δὲν ἐπέτρεψεν αὐτῶ νὰ ἴδῃ εὐδοκίμοῦν καὶ προαγώμενον. Οἱ διάδοχοι βαδίσαντες εἰς τὰ ἴχνη τῶν περὶ ἐμπορίου ἰδεῶν τοῦ ἀρχιστρατήγου αὐτῶν δὲν ἐφάνησαν οὐδαμῶς κατώτεροι. Οἱ διάσημοι τῆς Αἰγύπτου βασιλεῖς Πτολεμαῖοι κατέστησαν αὐτὴν καὶ μάλιστα τὴν Ἀλεξανδρείαν κέντρον σπουδαιότατον τοῦ παγκοσμίου ἐμπορίου, μεριμνήσαντες πατρικῶς, ἵνα παράσχωσιν εἰς αὐτὸ πᾶσαν βοήθειαν καὶ προστασίαν. Ὁ Φάρος τῆς Ἀλεξανδρείας, αἱ ἰδοὶ τῆς ἐσωτερικῆς συγκοινωνίας, αἱ διώρυγες τοῦ Νείλου διὰ τὴν συγκοινωνίαν μετὰ τῆς Ἐρυθρᾶς, ἡ προστασία εἰς τὴν ναυτιλίαν, ἀνέδειξαν τὴν Αἴγυπτον ἐστίαν τοῦ ἐμπορίου. Οὐχ' ἦττον οἱ Σελευκίδαι τῆς Συρίας ἐμερίμνησαν διὰ παντὸς μέσου ὑπὲρ τῆς εὐημερίας τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς βιομηχανίας, εὐκολύναντες τὴν συγκοινωνίαν διὰ μεγάλων λεωφόρων, διὰ τῆς ποταμοπλοίας τοῦ Εὐφράτου καὶ τοῦ Τίγρεως. Οἱ Ἀτταλοὶ βασιλεῖς τῆς Περγᾶμου οὐ μόνον τὰ γράμματα ἐπροστάτευσαν ἀλλὰ καὶ τὴν βιομηχανίαν τοῦ μικροῦ μὲν ἀλλ' εὐδαίμονος κράτους αὐτῶν. Τὴν αὐτὴν σύνεσιν πρὸς τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν ναυτιλίαν ἐπέδειξαν οἱ Ῥόδιοι, συντάξαντες μάλιστα τοὺς τελειότερους περὶ ναυτιλίας νόμους.

Ταῦτα ἀποδεικνύουσι μὲν ὅτι οἱ Ἕλληνες κατένοον ἄριστα τὰ εὐεργετήματα τοῦ ἐμπορίου, ἀλλ' εἰσέτι δὲν εἶχον κατανοήσει ὅτι τὴν ἐξάσκησίν του διεῖπον νόμοι καὶ ἀρχαὶ ἀποτελοῦσαι ἐπιστήμην. Διὰ τοῦτο οὐδὲ σύγγραμμα περὶ αὐτοῦ συνέγραψαν. Οἱ Ῥωμαῖοι ὡς κατακτηταὶ ἐθεώρουν αὐτὸ ὡς ἐπάγγελμα

Οἱ ἀρχαῖοι ἠγνόουν ὅτι τὸ ἐμπόριον διέπουσιν ἀρχαὶ σταθεραί.

περιφρονημένον καὶ ἄξιον νὰ μετέρχωνται δοῦλοι. Ἡ ἠθικὴ ἀρχή, ὡς παρατηρεῖ Ἴταλὸς ἱστορικὸς, ἥτις διεῖπε τοὺς ἀρχαίους λαοὺς ἐξήρτατο ἐκ τῆς ἀπορροφῆσεως τῆς ἀτομικῆς ἐνεργητικότητος πρὸς ὄφελος τοῦ κράτους. *Salus reipublicae suprema lex esto* ἦτοι ὁ ὑπέρτατος νόμος ἔστω ἡ σωτηρία τῆς πολιτείας· τὸ ἀξίωμα τοῦτο χαρακτηρίζει ἄριστα τὸ πνεῦμα τοῦ Ἑλληνικοῦ καὶ Ῥωμαϊκοῦ πολιτισμοῦ. «Οἱ βυζαντινοὶ ἐπροστάτευον πολυτρόπως τὸ ἐμπόριον· διότι εἰς αὐτὸ ὄφειλον τὸν ἐξελληνισμόν τῆς Ῥωμαϊκῆς αὐλῆς τοῦ Βυζαντίου, ἀλλὰ καὶ τοὶ προαχθέντες μεγάλως εἰς τὴν νομοθεσίαν, οὐδέποτε ἀπέδωκαν εἰς αὐτὸ ἐπιστημονικὴν ἀξίαν.

Ὁ Μεσαιὼν καθ' ὅλην τὴν Εὐρώπην, καὶ τοὶ ὑπὸ τὴν ἀμεσον ἐπιρροὴν τοῦ χριστιανισμοῦ διατελῶν, οὐ μόνον δὲν ἐπροστάτευσεν αὐτὸ, ἀλλὰ καὶ τοὺς μετερχομένους οἱ τιμαριῶται καὶ κληρικοὶ περιεφρόνουν καὶ κατεπίεζον. Ἀποκατασταθείσης τῆς ἡσυχίας ἐν Εὐρώπῃ πόλεις τινες τῆς Ἰταλίας, ἡ Βενετία, ἡ Γένουα, ἡ Πίσσα καὶ ἡ Ἀμάφια προήχθησαν εἰς μέγιστον βαθμὸν ἐμπορικῆς ἀναπτύξεως. Συγχρόνως δὲ ἀνεπτύσσοντο εἰς τὰ βόρεια μέρη τῆς Εὐρώπης αἱ Ἀσιατικαὶ πόλεις, ἀποτελέσασαι τὴν γνωστὴν ὑπὸ τὸ αὐτὸ ὄνομα Ἐνωσιν. Τῶν πόλεων τούτων τὸ ἐμπορικὸν καὶ ναυτικὸν πνεῦμα ἦτον ἡ κατὰκτησις καὶ ἡ ἀντιζηλία τῶν συμφερόντων. Οὐδεμία δὲ περὶ ἐμπορίου συστηματικὴ ἀρχὴ ὠδήγει τὴν πρόοδόν των. Ἡ ἀνακάλυψις τοῦ ἀκρωτηρίου τῆς Καλῆς Ἑλπίδος ὑπὸ τῶν Πορτογάλλων καὶ τῆς Ἀμερικῆς ὑπὸ τῶν Ἰσπανῶν νέαν

Ἡ ἀνακάλυψις τοῦ νέου κόσμου νέαν ἔδωκε ζωὴν εἰς τὸ ἐμπόριον.

ἔδωκε φάσιν εἰς τὸ ἐμπόριον. Ἡ ἄφρων ἐμπορικὴ πολιτικὴ τῶν Πορτογάλων καὶ Ἰσπανῶν εἰς τὸν νέον κόσμον, καὶ ἡ ἐκ τοῦ μεγάλου πλούτου προκύψασα διαφθορά, ἐπέτρεψεν εἰς τοὺς Ὁλλανδοὺς, Ἄγγλους, Γάλλους, Δανοὺς νὰ σχηματίσωσιν ἀποικίας εἰς τὸν νέον κόσμον καὶ εἰς τὰς Ἰνδίας. Ὁ τρόπος τῆς διοικήσεως καὶ τῆς ἐμπορικῆς καὶ ναυτικῆς ἐκμεταλλεύσεως τῶν ἀποικιῶν, οὐ μόνον δὲν διέφερε τῆς τῶν ἀρχαίων, ἀλλὰ μάλιστα παριστάνει πᾶν ὅ,τι ἄτοπον, ἐγώϊστον καὶ ἀπάνθρωπον ἐνίστε. Αἱ φυτεῖαι, ἡ ἀπαγόρευσις τοῦ ἐμπορεύεσθαι καὶ ναυτίλλεσθαι τῶν ξένων εἰς τὰς ἀποικίας, καὶ πάσης ἄλλης φύσεως περιορισμὸς ἀπέτελεσαν τὸ ἀποικιακὸν σύστημα καὶ ὕστερον τὸ ἐμπορικὸν λεγόμενον σύστημα (système mercantile) οὗτινος θεμελιώδης ἀρχὴ εἶναι, ὅτι τὰ πολῦτιμα μέταλλα εἶναι ὁ ἀληθὴς πλοῦτος τῶν λαῶν, ἐπομένως εἰς τὰς διεθνεῖς δόσοληψίας ὁ λαμβάνων πλείοτερα ἐμπορεύματα καὶ δίδων χρήματα πρὸς πληρωμὴν, ὁ λαὸς ἐκεῖνος ἐζημιούτο ἢτοι εἶχε τὸ ἐμπορικὸν ἰσοζύγιον (Balance de comere) ἐναντίον του. Ὁ λαὸς ὁ ἐξάγων πλείοτερα τῶν ὄσων εἰσάγει, ὠφελεῖτο καὶ εἶχε τὸ ἰσοζύγιον ὑπὲρ αὐτοῦ. Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς ταύτης ἀρχεται ἡ Εὐρώπη νὰ μὴ θεωρῆ τὸ ἐμπόριον ὡς ἀπλοῦν ἐπιτήδευμα, ἀλλ' αἱ κυβερνήσεις καὶ οἱ σοφοὶ ἐπεζήτουν ἀρχὰς καὶ νόμους νὰ ἐφαρμόσωσιν εἰς τὴν διαχείρησιν τῶν οικονομικῶν τοῦ κράτους καὶ τῶν ναυτικῶν ἐμπορικῶν καὶ βιομηχανικῶν ἐπιχειρήσεων. Ἐπὶ Φιλίππου τοῦ ὠραίου εἰς Γαλλίαν ἐπροστατεύθη ἡ γεωργία καὶ ἡ βιομηχανία. Ἡ κυβέρνησις πρώτην

Ὁ 16ος αἰὼν ἀνέδειξε τὸ ἐμπόριον ἐπιστήμην.

ἤδη φορὰν ἐπεχείρησε νὰ καθοδηγήσῃ τὴν χώραν τοῦ τεχνήτου καὶ νὰ διευθύνῃ τὰ ἔργα του. Τὸ πλάτος, ἡ ποιότης, ἡ παρασκευὴ τῶν ὑφασμάτων ὠρίσθησαν, καὶ ἔκτοτε, ὡς λέγει ὁ Blanqui εἰς τὴν ἱστορίαν του, ἡ πρόοδος τῶν τεχνῶν ὑπῆρξεν ἀνάλογος πρὸς τὴν παρακμὴν τοῦ φεουδαλισμοῦ. Ἐκτοτε ἀφ' ἡμέρας εἰς ἡμέραν κατενοεῖτο καθ' ἅπασαν τὴν Εὐρώπην, ὅτι τὸ ἐμπορεύεσθαι ὑπόκειται εἰς νόμους, εἰς ἀρχὰς, εἰς θεωρίας, τὰς ὁποίας οἱ ἐξοχοὶ κατὰ καιροὺς διπλωμάται καὶ ἐπιστήμονες ἠσχολοῦντο νὰ ἀνιχνεύσωσι, νὰ ἐρευνήσωσι, νὰ ἐπαληθεύσωσι. Τὴν ἐθνοσωτήριον καὶ ἐνδοξον ταύτην ἰδέαν ὁ αἰὼν τοῦ 14ου Λουδοβίκου τῆς Γαλλίας ἐπελήφθη νὰ ἀναμοχλεύσῃ καὶ διαδώσῃ καθ' ἅπασαν τὴν Εὐρώπην. Ὁ ὑπουργὸς τῆς Γαλλίας Σουλλὺ (Sully) ἤρχισε κατὰ τὸ τέλος τοῦ 16ου αἰῶνος τὸ ἀθάνατον τοῦτο ἔργον, τὸ ἱσοῖον ὁ μετ' αὐτοῦ μέγιστος τῆς Γαλλίας πρωθυπουργὸς Κολβέρτος (Colbert) ἐπεξέτεινε καὶ ἐφήρμωσε κατὰ τὸν 17ον αἰῶνα. Ἀπηγόρευσε εἰς τοὺς Ὁλλανδοὺς καὶ Ἄγγλους τὰ προνόμια τοῦ ἐμπορεύεσθαι κατέστησε τὴν Μασσαλίαν καὶ Δουνκέρκην ἐλευθέρους λιμένας. Ἐπροστάτευσε τὸ ἐμπόριον τῶν ἀποικιῶν, τὴν βιομηχανίαν τῶν ἐρίων, τὴν μεταξουργίαν, τὴν ὑελουργίαν, τὴν ταπητουργίαν, τὴν κατοπτροποιίαν. Ἐφερε τεχνήτας καὶ βιομηχάνους ἐκ Βενετίας καὶ Φλάνδρας πρὸς ἐμφύχασιν τῆς βιομηχανίας τῶν τριχάπτων (dentelle). Ἴδιον μέλημα αὐτοῦ ἦτο τὰ μέσα τῆς συγκοινωνίας, ἡ οἰκονομία τῶν προσόδων, ἡ διαμόρφωσις ἐθνικῆς ναυτιλίας. Δὲν συζητοῦμεν ἤδη, ἀν αἱ θεωρίαι τοῦ

Ἡ οἶκον μικῆ ἀφορᾷ τὴν εὐδαιμονίαν τῆς ἀνθρωπότητος.

Κολβερτικοῦ συστήματος, δηλ. τοῦ μονοπωλείου καὶ τῆς ἀποκλειστικότητος, ἦσαν ὀρθαὶ καὶ δίκαιαι, διότι αἱ στρεβλαὶ αὗται ἀρχαὶ ἐδέσποζον τὸν νοῦν ὄλων τῶν κυβερνήσεων καὶ τῶν πολιτικῶν τῆς ἐποχῆς, οὐχ' ἦτον εἰς τὸν ἀθάνατον τοῦτον πατέρα τῆς γαλλικῆς βιομηχανίας, ναυτιλίας καὶ ἐμπορίας ὀφείλεται τὸ ἤδη ὑπάρχον μεγαλεῖον τῆς Γαλλίας. Ἀλλ' ἐνῶ ὁ Κολβέρτος ἐφήρμοζεν ὡς πρωθυπουργὸς τὰς θεωρίας του, ἕτερος μέγας ἀνὴρ διὰ τῆς φιλοσοφικῆς ἐπὶ τοῦ ἐμπορικοῦ συστήματος ἐρεύνης ἔρριπτε τὰ θεμέλια ἐπιστήμης ὀλοκλήρου, ἰδρύσας καὶ σχολὴν εἰδικὴν τὴν τῶν Φυσιοκρατῶν. Ὁ ἔξοχος οὗτος τῆς ἐμπορικῆς ἐπιστήμης φωστήρ ἦτον ὁ ἰατρός τοῦ Λουδοβίκου 14ου Κουέσνεη (Guesnay). Οὗτος πρῶτος προεκήρυξε τοὺς ὑπάρχοντας νόμους τοῦ ἐμπορίου (1740). Οὗτος μετὰ τῶν ὀπαδῶν του Gournay, Mercier de la rivièrre, Turgot, Dupont de Nemours, Boesnier de l'Orme, Marquis de Mirabeau, ἔρριψαν τὰ θεμέλια τῆς Οἰκονομικῆς ἐπιστήμης. «Οὔτοι, λέγει εἰς τῶν μαθητῶν του, ἐσχημάτισαν μίαν ἀληθῆ ἐπιστήμην, ἣτις οὐδᾶλως εἶναι κατωτέρα τῆς Γεωμετρίας κατὰ τὸ πειστικόν, ἀλλ' εἶναι οὐχ' ἦττον πολὺ ἀνώτερα πασῶν τῶν ἄλλων ἐπιστημῶν διὰ τὸ ἀντικείμενόν της· διότι ἀφορᾷ τὴν εὐημερίαν, τὴν εὐδαιμονίαν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους». Ἡ σχολὴ τῶν φυσιοκρατῶν ἐν πολλοῖς ἐφιλοσόφησεν ὀρθῶς καὶ ὠρίμως, ἀλλ' ἔλαβεν ὡς βάσιν ὅτι ἡ γῆ εἶναι ἡ μοναδική, ἡ ἀληθὴς καὶ ἡ ἐσχάτη τοῦ πλούτου πηγὴ. Τοιαῦται καὶ ἄλλαι παραπλήσια θεωρίαι περὶ πλούτου καὶ ἐμπορίου διεδίδοντο καθ' ἅ-

Ἡ νέωτέρα ἐπιστήμη ἀπέδειξε τὰ παλαιὰ συστήματα ἐπιβλαβῆ.

πασαν τὴν Εὐρώπην, καὶ οἱ σοφοὶ παντὸς ἔθνους δὲν ἐθεώρουν πλέον τὰ ἐμπορικὰ γεγονότα ὡς τυχαῖα καὶ ἀσταθῆ, ἀλλὰ προσεπάθουν ἐκ τῶν φαινομένων νὰ σχηματίσωσι τοὺς καθολικοὺς νόμους, δι' ὧν ἐμελλον νὰ μορφώσωσι τὴν ἐπιστήμην τῆς οἰκονομίας. Εἰς τὴν Ἰταλίαν κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην διέπρεψεν ὁ ἐκ Μιλάνου Πέτρος Βέρρης, εἰς δὲ τὴν Ἀγγλίαν ὁ καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημείου Ἐδιμβούργου Ἀδάμ Σμιθ, ὁ φιλόσοφος Ἀγγλος Δαβίδ Χοῦμ (1776) καὶ ἄλλοι πολλοί. Ὁ Σμιθ διὰ τοῦ ἀθανάτου συγγράμματός του θέσας τὰς θεμελιώδεις τῆς οἰκονομικῆς ἀρχάς, ἀξιοῦται τῆς ἐπωνυμίας τοῦ πατρὸς τῆς ἐπιστήμης. Ἐκτοτε αὕτη διδάσκεται πανταχόθι καὶ παρήγαγεν ἀνδρας ἐξόχου ἰκανότητος, οἵτινες ἐμόρφωσαν, διηυκρίνησαν, καὶ συνεζήτησαν ἀλληλοδιαδόχως τὰ διάφορα τῆς οἰκονομικῆς συστήματα, ἀποδείξαντες ὅτι οὔτε τὸ ἐμπορικὸν σύστημα, οὔτε τὸ προστατευτικὸν καὶ ἀπαγορευτικὸν, ὡς οὔτε τὸ τῶν φυσιοκρατῶν εἶναι ἀληθές, ἀλλ' ὅτι ἡ ἐλευθερία τοῦ ἐμπορίου ἐπὶ πᾶσι καὶ ἡ σύγχρονος ἀνάπτυξις τῶν παραγωγικῶν δυνάμεων ἐκάστου ἔθνους, εἶναι ἡ μόνη ὁδὸς τῆς ὑλικῆς καὶ ἀληθοῦς εὐημερίας τῶν ἐθνῶν.

Ἐκτοτε ἡ Ἀγγλία παρήγαγε τοὺς ἐργάτας τῆς εὐημερίας καὶ τοῦ μεγαλείου αὐτῆς, τὸν Μάθθον, λέγω, τὸν Δαβίδ Ριχάρδον, τὸν Μάκκουλος, τὸν Σένιορ, τοὺς δύο Μίλλ, τὸν Κόβδεν, τὸν Βράϊτ κ.τ.λ.

Ἐκτοτε ἐν Γαλλίᾳ ἔξοχοι νέες ἐργάζονται νυχθημερὸν ὑπὲρ τῆς ὑλικῆς καὶ ἐπιστημονικῆς προαγωγῆς τοῦ ἔθνους αὐτῶν καὶ τῆς ἀνθρωπότητος ἀπάσης, ὅ

Ἡ ἐπιστήμη καθιέρωσε τὴν ἐλευθερίαν εἰς τὸ ἐμπόριον.

Ἰωάννης Βαπτιστῆς Σαίη (1803), καὶ ὁ νῦν ἔτι ζῶν υἱὸς του Ὁράτιος, ὁ Ῥόσσης, ὁ Σισμονδῆς, ὁ Μ. Σεβαλιέ, ὁ Φριδ. Βασιτίας, ὁ Βοδριλλάρ, ὁ Βάδβη καὶ τοσοῦτοι ἄλλοι, οὓς συντομίας χάριν δὲν ἀναφέρομεν.

Εἰς τὴν ἀτυχῆ Ἰταλίαν κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς δουλείας αὐτῆς ἐγεννήθη ὁ Βεκκαρίας καὶ οἱ ἔτι ζῶντες καθηγηταὶ Σκαλόγιας καὶ Βοκκάρδος.

Ἡ δὲ νεωτέρα Ἑλλάς σεμνύνεται διὰ τὸν σοφὸν καθηγητὴν Ἰωάννην Σοῦτζον, ὅστις διέδωκε καθ' ἅπασαν τὴν Ἀνατολὴν τὰς ὑψηλὰς τῆς οἰκονομίας θεωρίας τῆς ἐπιστήμης.

Οἱ τοσοῦτοι ἀκάματοι τῆς ἐπιστήμης ἐργάται ἀπέδειξαν τὰ παλαιὰ συστήματα σαθρὰ καὶ ἐπιβλαβῆ εἰς τὰ συμφέροντα τῶν ἐθνῶν. Τὸ ἀποικιακὸν καὶ ἐμπορικὸν σύστημα διὰ τῆς καταστατικῆς τοῦ ἐμπορίου τῆς Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας ἀπεδείχθη ὡς ἐπιβλαβὲς εἰς τὰ συμφέροντα τῶν μητροπόλεων, καὶ ἀφ' ὅτου ἀπεσπάρθησαν αἱ Ἠνωμέναι Πολιτεῖαι ἀπὸ τὴν Ἀγγλίαν, τὸ μεταξὺ τῶν δύο χωρῶν ἐμπόριον ἐμεγαλύνθη πολὺ μᾶλλον ἢ ὅταν ἦσαν ἀποικίαι. Ἡ Γαλλία ἔνεκα τῶν ἀποικιῶν εἶχεν ὑποστῆ τοσαύτας ζημίας καὶ φονικούς πολέμους, ὥστε τὰ ἐξ αὐτῶν συμφέροντα ἀπέβαινον μηδαμινά, ἐνῶ σήμερον διὰ τῆς ἐξασκήσεως τοῦ ἐμπορίου ἐνεργεῖ πολὺ μείζον ἐμπόριον ἢ πρότερον. Τὸ ἀπαγορευτικὸν σύστημα, τὸ ἐπὶ τοσοῦτους αἰῶνας τυραννῆσαν τὴν ἐξάσκησιν τοῦ ἐμπορίου χάριν δῆθεν ἐμφυχώσεως τῆς γεωργίας καὶ βιομηχανίας, ἀπεδείχθη ἐπιβλαβὲς εἰς τὰ καθόλου συμφέροντα τῶν ἐθνῶν. Ἀπόδειξις εἶναι ἡ ἐλευθέρως εἰσαγωγὴ τῶν σιτηρῶν ἐν

Τὸ προστατευτικὸν σύστημα βλάπτει τὸ ἐμπόριον.

Ἀγγλίαν καὶ ἡ ἐπὶ τῆς ἀμοιβαιότητος στηριζομένη ἐξάσκησις τῆς ναυτιλίας, ἥτις πρὶν διὰ τῶν ναυτικῶν νόμων τοῦ Κρομβέλου ἐδεσμεύετο. Τὸ δὲ προστατευτικὸν σύστημα τὸ ἐπινοηθὲν πρὸς ἐμφύχωσιν τῆς βιομηχανίας διὰ τοσοῦτων αἰῶνων πείρας ἀπεδείχθη ὡς παρεμποδίζον τὰς συναλλαγὰς ἐπὶ βλάβῃ τοῦ ἐθνικοῦ συμφέροντος. Κατὰ τὸ λέγειν τοῦ καθηγητοῦ Βοδριλλάρ «ἡ ἀνταλλαγὴ ὠφελεῖ τὰ συμβαλλόμενα μέρη καὶ δὲν ὑπάρχει διαφορὰ εἰς τὰς συναλλαγὰς μεταξὺ ἐθνῶν καὶ ἀτόμων. . . . Ἡ ἰδέα τῆς κοινωνικότητος, τῆς ἀλληλεγγυότητος, τῆς ἀρμονίας, πρέπει ν' ἀντικαταστήτῃ τὴν ὀλεθρίαν ἰδέαν τοῦ ἀνταγωνισμοῦ καὶ τῆς ἐμπορικῆς ζηλοτυπίας, ὧν ἕκαστος τόπος διὰ τοὺς ἄλλους μία ἀγορὰ, ἐν ἣ δαπανᾷ τὰ πλεονάζοντα, καὶ μία ἀποθήκη ἐξ ἧς προμηθεύεται τὰ ἐλλείποντα».

Ἡ νεωτέρα ἐπιστήμη καθιέρωσε τὴν ἐλευθερίαν καὶ δικαιοσύνην εἰς τὰς συναλλαγὰς, καὶ παρεδέχθη ἀρχὰς οἰκονομίας, ἃς ἤδη αἱ κυβερνήσεις ἀμιλλῶνται πῶς ἀρμοδιώτερον νὰ ἐφαρμώσωσι πρὸς εὐημερίαν τῶν λαῶν. Πάντες οἱ λαοὶ ὄντες μέλη τῆς μεγάλης ἀνθρωπίνου οἰκογενείας εὐρίσκονται εἰς ἀμοιβαίαν ἀλληλεγγυότητα συμφερόντων, ὅπως καὶ τὰ ἐν τῇ κοινωνίᾳ μέλη εἰσὶν ἀλληλέγγυα. Πᾶσα κυβέρνησις σπεύδει δι' εὐγενῶν ὄντως παραχωρήσεων νὰ εὐκολύνῃ τὴν κυκλοφορίαν, τὰς συναλλαγὰς καὶ τὴν κίνησιν τοῦ ἐμπορίου, συνδέουσα τὰς σχέσεις τῶν λαῶν διὰ τῶν τηλεγράφων, σιδηροδρόμων, διορύγων, παραδεχομένη κοινὰ σταθμὰ καὶ μέτρα καὶ ἐξασφαλίζουσα τὰ ἐμπορικὰ συμφέροντα διὰ κοινωφελῶν συνθηκῶν, στηρι-

Ὁ συνεταιρισμὸς αὐξάνει τὴν δύναμιν τῆς ἐργασίας.

ζομένων ἐπὶ τοῦ νόμου τῆς ἰσότητος τῆς δικαιοσύνης καὶ ἀμοιβαιότητος, ἀφήσασα οὐχ' ἤττον τὴν ἀτομικὴν ἐνέργειαν ἐλευθέραν ὅπως διὰ τοῦ συναγωνισμοῦ συμπληρώσῃ τὰ ἐλλείποντα.

«Ὁ συνεταιρισμὸς, κατὰ τὸν Γαρνιέρον, ἔνεκα τῆς συνενώσεως τῶν προσπαθειῶν, τῆς συγκεντρώσεως τῶν μέσων, αὐξάνει κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἤττον ὑπερβαλλόντως τὴν δύναμιν τῆς ἐργασίας, τὴν δύναμιν τοῦ κεφαλαίου, τὴν βιομηχανικὴν καὶ παραγωγικὴν δύναμιν· γεννᾷ συσσωρεύσιν πόρων, οἷτινες, διαμερισμένοι ὄντες, ἤθελον εἶσθαι ἄγονοι ἢ ἤττον γόνιμοι. Ἡ ἀνάπτυξις τοῦ συνεταιρισμοῦ παρήγαγε κατὰ τὴν νεωτέραν ἐποχὴν ἀπειρον συλλογὴν μέσων, δι' ὧν ὠφελήθη ὑπερβαλλόντως ἡ κοινωνία. Δι' αὐτοῦ συνήνωθησαν μεγάλα κεφάλαια, δι' ὧν ἐδημιουργήθησαν τὰ κάλλιστα τῶν νεωτέρων βιομηχανικῶν ἔργων, οἷον τὰ μεταλλωρυχεῖα, οἱ σιδηρόδρομοι, αἱ διόρυγες. Οἱ ἐφευρεταί, οἱ ἐπιστήμονες, οἱ ἐν ἔργοις δεινοὶ, οἱ ἐργολάβοι εὐρίσκουσιν εἰς τὸν συνεταιρισμὸν ἰσχυρὸν βοήθημα, ἵνα προμηθευθῶσι τὰ ἀναγκαῖα μέσα πρὸς ἐφαρμογὴν τῶν ἰδεῶν καὶ ἐπιχειρήσεων αὐτῶν.—Αἱ καταναλωτικαὶ ἢ ἐπισιτιστικαὶ ἐταιρίαι ἢ οἱ συνεταιρισμοὶ πρὸς ἀγορὰν ἐδωδύμων καὶ ἄλλων χρησίμων πρὸς ἡμερουσίαν κατανάλωσιν εἶναι ὁμάδες ἀτόμων διαφόρων ἐπαγγελμάτων, καταθέτους κεφάλαια πρὸς ἀγορὰν καὶ μεταπώλησιν αὐτῶν πρὸς μὲν τοὺς συνεταιροὺς ἐπὶ τῆς ἀξίας των, πρὸς δὲ τοὺς ἄλλους ἐπὶ τῆς ἀγοραίας τιμῆς».

Οὕτω πως ἐνόησεν ἡ νεωτάτη ἐπιστήμη τὸν συν-

Ἐν τῇ ἐνώσει ἡ δύναμις.

εταιρισμὸν, τὸν ὁποῖον ὅμως ἄλλοι ἐπιστήμονες ἐφαντάσθησαν νὰ καταστήσωσι παντοδύναμον, θέλοντες νὰ μορφώσωσι τὴν κοινωνίαν ἅπασαν ἓνα συνεταιρισμὸν, καταπνίγοντες τὸ ἄτομον καὶ ἀποσβύνοντες τὸν συναγωνισμὸν· καὶ τοῦτο, ἵνα πραγματοποιήσῃ τὴν ἀπόλυτον ἰσότητα παρὰ τοῖς ἀνθρώποις. Τὰς ἰδέας ταύτας πρεσβεύει ἡ σχολὴ τῶν Κοινωνιστῶν, ἣτις εἰσέτι δὲν κατώρθωσε νὰ ἐφαρμώσῃ ἐλάχιστον καὶ μέρος τῶν ἰδεῶν της. Εἶναι μὲν βέβαιον, ὅτι ὁ συνεταιρισμὸς εἶναι τὸ ἀδαμάντινον ἐκεῖνο δίκτυον, δι' οὗ συμπλέκεται ὠφελίμως ἅπασα ἡ κοινωνία, ἐμπορικὴ καὶ πολιτικὴ, διότι καὶ τῆς ἀλληλοβοηθείας καὶ τῶν ἀλληλεπικούρων συνεταιρισμῶν ὁ σκοπὸς εἶναι ἡ βᾶσις τῆς εὐημερίας καὶ ἡ κρηπίς τοῦ νεωτάτου πολιτισμοῦ· ἀλλ' ἡ ἔκτασις αὐτοῦ ἔχει ὅρια φυσικὰ, ἅτινα δὲν δύναται ἡ ἐπιστήμη νὰ παραγνωρίσῃ ἀνευ βλάβης. Διὰ τοῦ συνεταιρισμοῦ ὁ ἄνθρωπος ἐνόησε τὴν ἐπὶ τῆς γῆς παντοδυναμίαν του· τὸ Σουέζ, τὸ Κενήσιον ὄρος, ὁ μελετώμενος ὑποθαλάσσιος σιδηρόδρομος τῆς Μάγχης, ἡ διάτρησις τοῦ ὄρους Ἀγίου Γοτάρδου τῶν Ἄλπεων, ἡ τομὴ τοῦ ἰσθμοῦ τῆς Κορίνθου εἰσὶν αἱ ἐναργέστεραι ἀποδείξεις. Ἡ σημεῖα τοῦ παρόντος αἰῶνος φέρει ἐπ' αὐτῆς τὸ σύμβολον τοῦ νεωτάτου πολιτισμοῦ διὰ τῶν λέξεων «Ἐν τῇ ἐνώσει ἡ δύναμις» ἣτις οὐ μόνον μεγαλουργεῖ ἐμπορικῶς, ἀλλὰ καὶ σώζει διὰ τῆς ἀλληλεπικουρίας τὰ πάσχοντα τῆς κοινωνίας μέλη ἐκ τῆς ἐλεεινότητος.

Ἄνεμετρήταμεν τὰς προόδους τῶν ἐμπορικῶν ἀρχῶν, ὑπεδείξαμεν τὰ σωτήρια ἐπὶ τῆς κοινωνίας ἀπο-

Τὸ ἐμπόριον προσπαθεῖ ν' ἀφαιρέσῃ τὰ αἷτια τοῦ πολέμου.

τελέσματά των, διήλθομεν τὰς διαφόρους φάσεις καὶ ἀναπτύξεις τῶν εὐεργετημάτων αὐτῶν· θὰ ἤρμοζεν ἤδη νὰ κατατάξωμεν ἐνταῦθα τὰ εἰσέτι ἐκκρεμῆ τῆς ἐπιστήμης ζητήματα, εἰς ἃ θάττον ἢ βράδιον εἰ μεγάλονοες τῆς ἐπιστήμης λάτραι δώσωσι τὴν νόμιμον καὶ λογικὴν λύσιν, ἀλλὰ τοῦτο δὲν παρεμποδίζει τὴν πορείαν τῆς ἐπιστήμης, οὐδ' ἐπαπειλεῖ αὐτὴν διὰ καταστροφῆς ἢ καχεξίας. Ἐκεῖν' ἔπερ ἀνησυχεῖ τὸ ἐμπόριον καὶ ἐμποδίζει αὐτὸ ἵνα δρέψῃ τὰς δάφνας τῶν θριάμβων του, εἰςὶ δύο ζωτικώτατα ζητήματα ὁ πόλεμος καὶ ἡ πενία.

Ὁ πόλεμος, τὸ φρικαλέον τῆς ἀρχαίας βαρβαρότητος λείψανον, παρενοχλεῖ καὶ διαταράττει τὴν πορείαν τοῦ ἐμπορίου καὶ ἐπαπειλεῖ τὴν εὐημερίαν τῆς ἀνθρωπότητος. Πᾶσα αἰτία ἀλληλοσφαγῆς ἀναστρέφει πᾶσαν τῆς κοινωνίας τάξιν καὶ παρέχει εἰς τὸ σῶμα τῆς ἀνθρωπότητος πληγὰς δυσιάτους. Ὁ ἐργάτης διακόπτει τὴν ἐργασίαν, ὁ ἔμπορος περιπίπτει εἰς βράθυρα ἀδιέξοδα, ὁ ναύτης καταδιώκεται εἰς τὰς θαλάσσας, ὅπως γίνῃ λεία τοῦ ἀντιμαχομένου, ὁ κεφαλαιουχὸς στερεῖται τῶν πόρων του, ἡ ἀνθρωπότης στερεῖται τῶν ἀπολαύσεών της καὶ ἐν γένει διαδίδεται ἡ λυσσώδης καταστροφὴ εἰς τὰ ἐμπέλεμα μέρη. Ἡ μανία τοῦ νὰ ἀλληλοσφάζωνται οἱ ἄνθρωποι δίκην ἀγρίων θηρίων ἔνεκα τῆς ἰδιοτροπίας ἐνὸς μονάρχου, ἢ ἔνεκα ἀδίκου κατακτήσεως, ἢ ἔνεκα κακῶς ἐννοουμένου συμφέροντος συνεκίνησε σπουδαίως τὴν ἐπιστήμην τοῦ ἐμπορίου, ἣτις ὁσημέραι προσπαθεῖ νὰ ἄρῃ ἐκ μέσου τὰ προκαλοῦντα τὰς ἐπαναστάσεις καὶ τοὺς πολέμους αἷτια.

Ἄν οἱ πόλεμοι καταπαύσωσι τὸ ἐμπόριον προάγεται διαρκῶς.

Ὁ ἔξοχος τῆς Ἀγγλίας ἔμπορος καὶ φίλος τῆς ἀνθρωπότητος Ῥιχάρδος Κόβδεν πρό τιнос καιροῦ ἐπρότεινε τὴν διὰ διαιτησίας λύσιν τῶν διεθνῶν διαφορῶν πρὸς ἀποφυγὴν τῶν πολέμων. Ἐκτὸς τούτου εἰς Ἑλβετιαν συνέστη διεθνῆς ἑταιρία τῶν εἰρηνοφίλων, συγκειμένη ἐκ τῶν ἐπιφανεστέρων ἀνδρῶν τοῦ αἰῶνος ἡμῶν, σκοποῦσα νὰ καταστήσῃ τὴν ἀνθρωπότητα μίαν ἐμοσπονδίαν, καὶ διὰ τῆς συνενώσεως τῶν μεμελισμένων ἐθνικοτήτων ν' ἀποτελέσῃ αὐτὴν ἰσχυρὰν ὑπὲρ τῆς αἰωνίου καὶ παγκοσμίου εἰρήνης. Ἐνῶ δὲ γράφομεν τὰς γραμμὰς ταύτας ἄγγλος βουλευτῆς ὁ Ῥιχάρδος ἐπρότεινε καὶ ἐγένετο παραδεκτὸν παρὰ τῆς βουλῆς τὸ νὰ λάβῃ ἡ ἀγγλικὴ κυβέρνησις τὴν πρωτοβουλίαν παρὰ τοῖς ἔθνεσιν, ὅπως τοῦ λοιποῦ ἅπασαι αἱ ἔριδες καὶ ἀμφισβητήσεις δικάζωνται διαιτητικῶς ὑπὸ διεθνούς δικαστηρίου, ὡς τοῦτο συνέβη εἰς τὴν μεταξὺ Ἀγγλίας καὶ Ἀμερικῆς ἀμφισβήτησιν περὶ τῶν ἀποζημιώσεων τῆς Ἀλαβάμας. Ἄν πρὸς τοῦτο γίνῃ μεγαλειτέρα ἐνέργεια ἐκ μέρους τῶν κυβερνήσεων, ὑποβοηθούσης τοῦ πολιτισμοῦ καὶ τοῦ παγκοσμίου συμφέροντος, θέλει ἰαθῆ ἡ ἀτιμαστικὴ αὐτὴ γάργαινα, ἣτις ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων γρόνων δυστυχῶς καὶ μέχρι σήμερον καταβιβρώσκει τὰς τῆς ἀνθρωπότητος σάρκας. Τότε δύναται τὸ ἐμπόριον νὰ καυχᾶται ὅτι διὰ τῆς αἰσίας αὐτοῦ ἐπιβροῆς κατώρθωσε νὰ ἐξασφαλίσῃ τὰς προόδους του καὶ τὴν εὐημερίαν τῆς ἀνθρωπότητος.

Τὸ ζήτημα τῆς πενίας μεγίστην ταραχὴν καὶ συνήθως ἀταξίαν ἐπιφέρει εἰς τὴν πορείαν τοῦ ἐμπορίου· διότι αἱ ἐργατικαὶ τάξεις θεωροῦμεναι ὡς ὑπὸ τῶν κεφα-

Τὰ ἐλαττώματα καὶ οὐχ' ὁ μικρὸς μισθὸς φέρουσι τὴν πενίαν.

λαιούχων ἀδικούμεναι διὰ τὴν ἀνεπάρκειαν δῆθεν τῶν μισθῶν, διεγείρονται εἰς στάσεις, αἰτοῦσαι τὴν ἀνατροπὴν τῶν ἐμπορικῶν καθεστώτων. Εἶναι βεβαίως ἀτιμαστικὸν διὰ τὸν αἰῶνα ἡμῶν μεγάλη τις μερὶς τῆς ἀνθρωπότητος νὰ πάσχη, στερουμένη καὶ αὐτῶν τῶν ἀναγκαίων τῆς ζωῆς. Θὰ ἦτο ἔλλειπής καὶ ἀδικὸς ἢ ἐπιστήμη, ἂν δὲν ἐκήδετο τῶν ἐργατικῶν τάξεων, ἐφευρίσκουσα πᾶν μέτρον συντελεστικὸν εἰς τὴν ἐπούλωσιν τῆς πληγῆς ταύτης. Ὑπὲρ τῶν πενήτων δέον νὰ ὁμολογήσωμεν, ὅτι ἡ φιλόανθρωπος αὕτη ἐπιστήμη ἔκαμε πᾶν ὅ,τι ὤφειλε καὶ ἔτι πλέον· διότι δι' αὐτῆς προεκαλέσθησαν οἱ περὶ πενήτων νόμοι, ἔθεσπίσθησαν συστήματα ὀλόκληρα φιλανθρωπικῶν καταστημάτων, ὧν ἕνεκα ἑκατομμύρια ἐπιβαρύνουσι τοὺς προϋπολογισμοὺς τῶν κρατῶν· χάριν αὐτῶν μυρία ὄσα ἐφευρέθησαν μέσα, ὡς τὰ πιστωτικὰ καὶ δανειστικὰ καὶ ταμειυτικὰ καταστήματα· ἕνεκα τούτων πολλάκις ἀνετράπη καὶ ἐτυζήθη ὑπὸ τῆς ἐπιστήμης ὁ διοργανισμὸς τῆς ἐργασίας, ὡς πρεσβεύει ἡ σχολὴ τῶν συνεταιριστῶν καὶ κοινωνιστῶν· καὶ δι' ὅλων τούτων ἐλαχίστη ἐπετεύχθη βελτίωσις εἰς τὴν τύχην αὐτῶν.

Τὰ πράγματα καὶ αὐτὰ τὰ ἀποτελέσματα τοσούτων ἡρωϊκῶν ὄντως προσπαθειῶν τῆς ἐπιστήμης πείθουσιν ἡμᾶς ὅτι ἀλλαχόθι πρέπει νὰ ἐπιζητηθῶσι τὰ θεραπευτικὰ μέσα τῆς ἀτιμαστικῆς ταύτης πληγῆς τῆς ἀνθρωπότητος. Ὁ Μάλθος, ὁ Δουπῶν-Νύξητ καὶ πολλοὶ σπουδαῖοι ἐπιστήμονες γνωματεύουσιν, ὅτι, ἂν τὰ τισαῦτα ἑκατομμύρια ἔδαπανῶντο οὐχὶ εἰς φιλανθρωπικὰ καταστήματα, ἅτινα μειοῦσι τὴν διὰ τὸ μέλ-

Τὰ σχολεῖα καταστρέφουσι τὴν πενίαν μᾶλλον ἢ τὰ φιλανθρωπικά.

λον πρόνοιαν τοῦ ἐργάτου, ἀλλ' εἰς σχολὰς καὶ διδασκτήρια πρὸς μόρφωσιν αὐτῶν, ὅπως ἐξαληφθῶσι τὰ ἀκάθεκτα ἐκεῖνα πάθη καὶ ἐλαττώματα δι' ὧν ὁ ἐργάτης ὠθεῖται ἀπαύστως πρὸς τὴν πενίαν, τότε μέγα μέρος τῶν ἀθλιότητων ἤθελεν ἐκ τῆς ρίζης καταστραφῆ. Ἄν ὁ Ἄγγλος μετὰ τῆς τέχνης συνεδιδάσκετο τὴν ἐγκράτειαν, ὁ Γάλλος τὴν λιτότητα, ὁ Ἰταλὸς τὴν φιλοπονίαν, ὁ Γερμανὸς τὴν νηφαλιότητα δὲν θὰ ἐβλέπομεν τὰ σπαραξικάρδια τῆς πενίας φαινόμενα εἰς τὰς μεγαλοπόλεις τῆς Εὐρώπης.

Ὁ Ἕλληνας ἔμπορος, ἢ ἐργάτης ἢ ναυτίλλος ἂν ἔχη πεποίθησιν εἰς τὰς φιλανθρώπους ἀρχὰς τοῦ ἐμπορίου, ἂν ἐκμάθῃ αὐτὸ θεωρητικῶς, ὅπως κατὰ τὰς ὑγιεῖς αὐτοῦ ἀρχὰς συμμορφώσῃ τὰς ἐνεργείας του, ἂν δεῖξη εὐστάθειαν καὶ φιλοπονίαν, ἐκφεύγων τὴν πολυτέλειαν καὶ σπατάλην, ἣτις μαστίζει τὰς εὐρωπαϊκὰς κοινωνίας, ἂν μορφωθῇ διανοητικῶς καὶ σχηματίσῃ τὸν εὐγενῆ χαρακτήρα τὸν ὑπὸ τοῦ πολιτισμοῦ ἀπαιτούμενον, ἂν διδαχθῆ καλῶς τὴν ὀρθόδοξον αὐτοῦ θρησκείαν, καὶ τηρήσῃ ἀπραμοιώτους τὰς ἀρετὰς τὰς ἐκ τῶν προγόνων κληρονομηθείσας, ἂν διαφυλάξῃ ὡς κέρην ὀφθαλμοῦ τὸ οἰκογενειακὸν πνεῦμα, δι' οὗ καὶ ἡ χῆρα περιθάλλεται, καὶ ὁ ὀρφανὸς κηδεμονεῖται, καὶ ὁ ἀνάπηρος νοσηλεύεται, καὶ ὁ προβεβηκὸς τὴν ἡλικίαν γηροκομεῖται, τότε δύναται νὰ φθάσῃ εἰς τὴν ἐμπορικὴν, ναυτικὴν καὶ βιομηχανικὴν περιοπὴν, εἰς ἣν τὸν ὠθεῖ τὸ κλίμα, ἡ τοπογραφία, αἱ ἀρχαῖαι παραδόσεις, ὁ νῦν πολιτισμὸς. Διὰ τῆς ἐμπορικῆς ταύτης πολιτικῆς δύναται νὰ ἐπιτύχῃ τοὺς ἐθνικοὺς πόθους του,

Ἡ Ἑλλάς διὰ τῆς ἐμπορικῆς πολιτικῆς θὰ ἐπιτύχη τὸ μεγαλεῖον.

τὴν ἐν τῇ Ἀνατολῇ ὑπεροχὴν του, καὶ τὸ εἰς τὸ μέλλον μεγαλεῖόν του.

Ἐκ τοῦ συνόλου τῶν ιδεῶν τούτων ἐμορφώθη ἰδίᾳ πολιτικὴ, ἢ λεγομένη ἐμπορικὴ, ἣτις τὸ πρῶτον ἐσχεδιάσθη ὑπὸ τῆς Μαγκεστριανῆς σχολῆς, ἣτις εἶναι ἑνώσεις πλουσίων βιομηχανῶν, σοφῶν καὶ ἀφωσιωμένων εἰς τὴν ἐπιστήμην. Ἐκ τῆς σχολῆς ταύτης ἐξῆλθεν ὁ ἀθάνατος ὑπέρμαχος τοῦ ἐμπορίου καὶ τῶν δικαίων τῆς ἀνθρωπότητος Κόβδεν, ὅστις ἀρχηγὸς κηρυχθεὶς τῆς ἐμπορικῆς πολιτικῆς διὰ τῆς φλογεῆς αὐτοῦ ῥητορείας προσεπάθησε νὰ παρεμποδίσῃ τὸν Κριμαϊκὸν πόλεμον, καὶ ἐπὶ τῆς πρωθυπουργίας τοῦ Παλμερστῶνος πρῶτος ἐπρότεινε τὴν παῦσιν τῶν πολέμων καὶ τὴν διὰ διαιτητικοῦ δικαστηρίου ἐκδίκασιν τῶν διεθνῶν διαφορῶν. Οὗτος εἶναι ὁ αὐτουργὸς τῆς διὰ τῆς ἐμπορικῆς συνθήκης τῶν Παρισίων καθιερωθείσης εἰς τὰς διεθνεῖς σχέσεις Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας ἐλευθερίας τοῦ ἐμπορίου. Οὗτος εἶναι ὁ πατὴρ καὶ συνεργάτης τῆς εὐδαιμονίας τῆς Μαγκεστρίας, δι' ἣν καυχᾶται ἡ Ἀγγλία. Οὗτος ἐδίδαξεν εἰς τοὺς καλοὺς τῆς πύλεως ἐκείνης ἐργάτας τὰ καλὰ τῆς ἐργασίας καὶ τὴν εὐδαιμονίαν αὐτῶν. Ἡ ἐμπορικὴ πολιτικὴ συνεχίζεται ὑπὸ τοῦ ἐνδόξου διαδόχου αὐτοῦ, τοῦ πολίτου τῆς Ῥόττδαλ Βράϊτ, καὶ ὁσημέραι ἢ φάλαγξ τῶν ἐμπόρων διπλωματῶν αὐξάνει καὶ αἱ ἐκδηλωθεῖσαι ἀρχαὶ καθαγιαζονται.

Τὴν ἐμπορικὴν πολιτικὴν, ἂν καλῶς κατανοήσῃ ἡ ἑλληνικὴ κυβέρνησις καὶ τὸ πανελλήνιον, ἂν διὰ σταθεροῦ βήματος βαδίσῃ μετ' αὐτῆς εἰς τὸ εὐρύτατον

Αἱ ἐμπορικαὶ κατακτήσεις πολυτιμότεραι τῶν στρατιωτικῶν.

στάδιον τῶν νεωτέρων τοῦ ἐμπορίου ἀρχῶν, δύναται ἕκαστος νὰ πιστεύσῃ, ὅτι τὸ ἔθνος πλεόν δὲν θὰ ἐξαντληται εἰς ἀκαίρους, καὶ ἀσκόπους ἐξορμήσεις πατριωτικοῦ ἐνθουσιασμοῦ, τὰς ὁποίας πάντοτε τὸ ἔθνος ἐπλήρωσεν ἀκριβώτατα διὰ τοῦ αἵματος καὶ τῶν ὀλίγων χρηματικῶν μέσων του. Πάσης ἀποχρώσεως κυβέρνησις τῆς Ἑλλάδος ἀνάγκη νὰ φέρῃ εἰς τὴν σημαίαν της τὴν στερεότυπον ἐπιγραφὴν. «Ἡ πολιτικὴ μας εἶναι ἐμπορικὴ, — ἡ εἰρήνη εἶναι ὄρος ὑπάρξεως δι' ἡμᾶς,» — ὅστις παρενοχλήσῃ τὸν ἐμπορὸν μου, τὸν ναύτην μου, τὸν βιομήχανόν μου, γίνεται παραίτιος πολέμου».

Ἡ πολιτικὴ αὕτη, καθ' ἡμᾶς, εἶναι ἡ δόξα, τὸ μεγαλεῖον, καὶ τὸ ἐνδοξόν τοῦ ἔθνους μέλλον».

Β΄.

Τὰ κατὰ τοῦ συνεταιρισμοῦ παράπονα τῶν ἐμπόρων, βιομηχανῶν καὶ ναυτικῶν. — Διορθωτικὰ μέτρα. — Κωλύματα πρὸς ἐφορηγὴν αὐτῶν. — Ἡ πραγματικὴ ἡμῶν θέσις. — Προπαρασκευαστικὰ μέτρα πρὸς ἐπιτυχίαν τῶν συνεταιρισμῶν. — Ἡ συνεργασία καὶ τὰ εἴδη τῶν συνεργατικῶν συνεταιρισμῶν. — Ἡ ἐξουσία τῶν δικαίων σκαπανέων τοῦ Ῥόττδαλ. — Συμπεράσματα.

Αἱ νεώταται ἀνακαλύψεις, τὰ ταχύτατα τῆς συγκοινωνίας μέσα, τὰ πιστωτικὰ καταστήματα, καὶ αἱ μεγάλοι πρὸς τὰς ἀπολαύσεις τάσεις τῶν νεωτέρων κοινωνιῶν, ἐπολλαπλασίασαν μὲν τὴν κυκλοφορίαν τῶν κεφαλαίων, ἀλλ' οὐχ' ἥττον ἀπαιτοῦσιν ἤδη μέγала κεφάλαια καὶ ἰκανότηας οὐ τὰς τυχούσας διό-

Ὁ συνεταιρισμὸς ἐπαπειλεῖ τὴν ἀτομικὴν ἐνέργειαν.

τι ὁ συνεταιρισμὸς διαθέτων μεγάλα κεφάλαια καὶ μεγάλας περιληπτικὰς ἐνεργείας, πλησιάζει νὰ ὑποσκελίσῃ πανταχόθεν τὰς ἀτομικὰς προσπάθειάς καὶ μετ' οὐ πολλοῦ χρόνου ἡ ἀτομικὴ ἐνέργεια εἰς τὸ ἐμπόριον ἀποβήσεται ἀνίσχυρος καὶ ἀσύμφορος.

Πανταχόθεν κραυγάζουσιν ὅτι αἱ μεγάλαι βιομηχανικαὶ καὶ ἐμπορικαὶ ἐταιρίαι κατέστησαν τὸ ἐμπόριον μονοπωλεῖον αὐτῶν. Καθημέραν οἱ βιομήχανοι θρηνοῦσι διὰ τὸν ἀκατανίκητον συναγωνισμὸν, τὸν ὁποῖον ἀντιτάσσουσιν αἱ μεγάλαι ἐταιρίαι, διὰ τε τῶν μεγάλων κεφαλαίων καὶ τῆς συνετῆς καὶ οἰκονομικῆς διαχειρήσεως. Μέχρις οὐρανοῦ φθάνουσιν αἱ γεραὶ κατακραυγαὶ τῆς φθινοῦσης ἑλληνικῆς ναυτιλίας κατὰ τῶν ναυτικῶν συνεταιρισμῶν τῆς Ἀγγλίας καὶ Ἰταλίας, ἀφαρπαζόντων τὰς καλλιτέρας ναυτικὰς ἐπιχειρήσεις, καὶ μὴ ἐπιτρεπόντων διὰ τῶν πελωρίων σκαφῶν νὰ περιπλέῃ τοῦ λοιποῦ ἡ ἑλληνικὴ ναυτιλία, οὔτε τὴν Ἐρυθρὰν οὔτε τὸν Ὠκεανὸν, ἀλλ' ἴσως ἴσως οὐδὲ τὴν Μεσόγειον. Μυριάκις τῆς ἡμέρας ἔρχονται εἰς ἀπελπιστικὴν θέσιν οἱ ἐργαζόμενοι ἀτομικῶς προβλέποντες ὅτι εἰς τὸ μέλλον δὲν θὰ ἀνθέξωσι καὶ ἀφ' ἡμέρας εἰς ἡμέραν αἱ ἐπιχειρήσεις των φθίνουσι. Στενάζει ἐξ ἀπελπισίας ὁ γεωργὸς τῆς Ἀνατολῆς, διότι, ἐνῶ ἀφ' ἑνὸς οἱ ἔγγειοι φόροι πολλαπλασιάζονται, ἡ ἔκτασις ἀφ' ἑτέρου τῆς γεωργίας του περιστρέφεται εἰς μικρότατον κύκλον ἄνευ κεφαλαίων, ἄνευ γνώσεων, ἄνευ ἐργαλείων. Εἰς τὴν γενικὴν ταύτην ἀπόγνωσιν καὶ ἀπελπισίαν, τὴν ὁσημέραι κορυφουμένην, ἕκαστος ἐρωτᾷ, τί μέλλει γενέσθαι; — Ὅσον εὐχερὲς εἶναι τὸ νὰ ὑπο-

δέον νὰ συμμορφωθῶμεν πρὸς τὰς τοῦ ἐμπορίου νεωτέρας ἀρχάς.

δεῖξωμεν τὰ θεραπευτικὰ μέσα τῆς καχεκτικῆς ταύτης κακαστάσεως, τοσοῦτον δυσχερὲς καὶ πολυχρόνιος εἶναι ἡ ἐφαρμογὴ αὐτῶν.

«Διὰ πάσης θυσίας ὅσον τάχος ὀφείλομεν νὰ συμμορφωθῶμεν πρὸς τὰς νεωτέρας τῆς ἐπιστήμης ἀρχάς, πρὸς τὸν συνεταιρισμὸν, τὴν ἀλληλεπικουρίαν, τὴν συνεργασίαν, τὰς φρονίμους πιστώσεις καὶ πρὸς πᾶν ὅ, τι μᾶς ἐπιβάλλει ὁ νεώτερος πολιτισμὸς».

Πρὸς ταῦτα οὐδεὶς νομίζομεν ἀντιλέγει καὶ πάντες συμβουλευόμενοι τὴν λογικὴν τῶν περιστάσεων ὁμολογοῦμεν, ὅτι αὕτη εἶναι ἡ ἀρίστη τῶν συμβουλῶν. Ἄλλὰ πῶς ἀμέτως νὰ θέσωμεν εἰς ἐνέργειαν ταύτην, ἐνῶ δὲν γνωρίζομεν οὐδὲ τὸν συνεταιρισμὸν, οὐδὲ τὴν ἀλληλοβοήθειαν, οὐδὲ τὴν ἐργασίαν, οὐδὲ τὴν πειθαρχίαν τῆς ἐργασίας, οὐδὲ τὰ οἰκογενειακά ἤθη ἡμῶν ἐμορφώσαμεν, οὐδὲ τὴν Ὀρθοδοξίαν ἀφήσαμεν ποτε νὰ ἐξασκήσῃ ἐπὶ τῶν ψυχῶν καὶ τῶν ἡθῶν ἡμῶν τὴν θεῖαν αὐτῆς ἐπιρροήν, οὐδ' εἰσέτι ἐξεπαιδεύθημεν διὰ τῶν στοιχειωδῶν τουλάχιστον γνώσεων, τῶν τοσοῦτον ἀναγκαίων πρὸς σχηματισμὸν τοῦ καλοῦ γεωργοῦ, τοῦ καλοῦ ἐργάτου, τοῦ ἀξίου τεχνήτου, τοῦ ἐπιτηδείου ναύτου, τοῦ ἐμπείρου ἐργοστασιάρχου, τοῦ ἐπιστήμονος ἐμπόρου; Πῶς νὰ προαχθῶμεν εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ τὰς τέχνας, ἀφοῦ ἀκόμη δὲν εὐρίσκομεν, ὅπως πρέπει, παιδιὰ νὰ ὑπηρετήσωσιν εἰς παντοπωλεῖον καὶ εἰς ἄλλας ἀπλᾶς ὑπηρεσίας τοῦ κοινωνικοῦ βίου; Ἐρωτήσατε τοὺς παντοπώλας διὰ νὰ σᾶς εἴπωσι τί ὑποφέρουσι μὲ τὰ παιδιὰ τοῦ ἐργα-

Ἐπὶ τῶν θεμελίων τῆς ἠθικῆς δέον οἰκοδομησαί τὸ μεγαλεῖον ἡμῶν.

στηρίου των, ἐρωτήσατε τοὺς ἐφημεριδογράφους διὰ νὰ σᾶς εἴπωσι πῶς ἀπερνοῦσι μὲ τοὺς διανομεῖς τῶν φύλλων· ἐρωτήσατε τοὺς ἐκμεταλλευτὰς τῆς Κίου καὶ Ἡρακλείας διὰ νὰ σᾶς εἴπωσι πόσον τυραννοῦνται, ἕως οὔτου ἐξασκήσωσι τοὺς ἐργάτας των εἰς τὸ ἐξορύσσειν, καὶ ἀφοῦ γυμνασθῶσι πόσον παραμένουσιν εἰς τὴν ὑπηρεσίαν· ἐρωτήσατε τοὺς ἐμπόρους διὰ τοὺς ὑπαλλήλους των· ἐκ τῶν ἀποκρίσεων θέλετε τότε κατανοήσει πόσον εἶμεθα μακρὰν τῶν μεγάλων ἔργων.

Ἐρευνήσατε ἤδη τοὺς συνεταιριζομένους δύο ἢ τρεῖς, οἵτινες ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἶναι ἀδελφοὶ ἢ ἐξάδελφοι ἢ στενοὶ φίλοι καὶ θέλετε ἶδει πόσον ἀπέχει ἡ ἀρμονία τῶν συμφερόντων καὶ ἡ καλὴ πίστις ἀπὸ τὰς ἐταιρίας. Φέρετε ἐνώπιόν σας τοὺς καταστατικούς πίνακας τῶν ἐν τοῖς ἐμποροδικείοις ἐκδικασθεισῶν δικῶν καὶ θέλετε ἶδει ὅτι τὰ 3)4 εἰσὶ δίκαια συνεταιρίων ἢ κακῆς πίστεως ὑπαλλήλων, ἢ αὐτοδικῶν καὶ αἰσχυρῶν ἐμπαικτῶν τῆς ἀγίας ἐκείνης πίστεως, τὴν ὁποῖαν ἀνεδιβάσαμεν μέχρι τετάρτου οὐρανοῦ. — Στρέψατε ἤδη τὰ βλέμματα εἰς τὸ ναυτικὸν μέρος, ἐρωτήσατε τοὺς ἔχοντας πλοῖα διοικούμενα ὑπὸ ἐμμίσθων πλοιάρχων, ἐρωτήσατε τοὺς πλοιάρχους περὶ τῶν ναυτῶν καὶ ἐκ τούτων πάντων δύνασθε νὰ θίξητε τὴν πραγματικὴν θέσιν, εἰς ἣν εὕρισκόμεθα διανοητικῶς, ἠθικῶς, θρησκευτικῶς, ἐμπορικῶς κ.τ.λ. — Ἐν τῇ ἐκπληκτικῇ ταύτῃ ἀπελπισίᾳ βχρυαλγῶν ἕκαστος ἐρωτᾷ μυριάκις τί ποιητέον; . . . Θέλομεν νὰ μορφώσωμεν μέγα ἐμπόριον, μέγα ναυτικόν, μεγάλους συνεταιρισμούς, μεγάλην βιομηχανίαν, ἀλλ' εἰς τὸ χάος εἰς ὃ ἤδη δια-

Ἡ μὀρφωσις τοῦ χαρακτηῆρος εἶναι ἡ βάσις τοῦ ἔθνικοῦ μεγαλείου.

κυμαινόμεθα, εἶναι ἀδύνατον νὰ μορφώσωμεν οὐδὲν τούτων, ἂν πρότερον δὲν καταθέσωμεν στερεὰ θεμέλια ἐφ' ὧν μέλλομεν νὰ ἐποικοδομήσωμεν τὸ μεγαλεῖον ἡμῶν· ἄλλως κτίζομεν φρούρια ἐπὶ τῆς ἄμμου.

Δὲν μᾶς λανθάνει ὅτι ἡ πρὸς τὴν πατρίδα ἀγάπη ἐπιβάλλει ἡμῖν τὸ ἱερὸν καθήκον, ἵνα εἴπωμεν ἀφόβως καὶ θαρρῶς τὰς περὶ βελτιώσεως τῶν κακῶς κειμένων γνώμας ἡμῶν καὶ συγχρόνως νὰ συστήσωμεν πᾶν ὅ,τι καθ' ἡμᾶς ἡδύνατο νὰ συντελέσῃ εἰς τὸ ἐμπορικὸν καὶ ναυτικὸν μεγαλεῖον αὐτῆς. Ἡ δυσχερὴς τοῦ ὑψηλοῦ τούτου καθήκοντος ἐκπλήρωσις ἐμβάλλει ἡμᾶς εἰς σπουδαίους δισταγμοὺς ὡς ἀνωτέρα τῶν ἀσθενῶν ἡμῶν γνώσεων. Φοβούμεθα μάλιστα μὴ ἐξ ἀγνοίας προκαλέσωμεν ἐπικρίσεις καὶ κατηγορηθῶμεν ὡς προπετεῖς εἰς τὰς κρίσεις μας· ἀλλ' ἐνῶ ἄλλοι ἐνώπιον τοῦ παναγίου τῆς πατρίδος βωμοῦ θυσιάζουσι ζωὴν, τέκνα, περιουσίαν, πῶς δυνάμεθα ἡμεῖς ἤδη νὰ μὴ ἀφιερῶσωμεν τὴν φιλοτιμίαν μας, τὰς γνώσεις, τὰ αἰσθήματα καὶ τὴν πρὸς αὐτὴν εἰλικρινῆ ἡμῶν ἀφοσίωσιν; . . .

Ἰδέας τινὰς πρὸ πάντων ἠθικὰς καὶ πειθαρχικὰς ἐπανελάβομεν καθ' ὅλην τὴν συγγραφὴν· τινὰς μάλιστα ἐξ αὐτῶν ἐθέσαμεν ὡς κορωνίδα ἐφ' ἐκάστης σελίδος ὅπως κάλλιον ἀπομνημονεύονται. Ἦδη ἀνάγκη εἰδικώτερον νὰ ὁμιλήσωμεν μετὰ πάσης εἰλικρινείας περὶ αὐτῶν, ὅπως ρίψωμεν τὸν θεμέλιον λίθον τοῦ ἐμπορικοῦ καὶ ναυτικοῦ ἡμῶν μέλλοντος.

Πρῶτον. Ἐπιτακτικὴν ἀνάγκην ἔχομεν ἵνα μορφώσωμεν ἄτομα διὰ χαρακτηῆρος τιμίου, πειθήνοος,

Ἐστὲ πιστοὶ εἰς τοὺς λόγους, ἐργατικοί, καὶ λιτοὶ ὡς οἱ ἅγιοι.

καρτερικοῦ. Ὅπως ἐπιτύχωμεν δὲ τὸ πολύτιμον τοῦτο ἀπόκτημα, ἀνάγκη καλῆς ἀνατροφῆς, ἣν δυνάμεθα νὰ ἐπιτύχωμεν διὰ τῆς μορφώσεως τοῦ γυναικείου φύλου· ἀνάγκη ἐκπαιδεύσεως καταλλήλου ἐνεργουμένης ὑπὸ διδασκάλων ἐμπείρων· ἀνάγκη χριστιανικῆς μορφώσεως ἐπιτυγχανομένης διὰ τῶν καταλλήλων ἱερέων. Περὶ μὲν παρθεναγωγείων καὶ ἐκπαιδευτηρίων ἐλήφθη πρόνοιά τις, χάρις εἰς τοὺς Συλλόγους καὶ εἰς τὴν πρὸς τὰ γράμματα τάσιν τοῦ ἔθνους· ἀλλὰ ταῦτα ἄνευ τῆς χριστιανικῆς μορφώσεως ἀποβαίνουσιν ὀλίγον ὠφέλιμα. Ἡ ὀρθόδοξος ἐκκλησία δυστυχῶς φαίνεται λίαν φειδωλὸς εἰς τὴν διάδοσιν τοῦ θείου λόγου· διότι μόνον τὰς ὀκτὼ ἐβδομάδας τῆς μεγάλης τεσσαρακοστῆς διδάσκειται κατὰ τόπους τὸ Ἱερὸν Εὐαγγέλιον, καὶ τοῦτο ἀτελεσφόρως. Ἡ ἀπὸ τοῦ ἄμβωνος διδασκαλία εἶναι ἢ συντελεστικωτέρα πρὸς μόρφωσιν πάσης τάξεως πολιτῶν. Ἄς ἀντηχῇ λοιπὸν ἀφειδῶς καθ' ἑκάστην ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ, ὁ διδάσκων ἡμᾶς νὰ ἦμεθα τίμιοι εἰς τὰς δοσοληψίας, πιστοὶ εἰς τὸν λόγον μας, ὑπομονητικοὶ καὶ καρτερικοὶ εἰς τὰς ἐργασίας μας, ὡς τοὺς Ἀποστόλους, λιτοὶ καὶ αὐτάρκειοι εἰς τὴν δίαιταν ἡμῶν ὡς τοὺς Ἁγίους.

Δεύτερον. Οἱ ἔμποροι, οἱ ἐργοστασιάρχαι, οἱ πλοίαρχοι ὀφείλουσι διὰ πατρικῆς ὄντως στοργῆς νὰ μορφώσωσι τοὺς μαθητευομένους παρ' αὐτοῖς νέους. Ἐχουσι μάλιστα ἠθικὸν καὶ ὕλικόν συμφέρον διὰ γλυκέως τρόπου νὰ διδάξωσι τὸ ἐτοιμῶς καὶ ἐντέχνως ἐργάζεσθαι· διότι ὁ καλὸς ἐργάτης, ὁ καλὸς ναύτης ὠφελεῖ οὐ μόνον ἑαυτὸν καὶ τὸν προϊστάμενον, ἀλλὰ καὶ

Διὰ τῶν Συλλόγων φωτίζονται οἱ ἐργατικοὶ φρόνιμοι.

τὸ ἔθνος. Δέον νὰ ὁμολογήσωμεν ὅτι οἱ νεώτεροι Ἕλληνες ἐργάται καὶ ναυτικοὶ ἐκκληρονόμησαν τὰ τε προτερήματα καὶ ἐλαττώματα τῶν προγόνων, καὶ πολὺ πιστεύομεν ὅτι μικρὰ μόρφωσις θέλει ταχέως τοὺς ἀναδειξεί. Ἡ μελέτη τοῦ ἐθνικοῦ χαρακτῆρος μέλλει αἰετοτε νὰ ὀδηγήσῃ τοὺς προϊσταμένους πρὸς ἀνάπτυξιν τῶν προτερημάτων καὶ διόρθωσιν τῶν ἐλαττωμάτων τῶν πρωτοπειρῶν. Ὁ Θεοκυδίδης δίδει ἡμῖν ἀξιόλογον εἰκόνα τοῦ χαρακτῆρος τούτου «Νεωτεροποιοὶ (1) οἱ Ἕλληνες καὶ ἐπινοῆσαι ὄξεϊς καὶ ἐπιτελέσαι ἔργα ὅ ἂν γῶσιν. . . . Οἱ μὲν καὶ παρὰ δύναμιν τολμηταὶ καὶ παρὰ γνώμην κινδυνευταὶ καὶ ἐπὶ τοῖς δεινοῖς εὐέλπιδες». Ὅστις καλῶς ἐμελέτησε τὴν ἑλληνικὴν διάνοιαν, θὰ ἐνόησεν ὅτι τὸ μόνον ἐλατήριον τὸ μαλάσσον καὶ συγκινοῦν αὐτὴν εἶναι ἡ φιλοτιμία. Οὐδ' ἐπιπλήξεις οὐδ' ἐπιτακτικὸς τρόπος παροξύνει τοσοῦτον τὸν Ἕλληνα πρὸς τὸ καλῶς ἐργάζεσθαι ὅσον ὁ ἀπλοῦς τῆς φιλοτιμίας ἐρεθισμὸς. Τὸ ἀψίχορον, τὸ ἀσταθές, τὸ ὑπεροπτικὸν τοῦ ἐργάτου εὐκόλως διαπλάττεται. Οἱ ἐργάται τοῦ Λαυρίου ἐπὶ τῆς ἐργολαβίας Σερπιέρη καὶ Ῥοῦ, οἱ ἐκμεταλλεῦταί τῆς Κίου καὶ Ἡρακλείας, οἱ ἐργοστασιάρχαι διαφόρων μερῶν, οἱ διευθύναντες τὰς ὑδραυλικὰς ἐργασίας τοῦ Σουεζ, ὅπου, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον Ἕλληνες εἰργάζοντο, ὁμολογοῦσι τὰ ῥηθέντα προτερήματα καὶ ἐλαττώματα τοῦ Ἕλληνος ἐργάτου.

(1) Θεοκυδίδου ξυγγραφῆς Α'. - 70.--

Τὰ γράμματα δὲν ὠφελοῦσιν ἄνευ θρησκευτικῆς μορφώσεως.

Τρίτον. Ἡ κατάλληλος εἰδικὴ ἐκπαίδευσις, ἣτις θὰ περιορίζεται εἰς τὰς ἀπολύτως ἀναγκαίας γνώσεις διὰ πάντα ἐργατικὸν ἄνθρωπον· ἰδίως ὁμῶς στοιχειωδестаτάς γνώσεις πολιτικῆς οἰκονομίας, καὶ πειραματικῆς φυσικῆς καὶ φυσικῆς ἱστορίας, διὰ δὲ τοὺς ναυτικούς καὶ στοιχεῖα τῆς ναυτικῆς ἐπιστήμης.

Τέταρτον. Ἡ καθ' ἡμέραν φοίτησις τῶν ἐργατῶν εἰς τοὺς ἐργατικούς συλλόγους, ὅπου ἄνδρες πρακτικοὶ ἐμπνέουσι τὸν ζῆλον πρὸς τὸ καλῶς καὶ τιμίως ἐργάζεσθαι, πρὸς τὸ οἰκονομεῖν, πρὸς τὸ συνεταιρίζεσθαι. Ἄν τοιοῦτοι σύλλογοι δὲν ὑπάρχουσιν ἀνάγκη ἢ κυβέρνησις νὰ ὀρίσῃ καθηγητὰς καὶ νὰ λάβῃ τὴν πρωτοβουλίαν· διότι καθ' ἑσπέραν ὁ ἐργάτης δύναται νὰ ἀκροάζεται ἐπὶ ὠφελῶς. Εἶναι τοῦ Ἑλλήνου μέγα προτέρημα τὸ νὰ θέλγῃται καὶ ὠφελῆται ἐκ τῶν πραγμάτων, ἅτινα αἰσθάνεται ὅτι τοῦ ἐλλείπουσιν. Ἡ πείρα μᾶς ἐδίδαξεν, ὅτι ἂν τὸ ἐλληνικὸν ἔθνος εἶχεν ἱεροκλήρυκας πρακτικούς καὶ διδασκάλους ἐμπειρομαθεῖς· ἵνα ὑποδεικνύωσιν ἐκάστοτε τὰς ἐλλείψεις του καὶ τὰ μέσα τῆς διορθώσεως καὶ βελτιώσεώς του, θὰ ἀπέβαινε ταχέως ἐν ἑκ τῶν ἠθικωτέρων καὶ μᾶλλον πεφωτισμένων ἔθνῶν. Ἦδη ὁμολογουμένως τὸ ἔθνος ὀργᾶ πρὸς τὴν μάθησιν, ἀλλ' ἐν ἴσῃ μοίρᾳ κατὰ μεγάλην δυστυχίαν δὲν μορφοῦται θρησκευτικῶς καὶ ἠθικῶς· οὕτω τὰ γράμματα δὲν ἐκφέρουσι μεγάλας ὠφελείας, καὶ πάσχομεν ἐξ ἠθικῆς ἀτροφίας.

Πέμπτον. Ἀνάγκη εἶναι νὰ ἐκμάθωμεν καὶ τὰς γυναῖκας νὰ ἐργάζωνται εἰς τὴν βιομηχανίαν, ὅπως ἐν Εὐρώπῃ· διότι ἡ τῶν γυναικῶν ἐργασία ἐν τῇ Ἀνα-

Ἡ ἐργασία προφυλακτικὸν κατὰ τῆς ἐξαχρειώσεως.

τολῇ θὰ εἶναι αἰείποτε ἰσχυρὸν προπύργιον κατὰ τῆς πενίας, κατὰ τῆς χηρείας καὶ ὀρφανίας. Ὑπάρχουσι παρ' ἡμῖν δυστυχῶς κακαὶ τινες ἔξεις ἢ προλήψεις περὶ τὸ ἐργάζεσθαι, αἵτινες καθ' ἑκάστην φαίνονται ἐπιβλαβέστεραι. Τὸ ξενοδουλεῖν τσαούτην ἐλεεινὴν ἐντύπωσιν προξενεῖ παρὰ τῷ λαῷ, ὥστε ἡ γυνὴ ἢ ἐκ τῆς ἀνάγκης βιαζομένη νὰ ἐργάζεται ἢ ὑπηρετῇ παρ' ἄλλω τινι πρὸς πορισμὸν τῶν ἀναγκαίων τῆς ζωῆς, θεωρεῖται ἀξία οἴκτου. Καθημέραν βλέπομεν εἰς τὰς μεγαλοπόλεις τῆς Ἀνατολῆς γυναῖκας ἐπιτηδεύσας πρὸς τὸ ἐργάζεσθαι, ἢ ὑπηρετεῖν, αἵτινες, ἔνεκα τῆς πτωχολαζωνίας ταύτης τήκωνται καὶ καταφθίρωνται μετὰ τῶν ὀρφανῶν τέκνων των, μὴ ἀποφασίζουσαι νὰ περιφρονήσωσι τὸν οἰκογενειακὸν τοῦτον τύπον, ὅστις ὑστερον βιάζει αὐτὰς νὰ στραφῶσιν εἰς τὴν δημόσιον εὐσπλαγχνίαν, ἢ εἰς τὸ βάραθρον τῆς διαφθορᾶς. Λησμονοῦσιν αἱ δυσειδαίμονες αὐταί, ὅτι τὰ κοράσια των μὴ ὑπηρετοῦντα εἰς ἐντιμὸν τινα οἰκογένειαν, ζημιοῦνται τοῦ μισθοῦ, δι' οὗ θὰ ὑπεστήριζον τὴν ζωὴν καὶ τὴν τιμὴν, οὐχ' ἦττον δὲ στεροῦνται καὶ τῆς ἀνατροφῆς, ἣν θὰ ἐλάμβανον ἐν μέσῳ καλῶς ἀνατεθραμμένης οἰκογενείας. Καταφθίρονται λοιπὸν ὑπὸ τῆς πενίας, ἐκβαρβαρίζονται δὲ καὶ διαφθίρονται ἐν τῇ ἀργίᾳ.

Ὅπως καταδείξωμεν τὴν ἐκ τῶν ἐργατικῶν συλλόγων ὠφέλειαν δεόν ν' ἀναφέρωμεν τὰ διδχτικώτατα ἀναγνώσματα ὅσα ἐδώθησαν εἰς τὸ ἐν Παρισίοις ἄσυλον (Asile Impérial de Vincennes) ἐνώπιον πληθοῦς ἐργατῶν ὑπὸ τῶν διασημοτέρων τῆς Γαλλίας σοφῶν

Ἐκ τῶν μεθοδικῶν ἀναγνώσματων μορφοῦνται οἱ ἐργάται

διὰ μεθόδου καὶ τρόπου ἀπλουστάτου καὶ καταληπτοῦ τοῖς πᾶσι. Ὁ φιλόλογος Ἐγγερ ὠμίλησε περὶ χάρι-
του παρὰ τοῖς ἀρχαίοις καὶ νεωτέροις. Ὁ οἰκονομολόγος Λεβασσέρ περὶ προνοίας καὶ φει-
δοῦς. Ὁ Περδονέ περὶ σιδηροδρόμων. Ὁ Οὐό-
λόουσκη (Wolowski) περὶ τῶν γενικῶν γνώσεων
τῆς Πολιτικῆς Οἰκονομίας. Ὁ Κομβερούς περὶ
τῶν μεγάλων μηχανικῶν κτλ. Τὸ ὠφελιμώτερον
δὲ πάντων εἶναι ὅτι τὰ ἀναγινωσκόμενα ἐκτυποῦνται,
ὥστε ὁ ἐργάτης ὅ,τι εἰς τὸν σύλλογον ἤκουσε διὰ 25
λεπτῶν δύναται νὰ τὸ ἀποκτήσῃ.

Εἶπομεν σποράδην πολλὰ περὶ συνεταιρισμοῦ, ἀλλ'
ἤδη ἀνάγκη νὰ ἐξηγήσωμεν τὴν λέξιν συνεργασία,
ἣτις κατὰ τὴν ἀρχικὴν ἔννοιαν σημαίνει τὴν ἐργασίαν
πολλῶν διὰ τὸν αὐτὸν σκοπὸν. Ἡ φύσις τῶν πραγμά-
των ὑποδεικνύει ἡμῖν τὴν ἀληθῆ σημασίαν, ἣτις κατὰ
τὴν γνώμην ἡμῶν εἶναι ὁ συνεταιρισμὸς πολλῶν ἐρ-
γατῶν διαφόρου ἐπιτηδεύματος πρὸς κατασκευὴν τε-
χνήματος τινος· π. χ. ὅταν εἷς λεπτοεργὸς συνεταιρί-
ζεται μεθ' ἑνὸς σιδηρουργοῦ, καὶ ἑνὸς σκυτοτόμου διὰ
νὰ κατασκευάσῃ ἕκαστος κατὰ τὸ μέρος τῆς τέχνης
μίαν ἄμαξαν ἢ ἕν ὄχημα. Ἡ συνεργασία διαφέρει τοῦ
συνεταιρισμοῦ, διότι ἢ μὲν γίνεται διὰ τῆς καταβο-
λῆς ἐργασίας καὶ μικροῦ κεφαλαίου, ὁ δὲ διὰ τῆς κα-
ταθέσεως μεγάλων κεφαλαίων ἀνευ ἐργασίας. Ἐνταῦθα
ὁμῶς δὲν πρόκειται περὶ τριαύτης φύσεως συνεργασίας,
διότι οἱ οἰκονομολόγοι κατατάσσουσιν αὐτὴν εἰς τοὺς
παραγωγικοὺς ἐργατικοὺς συνεταιρισμοὺς, οὗς ἡ ἐπιστήμη θεωρεῖ δυσκατορθώτους. Πρόκειται

Διὰ τῶν συνεργατικῶν ἐταιριῶν παροξύνεται ἡ φειδῶ, ἡ πρόνοια.

ἐνταῦθα περὶ τῶν καταναλωτικῶν ἢ ἐπισιτιστικῶν ἐ-
ταιριῶν ἢτοι τῶν συνεταιρισμῶν πρὸς ἀγρᾶν τροφί-
μων. Περὶ τῶν συνεταιρισμῶν τούτων ἀνέγνωσε σπου-
δαίαν πραγματείαν ὁ σοφὸς οἰκονομολόγος Ἰούλιος
Δουβάλ (1) εἰς τὸν σύλλογον τῶν ἐργατῶν συνεδριά-
ζοντα εἰς τὸ Ἄσυλον Βινσάν, διαπραγματευθεὶς ἀ-
ξιολογώτατα περὶ ὅλων τῶν συνεργατικῶν ἐταιριῶν
τῆς καταναλώσεως. Παραθέτομεν ἐνταῦθα τὰ σπου-
δαιότερα μέρη τῆς πραγματείας ἐκείνης, ὅπως κατα-
δείξωμεν εἰς τὸν ἀναγνώστην ἐκ τῶν πραγμάτων αὐ-
τῶν, πόσον ἀπέχουσιν αἱ ἐργατικαὶ ἡμῶν τάξεις ἀπὸ
τὰς τῶν Εὐρωπαϊῶν, καὶ συγχρόνως, ὅπως αἰσθανθῇ
μόνος ποῖα μέσα δύνανται νὰ καταστήσωσιν τοὺς ἐρ-
γάτας ἡμῶν ἀξίους τοιοῦτου προορισμοῦ.

«Σκοπὸς, λέγει ὁ σοφὸς Γαλάτης» τῶν ἐταιριῶν
τῆς καταναλώσεως εἶναι νὰ μειώσωσι τὰς οἰκιακὰς
δαπάνας καὶ νὰ παροξύνωσι ταυτόχρονως τὰς ἕξεις
τῆς φειδοῦς, τῆς τάξεως, τῆς προνοίας, τῆς οἰκιακῆς
οἰκονομίας, ἅτινα δύνανται νὰ συντελέσωσιν εἰς τὴν
ἄνεσιν τῆς οἰκογενείας. — Εἰς ταύτας καταφαίνεται ἀφ'
ἑνὸς ἡ οἰκονομία τῆς οἰκογενείας, ἀλλ' ἀφ' ἑτέρου διὰ
τῆς εὐεργετικῆς αὐτῶν ἐπιρροῆς ἐπὶ τῶν οἰκιακῶν ἔ-
ξεων, καὶ ἐκ τοῦ σύνεγγυς ἐπὶ τῆς ἐργασίας καὶ τῆς
αὐξήσεως τοῦ κεφαλαίου, ἀπέκτησαν ἴσῃν βέβαια
σπουδαιότητα πρὸς ἐκείνην, ἣν χαίρουσιν αἱ πεφημι-

(1) Des sociétés coopératives de consommation par
Jules Duval. Conférences populaires faites à l'asile de
Vincennes.—1866.—

Αἱ συνηνωμένοι ἐνέργειαι μεγαλύνουσι τὸν ἐργάτην.

σμένοι ἑταιρίαι τῆς παραγωγῆς καὶ τῆς πιστώσεως. Αὗται παρέχουσι συνδυασμὸν, δι' οὗ ὑμᾶς ἐνδιαφερομένων μικρᾶς ἢ καὶ οὐδεμιᾶς εὐπορίας, ἐργάται τὸ πλεῖστον ἢ ὑπάλληλοι συνεννοοῦνται ὅπως ἀγοράσωσι χονδρικῶς τὰ τρόφιμά των, διὰ νὰ τὰ προετοιμάσωσι καὶ μεταπωλήσωσι λιανικῶς εἰς ἑαυτοὺς πρῶτον καὶ κατόπιν εἰς τὸ κοινόν, ὅπως κερδίσωσιν τὴν ὠφέλειαν, ἣν πραγματοποιεῖ ὁ παντοπώλης. Ἐκ τούτων προέκυψε σύνολον ὀργανισμῶν, οἵτινες κατὰ καιροῦς καὶ τόπους ἔλαβον μορφὰς διαφόρους συμπεριλαμβανομένης εἰς πέντε κυριώτερα συστήματα.

Πρῶτον. Ἐταιρίαι προμηθειῶν καὶ πωλήσεων ἢ ἑταιρίαι ὁμόρρυθμοὶ τοῦ ἐμπορίου. Ἡ γενικὴ ἰδέα ἢ χαρακτηρίζουσα ταύτας εἶναι ν' ἀγοράζωσι τὰ τρόφιμα τοῖς μετρητοῖς καὶ ὀλικῶς, καὶ νὰ τὰ διανέμωσιν εἰς τοὺς συνεταίρους, ἢ νὰ τὰ πωλῶσιν εἰς τὸ δημόσιον, νὰ συνάζωσι τὰς ὠφελείας καὶ νὰ τὰς μερίζωσιν εἰς τοὺς συνεταίρους ἢ μᾶλλον νὰ τὰ μεταπωλῶσιν εἰς τοὺς συνεταίρους εἰς τιμὴν κατωτέραν τῆς ἀγοραίας, ὅπως ἀμέσως ἀπολαμβάνωσιν οικονομίας εἰς τὰς δαπάνας των. Τὸ εἶδος τοῦτο χαίρει τὴν καλλιτέραν φήμην.

Δεύτερον. Ἐταιρίαι ἐπισιτιστικαὶ λέγονται ὅσαι μαγειρεύουσι φαγητὰ διὰ νὰ πωλήσωσιν εἰς τὰ δημόσια συσσίτια τὰ ὑπὸ τῆς ἑταιρίας ἐγκατασταθέντα ἢ καὶ διὰ νὰ τὰ μεταφέρωσιν εἰς τὴν κατοικίαν ἑκάστου. Αὗται δὲν εἶναι τοσοῦτον σπουδαῖαι.

Τρίτον. Ἐταιρικαὶ οἰκονομίαι λέγονται οἱ συνεταιρισμοὶ πολλῶν οἰκογενειῶν ὅπως ζῶσιν ἐν κοι-

Διὰ τῆς συνεργασίας τὰ άτομα καὶ τὰ ἔθνη πολιτίζονται.

νῶ, ποιοῦσαι ἐν κοινῷ τὰ τε δαπανήματα τοῦ ἐνοικίου, τῶν ἀγοράσεων, τῆς μαγειρεύσεως, καὶ αὐτῆς ἔτι τῆς ἀνατροφῆς, ὅπως μειώσωσι τὰς δαπάνας. Αὗται εἰσὶν ὀλίγισται.

Τέταρτον. Ἐταιρίαι περιληπτικῶν ἀγοράσεων ἄνευ πωλήσεως εἰς τὸ κοινόν. Συγκροτοῦνται ὑπὸ ἐργατῶν ἢ τεχνητῶν ἢ καὶ μικρῶν βιομηχάνων, οἵτινες, καὶ τοὶ ἰδιαιτέρως ἐργαζόμενοι, ἀγροάζουσιν ὀλοσχερῶς εἴτε τὰς πρώτας ὑλας, εἴτε τὰ ἐργαλεῖά των διὰ νὰ τὰ μερισθῶσιν ἀκολούθως κατὰ τὴν τιμὴν τῆς ἀξίας των.

Πέμπτον. Ἐταιρίαι τῶν περιληπτικῶν πωλήσεων Συνίστανται εἰς τὴν συνενόησιν ἐργατῶν, ἐργολάβων, κατασκευαστῶν, ἐργαζομένων χωριστὰ, ὅπως συστήσωσι γενικὴν ἀποθήκην καὶ κεντρικὸν πρακτορεῖον διὰ τὴν πώλησιν τῶν χειροτεχνημάτων, ἢ προϊόντων αὐτῶν, ὀφελούμενοι ἐκ τῆς σμικρότητος τῶν δαπανημάτων τῆς πωλήσεως.

Ἡ ἀρχὴ τοῦ πρώτου εἴδους τῶν ἐταιριῶν προμηθείας καὶ πωλήσεως εἶναι διδακτικωτάτη τοῖς πᾶσι. Κατὰ νοέμβριον τοῦ 1844 εἰς τὴν πόλιν Ρόττδαλ (Rochdale) ἐκ 40000 κατοίκων συγχειμένην, τὸ πλεῖστον ὑφαντῶν εἰς τὰ περίχωρα τῆς Μαγχεστρίας κειμένην, στενοχωρηθέντες οἱ ἐργάται διὰ τὴν ἀνεπάρκειαν τῶν μισθῶν, εἴκοσι καὶ ὀκτὼ ὑπεσχέθησαν νὰ συστήσωσι ἑταιρίαν καταθέτοντες καθ' ἑβδομάδα ἑκάστος τρεῖς πένας (δηλ. 60 λεπτά), διὰ τῶν ὁποίων ἐνοικίασαν μικρὸν ἐργαστήριον εἰς ἀπόκεντρον μέρος, ὅπου διεμερίζοντο καθ' ἑσπέραν τὰ ἀγορασθέντα τῆς

Ὁ συνεταιρισμὸς προστατεύει καὶ τὰ γράμματα.

ἀνάγκης των εἶδη. Διὰ τῆς εὐτελοῦς ταύτης συνεισφορᾶς μετὰ 22 ἔτη κατήντησαν νὰ σχηματίσωσι κεφάλαιον ἐνὸς ἑκατομμυρίου φράγκων καὶ ἑτησίως νὰ κυκλοφορῶσιν 6,000,000· νὰ μερίζωσι δὲ κέρδη 50 τοῖς 100. — Κατ' ἀρχὰς ἡ ἐταιρία σκοπὸν κύριον εἶχε τὴν ὑλικὴν οἰκονομίαν, ἀλλ' ἀκολούθως ἐξήπλωσε τὰς ἐργασίας τῆς εἰς πολὺ μεγαλειότερον κύκλον περιλαμβάνοντα καὶ σκοποὺς ἐθνοφελεῖς. Ἴδου αἱ κυριώτεραι ἐργασίαι τῶν δικαίων σκαπανέων τοῦ Ῥότζδαλ, διότι οὕτως ὠνομάζετο ἡ ἐταιρία. α') τὸν σχηματισμὸν ἐργαστηρίου πρὸς ὄφελος τῶν ἐταίρων διὰ τὴν πώλησιν τροφίμων καὶ ἐνδυμάτων. Εἰς τοῦτο ἐπέτυχον ἄριστα· β') τὴν οἰκοδομὴν καὶ ἀγορὰν οἰκιῶν ὅπως κατοικῶσιν οἱ ἐταῖροι, βελτιοῦντες τὴν οἰκιακὴν καὶ κοινωνικὴν κατάστασιν των. Τοῦτο ἔγεινεν αἰτία εὐεργετικῶν μιμήσεων εἰς πλείστας τῆς Ἀγγλίας πόλεις πρὸς βελτίωσιν τῆς κατοικίας τῶν ἐργατῶν· γ') τὴν ἰδρυσιν ἐργοστασίων, ὅπως χορηγῆ ἡ ἐταιρία ἐργασίαν εἰς τοὺς στερομένους αὐτῆς ἐκ τῶν συνεταιίρων. Ὁ σκοπὸς οὗτος ἐπετεύχθη ἄριστα· δ') τὴν ἀγορὰν καὶ διαθέσιν γαιῶν πρὸς καλλιέργειαν ὑπὸ ἀέργων χειρῶν. Καὶ τοῦτο ἐπραγματοποιήθη. — ε') Ἡ διὰ τῶν κερδῶν ἰδρυσις σχολῶν, συλλόγων, καὶ βιβλιοθηκῶν. Πέριξ τοῦ ἐμπορικοῦ αὐτῶν κέντρου κατῶρθωσαν οἱ ἀξιωμαῖοι οὗτοι σκαπανεῖς νὰ ἰδρῦσωσιν αἰθούσας ἀναγνωστηρίων, καὶ συνεντεύξεων καὶ δημοσίων μαθημάτων. Ταῦτα ἐκτελοῦνται διὰ τοῦ μικροῦ κέρδους, ὅπερ κατ' ἔτος ἀφίνουσι πρὸς τὴν δια-

Φωτίζεσθε ὑπὸ τῶν Συλλόγων, μεγαλύνεσθε διὰ συνεταιρισμῶν.

νοητικὴν, καὶ ἠθικὴν μόρφωσιν τῶν συνεταιίρων ἢ τοῦ κοινοῦ. ς') Τὴν ἰδρυσιν κοινοῦ οἴκου μετὰ ξενοδοχείου τῆς ἐγκρατείας, τοῦτο δὲν ἐξετελέσθη. ζ') Ἀδελφικὰ βοηθήματα πρὸς ὁμοίας φύσεως ἐταιρίας. Οἱ ἐταῖροι τοῦ Ῥότζδαλ ἀδελφικῶς συνδράμουσι τοὺς συντεχνίτας των καὶ τοὺς δυστυχούντας ἐκ τῶν συμπολιτῶν. Ἀνίδρυσεν ἡ ἐταιρία κολοσσαῖον ἀτμόμυλον διὰ τὴν κατασκευὴν καθαροῦ ἀλεύρου ὃν πωλεῖ εἰς τοὺς συνεταιίρους καὶ εἰς τὸ κοινόν· Ἰδρυσαν ὑφαντουργεῖον διὰ τὰ βαμβάκινα ὑφάσματα, τὸ ὁποῖον διὰ τὴν καλὴν ποιότητα τῶν πανίων ἀπέβη τὸ μοναδικὸν ἐν τῇ πόλει ἐκείνῃ. Ἐσχημάτισεν ἡ ἐταιρία τῶν σκαπανέων ὑποκαταστήματα ἐν Ῥότζδαλ καὶ ἐν ἀπάσῃ τῇ Μεγάλῃ Βρετανίᾳ. Εἰς Ἀγγλίαν καὶ Σκωτίαν συνεστήθησαν ὅμοιαι τοιαῦται ἐταιρίαι διὰ τῶν συμβουλῶν καὶ τῆς συνδρομῆς τῶν δικαίων τούτων σκαπανέων. Ἐξ αἰτίας αὐτῶν ἐδόθη ὤθησις ζωηρὰ εἰς τοὺς συνεργατικούς συνεταιρισμοὺς καθ' ὅλην τὴν Βρετανίαν, ἀλλ' ἡ τοῦ Ῥότζδαλ πρωτεύει ἀείποτε διὰ τὴν λαμπρότητα καὶ τὸ μεγαλεῖον τῶν ἐπιτυχιῶν τῆς. Τὸ πνεῦμα τῶν τοιούτων συνεταιρισμῶν διεδόθη καὶ εἰς Γαλλίαν καὶ εἰς Γερμανίαν.

Δεῦτε ἀνακράξωμεν καὶ ἡμεῖς μετὰ τοῦ σοφοῦ Γαλάτου πρὸς τοὺς ἡμετέρους Ἑλληνας ἐμπόρους, πλοιάρχους, ἐργάτας. «Φωτίζεσθε ὑπὸ τῶν ἀπανταχοῦ Συλλόγων, ρίφθητε εἰς τὰς ἀγκάλας τῶν συνεργατικῶν ἐταιριῶν, πλάσατε πολλὰς τοιαύτας ἐπὶ παντὸς εἶδους. Εἶδατε τοὺς μεγαλοπράγμονας σκαπανεῖς τοῦ Ῥότζδαλ· διὰ σᾶς ἐν τοιοῦτον παράδειγμα εἶναι μέγα

Ὁ συνεταιρισμὸς εἶναι τὸ σχολεῖον τῆς ἠθικῆς, τῆς εὐημερίας.

μάθημα· τοῦτο εἶναι τὸ μυστικὸν τῆς εὐημερίας διὰ τὴν οἰκογένειαν, διὰ τὴν πατρίδα, διὰ τὸ ἔθνος. Ἡ ἀλήθεια τῆς ἐπιτυχίας καὶ προόδου διαλάμπει εἰς ἅπαντα τὰ ἔργα τοῦ συνεταιρισμοῦ καὶ τῆς συνεργασίας. Ἀλλὰ διὰ νὰ ἐπιτύχητε τὰ θαυμάσια ταῦτα ἀνάγκη νὰ μορφωθῆτε, ὡς προηγουμένως εἴπομεν, ἀνάγκη οἱ συνεταιῖροι νὰ ὡσι καλῆς διαγωγῆς καὶ χρηστῶν ἡθῶν, τὸ προσωπικὸν ἀμέμπτου διαγωγῆς καὶ ἡ διεύθυνσις δραστηρία καὶ προνοητική. Ὁ συνεταιρισμὸς βάσιν ἔχει τὴν τιμιότητα, τὴν δικαιοσύνην, τὴν εὐθύτητα· διὰ τοῦτο ἐσυστήσαμεν ἐπανειλημμένως τὰς ἀρετὰς ταύτας πρὸς ὑμᾶς. Ἄν διὰ τῶν ἀρετῶν τούτων διευθύνηται ἡ ἐταιρία τῶν συνεργατῶν, ἐστὲ βέβαιοι ὅτι ἀποβήσεται ἀνωτέρα πάσης ἄλλης ἀτομικῆς ἰκανότητος. Ὁ συνεταιρισμὸς εἰς τὴν πρακτικὴν εἶναι τὸ μέγα σχολεῖον τῆς ἠθικῆς, τῆς οἰκονομίας, τῆς εὐημερίας. Πάντοτε δὲ ἐπιτυγχάνει, ὅταν διευθύνηται φρονίμως, ὅταν ὑπάρχη ἡ πρὸς τὴν ἐργασίαν ἀμιλλα, ἡ ἀδελφότης εἰς τὰς δοκιμασίας, ἡ πειθαρχία εἰς τὸ ἐργαστάσιον, ἡ τιμιότης εἰς τὸ ἐμπόριον, ἡ δικαιοσύνη εἰς τοὺς μερισμοὺς τῶν κερδῶν, ἡ καλοκάγαθος ἐμπιστοσύνη πρὸς τοὺς διευθυντὰς καὶ ἀρχηγούς. Ὅταν οὕτως συνεταιρίζεσθε, δύνασθε θαρσάλως νὰ προσδοκᾶτε μεγάλην καὶ ἔντιμον ἀμοιβὴν τῶν εὐγενῶν προσπαθειῶν σας. Τότε δύνασθε ν' ἀντιπαλαίσητε γενναίως κατὰ τῆς πενίας, κατὰ τῆς ἀμαθείας. Ζῶσα ἀπόδειξις τούτων ὄλων ἐστὼ ἐνώπιον ἡμῶν ἡ ἱστορία τῶν δικαίων σκαπανέων τῆς Ῥότζδαλ».

Διὰ τῆς ἐμπορικῆς ἱεραρχίας μορφοῦται ἡ εἰδικὴ πείρα.

Γ.

Ἡ διεύθυνσις καὶ αἱ ἀπαιτούμεναι ιδιότητες.—Εἶδη ἐπιχειρήσεων τῶν ἀνωδύμων ἐταρειῶν.—Αἱ ἀφάλεια.—Οἱ θαλάσσιοι κίνδυνοι καὶ αἱ ναυταπάται.—Καταδιώξεις.—Θαλάσσιοι ἀφάλεια ἐν τῇ Ἀνατολῇ.—Ποταμασφάλεια.—Κακὴ διεύθυνσις αὐτῶν.—Ἡ Δακία καὶ ὁ Ἀρχάγγελος.—Ὁ Λονδινὸς Ἀρχάγγελος.—Πυράσφαλιστικαὶ, βιοτικαὶ καὶ κτηματικαὶ ἐταιρίαι.—Ἡ Ἑθνικὴ καὶ Ἴονικὴ Τράπεζα.—Ὁ συρμὸς τῶν Τραπεζῶν.—Τράπεζα τοῦ λαοῦ ἐν Γερμανίᾳ καὶ Ἰταλίᾳ.—Αἱ τῆς κινητῆς πιστώσεως.—Αἱ τῆς ἐγγείου πιστώσεως ἢ κτηματικαὶ Τράπεζαι.—Ἑλληψις εἰδικῶν ἀνδρῶν ἐν τῇ Ἀνατολῇ.—Ναυτικοὶ συνεταιρισμοί.—Ἡ βιομηχανικὴ ἡμῶν κατάστασις.—Ἰκανότητες περὶ τὴν διεύθυνσιν τῆς βιομηχανίας.

Ὁ διανύσας τὸ ἀτομικὸν αὐτοῦ στάδιον ἐντίμως καὶ ἀξιοπρεπῶς ἀποκτᾷ συντόμως τὸ σέβας καὶ τὴν ὑπόληψιν τῶν συναδέλφων καὶ τοῦ κοινοῦ. Προκειμένου δὲ σχηματισμοῦ καὶ διοργανώσεως ἐταιρίας τινος καὶ αἰτουμένου τοῦ πρὸς τοῦτο καταλλήλου καὶ ἰκανοῦ προσώπου, πάντων τὰ ὄμματα στρέφονται πρὸς τὸν ἔχοντα τὰ πρὸς τοῦτο ἀπαιτούμενα προσόντα· διότι τὸ ἐμπόριον οὐ μόνον ἀναγνωρίζει τὴν ἰκανότητα καὶ ἀρετὴν, ἀλλὰ τὴν ἐπιζητεῖ καὶ τὴν ἀνυψοῖ.

Ὁ προσκαλούμενος εἰς τὴν διεύθυνσιν ἐταιρικῶν ἐπιχειρήσεων, ἀνάγκη νὰ κατέχη οὐ μόνον τὰς ἰκανότητας τοῦ καλῶς μορφωμένου ἐμπόρου, ἀλλὰ καὶ τὰς εἰδικὰς γνώσεις καὶ τὴν πείραν, ἧτις ἀποκτᾶται διὰ τῆς ἐμπορικῆς ἱεραρχίας. Βεβαίως ὁ ὑπηρετήσας ἐπὶ πολλὰ ἔτη εἰς ἓνα τοῦ ἐμπορίου κλάδου, ὁ διεληθὼν τὰς βαθμίδας τῶν ὑποθέσεων ἀνὰ μίαν προοδευτικῶς, ἀποκτᾷ πολυτίμους εἰδικὰς ἰκανότητας, αἵτινες θὰ

Αἱ ὑπὲρ ἑταιριῶν προσπάθειαι προάγουσιν ἄτομα καὶ ἔθνη.

τὸν προάξωσιν ἄριστα εἰς τὴν διεύθυνσιν τοιαύτης φύσεως ὑποθέσεων.

Ὁ ἀναδεχόμενος τὴν τιμητικὴν ταύτην θέσιν τοῦ διευθυντοῦ ἑταιρίας τινὸς ἀνάγκη νὰ φανῆ ἄξιος τῆς κλίσεώς του, ἀναπτύσσων εἰς μεγαλείτερον ἔτι βαθμὸν τὰς ἱκανότητάς, ὡς ἐμόρφωσεν εἰς τὸν ἰδιωτικὸν αὐτοῦ βίον, περὶ τῶν ὁποίων ὠμιλήσαμεν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν. Ὁ διευθύνων τοιαύτας ὑποθέσεις ὀφείλει νὰ ἐπιδείξῃ τιμιότητα διαλάμπουσαν εἰς ὅλας αὐτοῦ τὰς πράξεις, δραστηριότητα καὶ μέριμναν ἀνωτέραν πάσης ἄλλης περιστάσεως· ζῆλον δὲ καὶ ἀφοσίωσιν εἰς τὰ διαπιστευθέντα αὐτῷ συμφέροντα. Ὅφείλει δ' οὐχ' ἦττον νὰ ἦναι πρὸς τε τοὺς ὑπαλλήλους, τοὺς συνεταίρους καὶ τοὺς πελάτας τῆς ἑταιρίας εὐπροσήγορος καὶ ἀξιοπρεπῆς, ἐνθυμούμενος ὅτι προσεκλήθη εἰς τὴν διεύθυνσιν, ὅπως διὰ παντὸς ἐφικτοῦ μέσου προαγάγῃ καὶ ἐπεκτείνῃ τὰ διαπιστευθέντα συμφέροντα τῆς ἑταιρίας, ἅτινα εἰς τὰ ὄμματά τοῦ τιμίου ἀνδρὸς εἶναι ἱερώτερα τῶν ἰδίων ἑαυτοῦ. Ὅφείλει ἔτι νὰ ἐνθυμῆται ὅτι αἱ προσπάθειαι τοῦ ὑπὲρ τῶν συμφερόντων τῆς ἑταιρίας, οὐ μόνον προάγουσι τὰ συμφέροντα αὐτῆς καὶ τὰ ἴδια ἑαυτοῦ, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἔθνους· διότι ἐκ μιᾶς καλῶς ὀργανισμένης βιομηχανικῆς ἢ ναυτικῆς ἢ ἐμπορικῆς ἑταιρίας χιλιάδες ἀνδρῶν πορίζονται ἐντίμως τὸν ἐπιούσιον καὶ τὸ ἔθνος καὶ ἡ σημεῖα αὐτοῦ δοξάζεται καὶ τιμᾶται. Φαινότατον παράδειγμα πρόκειται ἡμῖν τὸ ἀυστριακὸν Λόυδ—τὸ ἐργαστάσιον τῶν πυρείων ἐν Βιέννῃ τοῦ Α. Πολλάκ—ἡ βιομηχανία τῶν ἐντύπων πνύων Ἰνδιάνων λεγομένων τῆς ἐν Ἀλσατία ὠραίας πόλεως

Διὰ τῶν ἀσφαλειῶν προλαμβάνονται αἱ ἀθλιότητες.

Μουλχάουζ (Mulhouse) εἰσαχθεῖσα πρῶτον ὑπὸ τῶν μεγάλων εὐεργετῶν τῆς πατρίδος των Koechlin, Schmaltzer καὶ Dollfus συνεταίρων, οἵτινες διὰ τῆς δραστηριότητος καὶ συνέσεως αὐτῶν, διέδωκαν τὴν ὑφαντικὴν καὶ βαφικὴν καθ' ὅλην τὴν πόλιν, καὶ σήμερον οἱ κάτοικοι ἅπαντες τὴν ἐπασχόλησιν ταύτην ἔχουσιν ὡς τὸ μόνον βιοποριστικὸν μέσον.

Ἀντικείμενον κερδοσκοπίας τῶν διαφόρων ἑταιριῶν, δύναται νὰ ἦναι πᾶσα βιομηχανικὴ, ναυτικὴ καὶ ἐμπορικὴ ἐπιχείρησις, ὅπου μάλιστα ἀπαιτοῦνται μεγάλα κεφάλαια καὶ μεγάλη σύνεσις περὶ τὴν διεύθυνσιν. Αἱ γενικώτεραι τούτων εἰσὶν αἱ ἀνώνυμοι διὰ μετοχῶν ἑταιρίαι, ἀσφαλειῶν, τραπεζῶν, σιδηροδρόμων, ἐκμεταλλεύσεων καὶ ἐκκαμινεύσεων, τομῆς ἰσθμῶν, διατρύσεως ὁρέων, φωταγωγίας, λεωφόρων καὶ τροχιοδρομῶν, τῆς ἀτμοπλοικῆς συγκοινωνίας, τῶν χυτηρίων, κλωστηρίων, διύλιστηρίων ζαχάρεως, ὑελουργίας, τῆς ἐκδόσεως ἐφημερίδων, τοῦ σχηματισμοῦ σχολείων, τῶν ἐπισιτιστικῶν κ.τ.λ.

Νομίζομεν ἐκτὸς σκοποῦ νὰ ἐμιλήσωμεν εἰδικῶς περὶ μιᾶς ἐκάστης τῶν ἐπιχειρήσεων τούτων, ἀρκούμεθα ὀλίγα τινὰ περὶ τῶν κυριοτέρων νὰ διαλάβωμεν ἐνταῦθα καθόσον συσχετίζονται πρὸς τὸν πρακτικὸν τοῦ ἐμπορίου βίον.

Τὰς ἀσφαλείας ἐγνώριζον οἱ ἀρχαῖοι ἀτελῶς· διότι ἡ ἱστορία ἀναφέρει τὴν ἐν Ἀθήναις ὑπὸ τοῦ Μακεδόνοσ' Ἀντιγένουσ' συστάσαν τὸ 400 π. Χ. κατὰ τῆς φυγῆς τῶν δούλων. Οἱ νεώτεροι ἐτελειοποίησαν τὸν ὀργανισμόν αὐτῶν καὶ πρῶτον ἐν Βαρκελώνι τὸ

Αἱ βιωτικαὶ ἀσφάλειαὶ ὑποστηρίζουσι τὰς οἰκογενείας.

1435 ἐξεδόθησαν διατάγματα περὶ τῶν θαλασσίων ἀσφαλειῶν. Πόσον αὐταὶ συνετέλεσαν εἰς τὴν εὐημερίαν καὶ προαγωγὴν τοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς ναυτιλίας ὑποδεικνύει ἡμῖν ὁ ἔξοχος τῆς Οἰκονομίας καθηγητῆς Ῥόσσης εἰπὼν, «Δι' αὐτῶν αἱ τολμηρότεραι ἐπιχειρήσεις ὀλίγους παρέχουσι κινδύνους. Αἱ τρομερώτεραι τῆς ἀνθρωπότητος μάστιγες χάνουσι κατὰ μέγα μέρος τὴν δριμύτητά των. Πολλοὶ οἰκογενειάρχαι εἰς τὴν κλίνην τοῦ θανάτου ἔνεκα τῶν βιωτικῶν ἀσφαλειῶν αἰσθάνονται τὴν ἀφατον χαρὰν ἢ ἀτενίσωσι τὰ βλέμματα πρὸς τὰς συζύγους καὶ τὰ φίλτατά των ἄνευ τύψεως συνειδήσεως».

Τὸ συμβόλαιον τῶν θαλασσίων ἀσφαλειῶν περιέχει τοὺς γνωστοὺς ἀναδεχομένους θαλασσίους κινδύνους, ἀλλ' οὐχ' ἤττον καὶ τοὺς κινδύνους δυστυχῶς τῆς κακῆς πίστεως τῶν ἀσφαλιζομένων, διὰ τοῦτο ὁ διευθυντῆς αὐτῶν οὐ μόνον εἶναι ἀνάγκη κάλλιστα νὰ γνωρίζῃ τοὺς περὶ ναυτικῆς ἐμπορίας νόμους, ἀλλὰ καὶ πρακτικῶς νὰ ἐρευνίξῃ ὅλας τὰς σατανικὰς ἐπινοήσεις τινῶν πλοιάρχων καὶ ἐνίοτε καὶ τινῶν συνενοημένων ἐμπόρων, ὅπως ἐξαπατήσωσι τὴν ἀσφάλειαν διὰ νὰ λάβωσι τὰ ἀσφάλιστρα τοῦ τε πλοίου καὶ τοῦ φορτίου, τοῦ μὲν πεπαλαιωμένου, τοῦ δὲ λάθρα πωληθέντος. Λυπρῶμεθα ἄκρως νὰ εὐρεθῶμεν καὶ ταύτην τὴν στιγμὴν εἰς τὴν δεινὴν θέσιν νὰ στιγματίσωμεν πικρῶς τὴν αἰσχροὴν καὶ ἀντιχριστιανικὴν διαγωγὴν πλοιάρχων τινῶν, οἵτινες μετὰ τῆς ἀναιδεστέρως ψευδορκίας, ἔλαβον τὰ ἀσφάλιστρα τοῦ δολιευθέντος πλοίου καὶ φορτίου. Εἰς τὴν αὐτὴν ἀτιμαστικὴν κατη-

Ὁ κολακεύων τὴν ἐθνικὴν φιλοτιμίαν βλάπτει τὴν πατρίδα.

γορίαν ὑπάγονται καὶ οἱ ναῦται τοῦ πληρώματος· διότι καὶ οὗτοι ἐψευδόρκισαν πρὸς ἀπόκτησιν τοῦ μέρους των ἐκ τῶν ἀσφαλιστρῶν. Ὁ Δούναβις καὶ ὁ Εὐξείνιος παρέχουσιν ἀπόκρυφα φρικαλέα εἰς παντοίων εἰδῶν ναυταπάτας, ἅτινα δὲν ἀναφέρομεν, ἵνα μὴ σκανδαλίσωμεν τὴν ψυχικὴν γαλήνην τοῦ ἀναγνώστου. Τοῦτο μόνον μετὰ χαρᾶς λέγομεν, ὅτι ἡ καταδίωξις ἐκ μέρους τῆς Κυβερνήσεως, καὶ ἡ ἐπίτασις τῆς προσοχῆς τῶν διευθυνόντων τὰς ἀσφαλείας, οὐχ' ἤττον καὶ ὁ σχηματισμὸς τοῦ Ἑλληνικοῦ νηϊγνώμονος (Veritas) ἀπήλλαξαν τὴν ναυτιλίαν ἡμῶν ἐκ τῆς κηλίδος ταύτης.—Ἡ πεῖρα δυστυχῶς μᾶς ἔδειξεν καὶ ἐμπόρους (ὀλιγίστους κατ' εὐτυχίαν) οἵτινες ἐπεχειρίσθησαν τὴν ἄτιμον ταύτην κερδοσκοπίαν· ἀλλ' ἡ δικαιοσύνη δὲν τοὺς ἄφησεν ἄνευ στιγματισμοῦ, διότι καὶ ἂν δὲν εὐρέθησαν τὰ ἐνοχοποιητικὰ ἔγνη τοῦ ἐγκλήματος ὅπως τιμωρηθῶσιν· οὐχ' ἤττον ὁμως αἱ ἀνακρίσεις καὶ μόναι κατέστρεψαν διὰ παντὸς τὴν ἐμπορικὴν των τιμὴν.

Αἱ θαλάσσιαι ἀσφάλειαὶ ἤρχισαν ἐν τῇ Ἀνατολῇ νὰ σχηματίζονται ἀπὸ τὸ 1840 καὶ βαθμηδὸν μέχρι τοῦ 1865 ἐσχηματίσθησαν εἰς ὅλους σχεδὸν τοὺς ναυτικούς λιμένας πλεῖστα τοιαῦτα καταστήματα εἰς Κωνσταντινούπολιν, Ἀθήνας, Σύρον, Κεφαλληνίαν, Πάτρας, Γαλαξείδιον. Εἰς αὐτὸν τὸν Δούναβιν, εἰς Βραϊλαν εἶχον σχηματισθῆ τρεῖς διὰ τὴν ποταμοπλοίαν. Δυστυχῶς μετὰ τῆς παρακμῆς τῆς ναυτιλίας, πρό τινων ἐτῶν συμπαρήμασαν καὶ αὐταί. Τοῦτο δὲ ὀφείλεται εἰς τοὺς ἄφροντις καὶ νωθροὺς διευθυντὰς τινῶν

Ὅσαι ἑταιρίαι προστατεύουσι πρόσωπα ναυαγοῦσι.

ἔξ αὐτῶν· καθὼς καὶ ἡ προαγωγή τινῶν ὀφείλεται εἰς τὴν ἐνεργητικότητα καὶ νοημοσύνην τῶν διευθυνόντων αὐτάς. Ἐνῶ οἱ Ἕλληνες πρῶτοι ἤνοιξαν τὸν Δούναβιν καὶ πρῶτοι ἔπλευσαν διὰ θαλασσίων πλοίων ἐν αὐτῷ μέχρι Γιουργέβου· ἐνῶ πρῶτοι ἰδρυσάν ἀσφάλειαν διὰ τὴν ποταμοπλοίαν, ἣτις κατόπιν διὰ τὰ μεγάλα κέρδη τῆς ἔδωκε τὴν γέννησιν καὶ εἰς ἄλλας δύο καὶ τρεῖς· ἐνῶ καὶ οἱ ναῦται καὶ οἱ ἔμποροι ἦσαν Ἕλληνες καὶ τὰ ἀσφάλιστρα ἑλληνικὰ χρήματα, ἅτινα εὐφυῶς διαθετόμενα, ἠθέλομεν σήμερον ἔχει ναυτικούς συνεταιρισμούς καὶ ἄλλας ἔξ αὐτῶν ἀσφαλείας, ἐνῶ ἠδυνάμεθα ἔξ αὐτῶν νὰ ἔχωμεν τραπέζας, ἀτμόπλοια ρυμουλκᾶ, ποταμόπλοια (sloop) καὶ πλεῖστα ὅσα ἀτομικὰ καὶ ἐθνικὰ εὐεργετήματα· τί συνέβη; Θὰ γελάσῃ ὁ ἀναγνώστης, ὅταν μάθῃ ὅτι ἔξ ὅλων τῶν λίαν τούτων εὐνοϊκῶν περιστάσεων διὰ τὴν ναυτιλίαν καὶ τὸ ἐμπόριον, ἐξῆλθεν ἐν παχύτατον μηδέν.

Ἄν τις ἐρωτήσῃ τί ἀπέγεινε; θὰ ἀκούσῃ τὴν λυπηρὰν καὶ οἰκτρὰν ἀπάντησιν ὅτι αἱ τρεῖς ἐκεῖναι ἀσφάλειαι, ἐνῶ παρεῖχον ζωτικότετον πυρῆνα μεγάλων ἔργων διὰ θαλασσίους, ποταμίους, βιωτικὰς, καὶ κτηματικὰς ἀσφαλείας, ἐνῶ ἠδύναντο νὰ μεγαλοουργήσωσι ἀπὸ τὸ 1855 μέχρι τοῦ 1865 εἰς παντοίων εἰδῶν ἐπιχειρήσεις, ὅπως ἡ τῶν πτωχῶν σκαπανέων τῆς Ῥότζδαλ, ὅπως ἡ ἀσφάλεια ὁ Ἀρχάγγελος, αὐταὶ διέθρεψαν διευθυντὰς βλάκας, καταχραστὰς, ναυθροὺς καὶ παιδία, πρὸς μεγίστην βλάβην τοῦ ἑλληνικοῦ ἐμπορίου καὶ τῆς πασχούσης ναυτιλίας· δὲν λέγομεν τῶν μετόχων, διότι πρὸς αὐτοὺς αἰείποτε δίδουσι

Ἡ διόρθωσις τῶν ἐλλείψεων φέρει τὴν προαγωγὴν.

μέρισμα 12 ἢ 15 τοῖς ἑκατὸν, ὅπερ θεωρεῖται ὡς καλὸς τόκος!!! Ἐν τούτοις οἱ ναυτροὶ οὗτοι διευθύνται διὰ τῆς μωρίας τῶν ἐπέτρεψάνεις τὰς ἀσφαλείας τῆς Ἑλβετίας, Τεργέστης, Πέσης, Ἀθηνῶν νὰ στερεωθῶσιν ἐπιτυχῶς καθ' ὅλην τὴν Ῥωμουνίαν καὶ ἐντὸς ὀλίγου αἱ ἑλληνικαὶ ἀσφάλειαι τοῦ Δουνάβεως, αἱ πρῶται ἰδρυθεῖσαι καὶ αἱ δρέψασαι τοσαύτα κολοσσαῖα κέρδη θὰ καταταχθῶσιν εἰς τὰς αἰωνίους μονάς!! Ἀντίστροφον παράδειγμα παρουσιάζει ἡμῖν ἡ γενικὴ ἀσφαλιστικὴ ἑταιρία Δακία, ἡ πρὸ πενταετίας μὲν, ἂν δὲν ἀπατώμεθα, συστάσα ἐν Βουκουρεστίῳ ὑπὸ ἰθαγενῶν καὶ ξένων, βαθμιαίως δὲ προαχθεῖσα ἐκ τοῦ πυρασφαλιστικοῦ εἰς τὸν θαλάσσιον καὶ βιωτικὸν κλάδον.

Εἶναι λυπηρότατον νὰ καυχώμεθα διὰ τὴν ἐμπορικὴν ἡμῶν προαγωγὴν, καὶ θὰ εἶμεθα ἐχθροὶ τῆς πατρίδος ἂν ἤδη ἐπλέκωμεν στεφάνους ὑπὲρ τοῦ ἑλληνικοῦ ἐμπορίου διὰ νὰ κολακεύσωμεν τὴν ἐθνικὴν φιλοτιμίαν. Οὐδέποτε ἐλάβομεν εἰς χεῖρας τοιαύτην ἀπατηλὴν πλάστιγγα διὰ νὰ ζυγίσωμεν τὰ ἐθνικὰ ἡμῶν συμφέροντα. Ἀνάγκη ἤδη, φιλόπατρι ἀναγνώστα, νὰ λυπηθῆς μεθ' ἡμῶν διὰ τὰς οἰκτρὰς ἀποτυχίας, ἃς ὑπέστημεν εἰς τὸν ἐθνικὸν ἐμπορικὸν βίον μας. Ἐκ τῆς λύπης ταύτης, θὰ γνωσθῶσιν αἱ ἐλλείψεις, ἐκ τῶν ἐλλείψεων θὰ ἐπέλθῃ ἡ διόρθωσις, ἐκ τῆς διορθώσεως ἡ προαγωγή καὶ ἐκ ταύτης τὸ μεγαλεῖον. Τὴν ὁδὸν ταύτην ἐγνωρίσαμεν ὡς τὴν προσφορωτέραν διὰ τὸ μεγαλεῖον τῶν ἀτόμων καὶ τῶν ἐθνῶν. Δὲν ἐκθειάζομεν τὰς προόδους τοῦ ἐθνικοῦ ἐμπορίου, ἂν ἐσχηματίσθησαν 5 ἢ 10 ἐμπορικοὶ οἴκοι πλείότεροι εἰς Λονδῖνον,

Ἀνάγκη νὰ αἰσθανθῶμεν τὴν ἀξίαν ἡμῶν.

Μαγχεστρίαν, Νεάπολιν, Μασσαλίαν ἔστω καὶ εἰς Καλκοῦταν ἢ Ῥίον· ἀλλ' ἐγκαρδίως λυπούμεθα, διότι ἡδυνάμεθα πρεπόντως νὰ εἴμεθα οἱ βασιλεῖς τοῦ Δουνάβεως καὶ δὲν εἴμεθα· ἀντὶ δὲ βασιλέων εἴμεθα δυστυχῶς ἀντικείμενον διωγμῶν τῆς Ῥωμουνικῆς κυβερνήσεως, καὶ τῶν Γερμανῶν οἱ ἀσθενέστατοι ἀντίπαλοι. Ἄν ἡ ἐν Βραΐλα τὸ 1855 ἰδρυθεῖσα ἀτμοπλοϊκὴ ἐταιρία διηυθύνετο ὅπως ἔπρεπε θὰ ἐκυμάτιζεν ἤδη ἡ ἑλληνικὴ σημαία μέχρι Βιέννης καὶ οἱ Γερμανοὶ ἐν τῷ κάτω Δουνάβει θὰ ἀπηλπίζοντο. Δυστυχῶς ἡ ἀθλιότης τῶν διευθυνόντων οὐ μόνον ἐστέρησε τὸ ἔθνος μεγαλείου, ἀλλὰ περιέπλεξε τοὺς μετόχους, τοὺς διευθυντάς, τοὺς συμβούλους εἰς ἀτελευτήτους δίκας μέχρις ὅτου ἡ ἐταιρία ἔγινε σποδὸς καὶ τέφρα ἐντὸς τῆς ὁποίας συνετάφησαν καὶ οἱ μικρόνοες διαχειρισταὶ!!!... Ἄν καλῶς ἐξετάσωμεν εἴχομεν τὰ μέσα νὰ ἡμεθα Εὐξείνοκράτορες· διότι ἀρχαιοθὲν εἴχομεν εἰς χεῖράς μας τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν ναυτιλίαν τοῦ Εὐξείνου, καὶ δυστυχῶς ἤδη δὲν εἴμεθα ἄλλο τι εἰμὴ τὸ μέλημα τῆς Κυβερνήσεως, ὅπως ἐκφυλίσῃ τάχιστα τοὺς ἐν τῇ Ἀζοφικῇ καὶ τῇ Ὀδυσσῶ ὁμογενεῖς!!... Οὐκ ὀλίγα τοιαῦτα παραδείγματα ἀξιοθρηνήτου ἀποτυχίας ἡδυνάμεθα ν' ἀναφέρωμεν, προερχόμενα ἅπαντα ἐκ τῆς ἐλλείψεως ἐμπορικῆς μορφώσεως, ἀλλὰ καὶ ταῦτα ἀρκοῦσιν ὅπως συνετισθῶμεν. Ἐν τούτοις ἐκ τῶν λυπηρῶν στρέψωμεν ἤδη τὰ βλέμματα εἰς τὰ εὐφρόσυνα, διότι οὕτω πως ἀποκτᾶται ἡ σύνεσις.

Ἡ ἀσφάλεια ὁ Ἀρχάγγελος, πρὸ 30 ἐτῶν συστηθεῖσα ἐν Κεφαλληνίᾳ ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ δικηγό-

Ὁ ἔμπροστις διευθυντὴς ἐταιρίας τινὸς μεγαλοεργεῖ.

ρου Ἰωάννου Σκαλτζούνη, καὶ δώσασα οὐ μικρὰ κέρδη εἰς τοὺς μετόχους μετὰ τὴν ἔνωσιν τῶν Ἴονίων νήσων, ὁ διευθυντὴς κατώρθωσε νὰ μεταβιβάσῃ τὴν ἔδραν τῆς ἐταιρίας εἰς Ἀθήνας, καὶ ἐκεῖθεν προῖδὼν καὶ τῆς ναυτιλίας τὸν μαρασμὸν καὶ τῆς ἀσφαλείας τὴν καταστροφὴν, ἀπεφάσισεν ὁ ἔμπροστις διευθυντὴς νὰ μεταβῇ εἰς Λονδίνον, ὅπως ἐπικαλεσθῇ τὴν συμμετοχὴν τῶν ἐκεῖ πλουσίων ὁμογενῶν, καὶ πραγματικῶς κατώρθωσε νὰ προσελκύσῃ τὴν δραστήριον σύμπραξιν τῶν ὁμογενῶν, ἀποκαταστήσας ἐκεῖ ὑποκατάστημα τῆς ἐταιρίας, δι' οὗ ἐβιάσθησαν οἱ ἀδυσώπητοι Ἄγγλοι νὰ ἀγοροπωλῶσι τὰ ἐπὶ Ἑλληνικῶν πλοίων φορτία, ὡς ὄντα ἐκεῖ ἠσφαλισμένα, καὶ διὰ τοῦ τρόπου τούτου ὠφελήθη τὰ μέγιστα ἡ ἀσφάλεια, ἡ ἐθνικὴ ναυτιλία, καὶ τὸ ἐν Ἀγγλίᾳ ἐμπόριον τῶν ὁμογενῶν. Μετὰ δύο σχεδὸν ἐτῶν πείραν, κατενόησαν οἱ ἐν Ἀγγλίᾳ εὐφρεῖς ὁμογενεῖς, ὅτι ἦτο ἄτοπον ἡ κεντρικὴ ἐταιρία νὰ ἐδρεύῃ ἐν Ἀθήναις, ἐνῶ αἱ πλεῖστα τῶν ἐργασιῶν ἐγένοντο ἐν Λονδίῳ, μὴ θέλοντες δὲ ὡς φιλογενεῖς νὰ ἀνταγωνισθῶσι τὴν ἐθνικὴν ἀσφάλειαν ὁ Ἀρχάγγελος, ἀπεφάσισαν (κατὰ Ἰούνιον 1873) νὰ ἰδρύσωσιν νέαν ὑπὸ τὴν αὐτὴν ἐπωνυμίαν εἰς ἣν νὰ καταθέσωσι τὰ κεφάλαιά των, νὰ προσλάβωσιν καὶ κεφάλαια τοῦ ἐν Ἀθήναις Ἀρχαγγέλου, νὰ ἐπικαλεσθῶσιν καὶ Ἀγγλικά κεφάλαια, καὶ οὕτως ὁ Λονδινὸς Ἀρχάγγελος ν' ἀποβῇ μεγάλη τις ἐταιρία, εἰς ἣν οἱ Ἄγγλοι ἔμποροι θὰ παρέχωσι πίστιν πλειοτέραν· διότι ἔχουσι τὰ κεφάλαιά των. Μειωθείσων, οὕτω πως, τῶν ἐργασιῶν τῆς ἀσφαλείας, ὁ διευθυντὴς ἐστράφη αὐθω-

Ὀλίγα ἀρκοῦσιν εἰς τοὺς φρονίμους διὰ νὰ συνετισθῶσι.

ρεῖ εἰς τὸν πυρασφαλιστικὸν κλάδον καὶ ἐπέτυχεν. Ἴδου πόσων αἰσίων ἀποτελεσμάτων πρόξενος ἀπέβη ἡ δραστήριος καὶ συνετὴ διεύθυνσις.

Θὰ μᾶς ἐπιστρέψωσιν ἄραγε οἱ διευθύνται τῶν τοσοῦτων ἐν Κωνσταντινουπόλει ἀσφαλιστικῶν ἐταιριῶν νὰ τοὺς ἐρωτήσωμεν, ἂν τὰ καταστήματά των δὲν εὐδοκίμοῦσι, τί μέλλουσι νὰ πράξωσι πρὸς ὑποστήριξίν των; Δυνάμεθα νὰ ἐρωτήσωμεν ἄραγε τί μᾶς λείπει διὰ νὰ σχηματίσωμεν, δι' ἐπαυξήσεως μετοχῶν καὶ ἕτερον κλάδον τῶν τοῦ πυρὸς ἢ τῆς ζωῆς ἀσφαλειῶν, ὅπως ὠφελῶνται οἱ μέτοχοι, καὶ τὸ ἔθνος;

Ἡμεῖς οἱ φημιζόμενοι ὡς τὸ ἐμπορικώτερον ἔθνος τῆς Μεσογείου, εἶναι ἀνάγκη ἐντὸς τῆς πατρίδος μας ὄντες, ν' ἀσφαλιζόμεν τοὺς οἴκους ἢ τὴν ζωὴν ἡμῶν εἰς τὰς Ἀγγλικὰς ἀσφαλείας ὃ Ἡλίου (Sum) Imperial Royal ἢ εἰς τὰς Ἑλβετικὰς ἢ Ἰταλικὰς ἀσφαλείας; Ἐν τούτοις μετὰ λύπης βλέπομεν κατ' ἔτος ν' ἀποστέλλωνται ἑκατομμύρια φράγκων ἀσφάλιστρα εἰς Λονδίνον, καὶ Ἑλβετίαν! Ἠρωτήταμεν πῶς τοῦτο συμβαίνει, καὶ ἡ ἀπόκρισις ἦτον ἡ πρόφασις, ὅτι δὲν ἔχομεν τοσαῦτα κεφάλαια, ὅσα αἱ ξέναι ἐκεῖναι. Πρὸς καταρτισμὸν τοσοῦτων Τραπεζῶν εὐρέθησαν παρ' Ἑλλησι τοσαῦτα κεφάλαια καὶ διὰ μίαν πυρασφαλιστικὴν ἢ βιωτικὴν δὲν ἔχουσι κεφάλαια; Ἄλλη τις ἐκ τῶν ἀσφαλειῶν τούτων διὰ τῆς ἐπαυξήσεως τῶν μετοχῶν δὲν ἠδύνατο νὰ σχηματίσῃ κατ' ἀρχὰς μικρὸν εὐεργετικὸν ταμιευτήριον (caisse d'épargne), ὅπως λαμβάνη ἐντόκως τὰ μικρὰ οἰκονομήματα τοσοῦτων ἐργατῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἔστω καὶ

Αἱ τράπεζαι δὲν αὐτοσχεδιάζονται ἀνευ τῆς ὑλικῆς ἀνάγκης.

διὰ τόκου μικροτέρου; . . . Ταῦτα νομίζομεν πολλὰ διὰ τοὺς φρονίμους.

Ἡ διεύθυνσις τῶν τραπεζῶν ἀπαιτεῖ πολὺ μεγαλειτέρας ἰκανότητος ἐπιστημονικὰς καὶ πρακτικὰς, πρὸ ὅ,τι εἰς ἄλλον κλάδον, διότι τὸ τραπεζικὸν ἐμπόριον εἶναι τὸ τελειότερον καὶ δυσχερέστερον. Κατὰ τὸ εἶδος δὲ καὶ τὸν σκοπὸν τῆς τραπεζῆς ἀπαιτοῦνται ἀναλόγως καὶ αἱ εἰδικαὶ γνώσεις.

Ἡ πρώτη τράπεζα ἢ συστηθεῖσα ἐν τῇ Ἀνατολῇ εἶναι ἢ ἐν Ἑλλάδι ἐθνικὴ, ἣτις ὑπὸ τὴν συνετὴν καὶ ἐμπειρὸν διεύθυνσιν τοῦ Γεωργίου Σταύρου ἀνεδείχθη τὸ τελειότερον, καὶ ὑποληπτικώτερον τῶν πιστωτικῶν καταστημάτων. Ὁ βίος τοῦ σοφοῦ αὐτῆς διευθυντοῦ παρέχει ἡμῖν ὑπογραμμὸν ἄξιον μιμήσεως, διότι οὐδέποτε ἠνέχθη τὰ συμφέροντα τῆς τραπεζῆς νὰ γίνωσιν ὄργανον πόθων ἀκαίρων, ἢ φατριαστικῶν ἐμπαθειῶν, διασώσας ἀλώβητον τὴν πίστιν καὶ τὴν περιουσίαν αὐτῆς ἐν μέσῳ τοσοῦτων δεινῶν περιπετειῶν τοῦ νεάζοντος ἔθνους. Πόσας δὲ εὐεργετικὰς ὑπηρεσίας προσέφερε τὸ κατὰστημα τοῦτο εἰς τὴν ἀναγεννωμένην Ἑλλάδα, εἶναι ἀπερίγραπται. Ὁ εἰδικὸς αὐτῆς κλάδος τοῦ εὐεργετικοῦ ἐναποταμιευτηρίου, τοῦ δεχομένου κατὰ Κυριακὰς μικρὰς καταθέσεις τῶν ἐργατῶν μὲ τόκον, ἐνέπνευσεν εἰς τὸν λαὸν τὸ πνεῦμα τῆς φειδοῦς, καὶ τὸν διὰ μικρῶν μέσων σχηματισμὸν κεφαλαίων. Δικαίως τὸ ἔθνος κατέταξε τὸν διευθυντὴν αὐτῆς Γεώργιον Σταύρου μετὰ τῶν εὐεργετῶν αὐτοῦ.

Διέπρεψεν οὐχ ἥττον διὰ τὴν ἀκρίβειαν καὶ τάξιν περὶ τὴν διεύθυνσιν τῶν υποθέσεων ἢ δι' Ἀγγλικῶν κε-

Ἡ ἀνάπτυξις τοῦ ἐμπορίου προκαλεῖ τὴν ἵδρυσιν Τραπεζῶν.

φαλαίων συστάσα ἐν ταῖς Ἴονίσι νήσοις Ἴονικὴ τράπεζα, ἣτις ὠφέλησε μὲν μεγάλως τοὺς Ἀγγλοὺς μετόχους τῆς, ἀλλ' οὐχ ἦτιον ἐνεψύχωσε καὶ τὸ ἐκεῖ ἐμπόριον. Ἐγκαταστάσα εἰς Κέρκυραν, Κεφαλληνίαν καὶ Ζάκυνθον, διωκεῖτο ὑπὸ Ἀγγλοῦ διευθυντοῦ καὶ ὑποδιευθυντοῦ, προεξοφλοῦσα ἢ δανείζουσα διὰ δύο ὑπογραφῶν. Ἐπιτροπὴ δὲ ἐξ Ἴονίων ἐμπόρων ἐφώτιζε τὴν διεύθυνσιν περὶ τῆς ἀξιοχρεώτητος ἐκάστου, ὀρίζουσα ἐκ προοιμίων τὸ ποσὸν τῆς πιστώσεως, ὅπερ ἠδύνατο νὰ χαίρῃ παρὰ τῆ τραπεζῆ, καὶ τὸ ἑποῖον ἅμα ὑπερέβαινεν ὁ ἔμπορος, δὲν ἀπελάμβανε πίσωσιν μέχρις ὅτου ἐξωφλοῦντο τὰ προηγούμενα. Διὰ τῆς φρονίμου διευθύνσεως καὶ τῆς προστασίας τῆς Ἀγγλικῆς κυβερνήσεως προήχθη τὸ κατάστημα τοῦτο καλῶς.

Ἐν Τουρκίᾳ τὰ ἐθνικὰ δάνεια, αἱ ἀνάγκαι τῆς κυβερνήσεως καὶ τοῦ ἐμπορίου ἐπολλαπλασίασαν τὰ τραπεζικὰ καταστήματα, καὶ ἐσχάτως μάλιστα ἀπέβη συρμός· ἀλλὰ τὸ εἶδος τοῦτο οὐδέποτε δύναται νὰ λάβῃ τὴν δέουσαν ἀνάπτυξιν, ἐνὸσφ ἢ γεωργία ἢ βιομηχανία καὶ τὸ ἐμπόριον εὐρίσκονται εἰς μαρασμόν. Αἱ τράπεζαι δὲν αὐτοσχεδιάζονται ἄνευ ἀνάγκης, καὶ ἡ ἀνάγκη γεννᾶται ἐκ τῆς ὑλικῆς ἀναπτύξεως τοῦ τόπου. Ἐν Ἑλλάδι εὐτυχῶς τὰ πράγματα εὐρίσκονται εἰς ἀλλοίαν θέσιν, διότι τὰ πάντα ἐν αὐτῇ ἀναγεννῶνται καὶ προστατεύονται καὶ ἡ προαγωγὴ αὐτῶν εἶναι ζήτημα χρόνου. Καὶ εἰς Αἴγυπτον ἐδόθη ἡ τραπεζικὴ ὥθησις, ὡς καὶ εἰς Ῥωμουνίαν. Μετὰ χαρᾶς παρατηροῦμεν ὅτι εἰς τὰς πλείστας τραπεζικὰς ἐργασίας οἱ Ἕλληνες διαπρέπουσι καὶ εὐχόμεθα αὐτοῖς πᾶν αἴσιον.

Ἵνα προαχθῶμεν εἰς τὸ ἐμπόριον ἀπαιτεῖται μόρφωσις.

Ἐπάρχουσιν ὅμως καὶ ἄλλα εἶδη πιστωτικῶν καταστημάτων, ἅτινα οἱ διευθύνοντες τὰς τραπεζὰς πρέπει νὰ ἔχωσιν ὑπ' ὄψιν, ὡς λίαν βοηθητικὰ εἰς τὴν προαγωγὴν τῆς γεωργίας καὶ τῆς βιομηχανίας. Ταύτας ἐπαριθμοῦμεν ἐνταῦθα ὡς κατεπειγόντως ἀναγκαίας διὰ τὴν ἀνατολήν.

Αἱ Τράπεζαι τοῦ λαοῦ ἢ τῶν προκαταβολῶν κατὰ τὸ 1850 πρῶτον ἰδρύθησαν εἰς τὴν μικρὰν πόλιν τῆς Γερμανίας Ἐησλέβεν (Eisleben) καὶ ταχέως διεδόθησαν διὰ τῶν προσπαθειῶν τοῦ διασῆμου Schulze Delitzsch. Αὗται χορηγοῦσι κεφάλαια εἰς τοὺς μικροκεφαλαιούχους ἢ εἰς τοὺς μὴ κατέχοντας τοιαῦτα. Διὰ τῶν εὐεργετικῶν τούτων τραπεζῶν ὁ τεχνίτης, ὁ ἐργάτης, ὁ μικρέμπορος εὐρίσκει πίστωσιν καὶ ἀπαλλάσσεται τῆς τοκογλυφίας. Κατὰ τὸν ἐτήσιον ἰσολογισμόν τοῦ Σούλτζε Δέλιτς τὸ 1866 ἡ Γερμανία εἶχε 1047 τραπεζὰς τοῦ λαοῦ, τούτων ἕνεκα ἡ Γερμανικὴ βιομηχανία πράγεται γιγαντιαίοις βήμασι. Τσαύτη δὲ εἶναι ἡ ἠθικὴ ἀνατροφὴ τοῦ Γερμανικοῦ ἔθνους, ὥστε ἐξ 8,000,000 φρ. δανεισθέντων ἀλληλεγγύως εἰς διαφόρους τεχνήτας μόλις 400 φρ. ἀπωλέσθησαν!! Τοῦτο ἔστω τρανωτάτη ἀπόδειξις τῆς ἀρχῆς, ἣν προηγουμένως ἐκτενῶς ἀπεδείξαμεν, ὅτι διὰ νὰ προαχθῶμεν εἰς τὸ καθόλου ἐμπόριον πρέπει πρῶτον νὰ μορφωθῶμεν.—Ἡ μεγίστη ὠφέλεια τῶν τοιούτων καταστημάτων συνετέλεσεν, ὅπως ταχέως πολλαπλασιασθῶσιν εἰς Ἀγγλίαν καὶ Γαλλίαν. Εἰς τὴν ἀναγεννωμένην Ἰταλίαν κατὰ τὸ 1866 ἐσυστήθησαν τοιαῦται ἄνευ ἀλληλεγγυότητος, δανείζουσαι μόνον

Στερούμενοι πιστωτικῶν ἰδρυμάτων ἢ βιομηχανία δὲν προάγεται.

ἐπὶ τῆς τιμῆς τοῦ ὀφειλέτου. Ἐθνικὴ εὐγνωμοσύνη ὀφείλεται εἰς τὸν πολυμαθῆ ὁμογενῆ Κ. Δ. Σ. Μαυροκορδάτον, ὅστις διὰ τοῦ σπουδαίου περὶ πιστωτικῶν τραπεζῶν τοῦ λαοῦ συγγράμματος παρέχει ἐπισημονικὰς ὁδηγίας πρὸς τοὺς διευθυντὰς τῶν τραπεζῶν, ὅσοι χάριν καὶ τοῦ συμφέροντος τῆς ἐταιρίας των καὶ χάριν ἐμφυχώσεως τῆς ἤδη ἀναγεννωμένης ἐθνικῆς βιομηχανίας ἤθελον συστήσει τοιαύτας.

Ἐτερον σπουδαῖον εἶδος τραπεζῶν πρὸς ἐμφύχωσιν τῆς βιομηχανίας εἶναι τὸ τῆς κινήτης πιστώσεως (crédit mobilier) σκοπὸς τῆς ὁποίας εἶναι νὰ βοηθῆ τὰς ἀναγεννωμένας ἐπιχειρήσεις, νὰ ὑποστηρίξη τὰς ριψοκινδύνους διὰ τῶν κεφαλαίων της, καὶ ἐν γένει νὰ συνδράμη τὴν βιομηχανίαν χρηματικῶς καὶ ἠθικῶς. Ὅταν βιομηχανός τις, συλλαβῶν ιδέαν ἐπιχειρήσεως ἐπωφελοῦς, ἀδυνατῆ δι' ἔλλειψιν κεφαλαίων νὰ τὴν πραγματοποιήσῃ, ἀποτείνεται πρὸς τοὺς διευθυντὰς τῆς κινήτης πιστώσεως, οἵτινες δέον νὰ ᾧσι πεπαιδευμένοι ἔμποροι καὶ μεγάλης πρακτικῆς ἀξίας ἄνδρες, καὶ ἂν ἐγκριθῆ ἢ ἐπιχειρήσις, ἢ τράπεζα κατ' ἀρχὰς ἀποβαίνει μέτοχος τῆς μελετωμένης βιομηχανικῆς ἐταιρίας, ἀγοράζει τὰς μετοχὰς της, ἐγγυᾶται διὰ τὰ ἀποτελέσματα καὶ προκαλεῖ τὴν καλὴν ἔκβασιν. Ἄν πρόκειται περὶ φθινούσης τινὸς βιομηχανίας, τὴν ζωογονεῖ καὶ τὴν ὑποστηρίζει διὰ τῶν κεφαλαίων της. Τοιούτων ἰδρυμάτων ἢ ἐπέκτασις εἰς Γαλλίαν, Αὐστρίαν, Ἰσπανίαν καὶ Ἰταλίαν ἐνεψύχωσε σπουδαίως τὴν βιομηχανίαν τῶν χωρῶν ἐκείνων. Ἐνόσω ἢ καθ' ἡμᾶς Ἀνατολὴ στερεῖται τοιούτων πιστωτικῶν κα-

Ἡ γεωργία διὰ πολλῶν κεφαλαίων προάγεται.

ταστημάτων, ἢ βιομηχανία της εἶναι ἀδύνατον νὰ προαχθῆ ἀφ' ἑαυτῆς.

Αἱ τράπεζαι τῆς ἐγγείου πιστώσεως (crédit foncier), αἵτινες ἀγροτικάι ἢ κτηματικάι προσέτι ὀνομάζονται, ἐφευρέθησαν κατὰ τὸ 1770 ἐν Πρωσσίᾳ πρὸς ἐμφύχωσιν τῆς γεωργίας, καὶ διεδόθησαν καθ' ὅλην τὴν Εὐρώπην. Πρὸ τινων ἐτῶν ζητεῖται ἡ ἀδεια τῆς ἐλληνικῆς κυβερνήσεως διὰ μίαν τοιαύτην ἰδρυθησομένην ὑπὸ τοῦ Κ. Ε. Βαλτατζῆ καὶ χαίρομεν ὅτι ἤδη (Ἰούνιον 1873) ἐτελείωσεν ἢ περὶ τούτου σύμβασις. Ἐν τούτοις στενάζει ἡ ἐλληνικὴ γεωργία στερούμενη κεφαλαίων καὶ οὐδόλως θέλει προαχθῆ ἂν τὴν ἀφήσωμεν εἰς τὰς ἰδίας ἑαυτῆς δυνάμεις. Εἰς τὴν λοιπὴν Ἀνατολὴν ἡ γεωργία μαραίνεται ἡσήμεραι· διότι οὐδεὶς ὁ προνοῶν ὑπὲρ αὐτῆς. Οἱ διευθυνταὶ τῶν διαφόρων πιστωτικῶν καταστημάτων, ἂν αἰτήσωσι πρόνομιαν περὶ συστάσεως μιᾶς τοιαύτης ἐν Τουρκίᾳ πιστεύομεν ὅτι θέλουσιν ἐπιτύχει· διότι ἐκ συμφώνου πάντες ἀναγνωρίζουσι τὴν ἐπιτακτικὴν ἀνάγκην βοήθειας εἰς τοὺς γεωργούς· ἂν καὶ ἡ ἀκανόνιστος κατάστασις τῆς ἰδιοκτησίας ἀποθαρρύνει τὰς προσπάθειας τῶν τραπεζιτῶν.

Ἡ δὲ ἡ σειρὰ τοῦ λόγου φέρει ἡμᾶς νὰ παρατηρήσωμεν, ὅτι, ὅσα μετ' ἀκριβολογίας εἶπομεν περὶ τῆς μορφώσεως ἐπιστημόνων καὶ ἱκανῶν ἐμπόρων, δὲν ἦσαν κενοὶ καὶ ξηροὶ λόγοι, ἀλλ' ἐστηρίζοντο εἰς τὴν κατεπίγειουσαν ἀνάγκην ἣν ἔχει ἡ μεγάλη ἡμῶν πατρίς Ἀνατολὴ ἀνδρῶν ἀξίων νὰ διαχειρισθῶσι καὶ ἐκμεταλλευθῶσι τὰ ἀπείρα αὐτῆς πλούτη. Ἐχει γαίης παμ-

Ἡ Ἑλλάς ἔχει ἀνάγκη ἀνδρῶν εἰδικῶν καὶ ἐμπείρων.

φόρους καὶ ἀπεράντους, ἔχει μεταλλεῖα πλούσια, ἔχει πολύτιμα προϊόντα διὰ τὴν βιομηχανίαν, ἔχει ἰσθμούς, λίμνας, ἔλη, δάση, ποταμούς, τὰ ὅποια μένουσιν εἰσέτι νεκρά, οὐχὶ διότι δὲν γνωρίζομεν τὴν σπουδαιότητά των, ἀλλὰ διότι στερούμεθα ἀνδρῶν εἰδικῶν, ἐμπόρων πεπαιδευμένων, ἀξίων βιομηχάνων, ἐπιτηδείων γεωργῶν· διότι ὁ πολιτισμὸς καὶ ἡ ἠθικὴ ἡμῶν ἀνάπτυξις εὐρίσκεται εἰσέτι εἰς τὰ σπάργανα· διότι καὶ οἱ ὀλίγοι πεπαιδευμένοι τοῦ ἔθνους εἰσὶ μᾶλλον θεωρητικοὶ ἢ πρακτικοί. Πάσχει τὸ ἔθνος ἡμῶν λειψανδρίας καὶ διὰ τοῦτο στερούμεθα ὄλων, καὶ τὰ πάντα δυσαναλόγως καὶ ἀκανονίστως ἀναπτύσσονται παρ' ἡμῖν. Ἡ μὲν Κρήτη μᾶς ἔδωκεν ἐν σπουδαιότατον πολιτικὸν μάθημα, τὸ ὅποιον ὅσον ἀκριβῶς καὶ ἂν μᾶς ἐστοίχισεν, οὐχ ἦττον ἀπέβη διδασκτικώτατον, διότι μικροὶ τε καὶ μεγάλοι ἐσυνετίσθημεν, καὶ ἐτράπημεν πρὸς τὴν ἐμπορικὴν πολιτικὴν. Ἡ δὲ Σεοπιέρη καὶ Ροῦ διαφορά μᾶς ἐδίδαξεν ἐν ἄλλο σπουδαιότατον ἐμπορικὸν μάθημα, ὅτι δηλ. ἡ Ἑλλάς πρέπει ὅσον τάχος νὰ μορφώσῃ ἀνδρας εἰδικούς, πρακτικούς, ἐμπείρους εἰς τε τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν ναυτιλίαν, οὐχὶ δὲ τσαύτας χιλιάδας δικηγόρων καὶ ἰατρῶν, δι' ὧν ἐπλημμύρησεν ἡ Ἀνατολή, ἄνευ ἐθνικῆς τινος ὠφελείας.

Εἰς τὸ ἐμπόριον καὶ τὴν βιομηχανίαν ἐδόθη μικρά τις ὠθησις καὶ μετὰ μικρᾶς ἐπιτυχίας, ἀλλὰ τὸ σπουδαιότατον, τὸ ζωτικώτατον, τὸ ἐνωφελέστατον ζήτημα τῶν ναυτικῶν συνεταιρισμῶν μένει εἰσέτι ἀκίνητον, νεκρὸν, καὶ ὡς φαίνεται, ὑπάρχει πανταχόθεν τσαύτη ἀβουλία καὶ ἀφροντησία, ὡς νὰ ἐπρόκειτο περὶ παρο-

Οἱ ναυτικοὶ συνεταιρισμοὶ μεγαλύνουσι τὴν ναυτιλίαν.

νουχίδος. Ἡκούσθη περὶ μεγάλης ναυτικῆς ἐταιρίας ἰδρυθησομένης ἐν Ἀθήναις ὑπὸ τῶν ἐπισημοτέρων ἐμπόρων τοῦ Πανελληνίου καὶ μόλις ἠκούσθη διεδόθησαν φῆμαι ἀποτυχίας. Ἡ ναυτιλία ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι σήμερον ὑπῆρξε μία τῶν κυριωτέρων ἐπασχολήσεων τοῦ ἔθνους, ὑπῆρξε ἡ τιμὴ ἡ ζωὴ, ἡ δόξα καὶ τὸ μεγαλεῖον τῆς Ἑλλάδος. Ἦδη ἐπαπειλουμένη ὑπὸ τῶν κλοσσαίων συνεταιρισμῶν, ἀφέθη ὑπὸ πάντων ἀβοήθητος εἰς τὰς ἰδίας τῆς δυνάμεις, καὶ εἶναι ἀδύνατον νὰ ἀνθέξῃ ἐπὶ πολὺ, ἂν ἔξωθεν οἱ ὁμογενεῖς καὶ ἡ κυβέρνησις δὲν προσδράμωσιν εἰς βοήθειάν της. Ἡ Ἰταλία καὶ πρὸ πάντων ἡ πόλις τῆς Γενούης μᾶς παρουσιάζει ἀξιόλογον παράδειγμα μιμήσεως εἰς τοὺς ναυτικούς συνεταιρισμούς. Ἐντὸς ὀλίγου καιροῦ συνέστη ἡ ναυτικὴ ἀτμοπλοικὴ ἐταιρία Τρινακρία καὶ τὸ Ἰταλικὸν Λόυδ καὶ ἄλλαι τινὲς δι' ὧν σήμερον ἡ Ἰταλικὴ ἀτμοπλοῖα διαυλακίζει τοὺς ὠκεανούς καὶ τῶν δύο ἡμισφαιρίων. Ἡμεῖς μὲ τὰ ἰστιοφόρα μας, μὲ τοὺς ἀτρομήτους ναύτας μας, μὲ τοὺς τολμηροὺς πλοιάρχους μας θὰ καιροφυλακτῶμεν, ὅταν οἱ ἄλλοι δὲν προφθάνωσιν τὴν ἐργασίαν, τότε νὰ νυλωνώμεθα ἐπὶ εὐτελεῖ τιμῇ, ὅπως ἀποζῶμεν. Οὐδεμίαν οὐδαμῶθεν ἐνέργειαν βλέπομεν καὶ φοβούμεθα σπουδαίως μὴ ἡ ἐνδοξος καὶ ἱστορικὴ ναυτιλία μας πέσῃ θῦμα τοῦ ἀκατανικήτου συναγωνισμοῦ τῶν ξένων. Ἐμέμφθημεν τοὺς διευθυντὰς τῶν ἀσφαλειῶν οὐχὶ ἐξ ἐχθροπαθείας τινος, ἀλλ' ἐκ τῆς λύπης, ἣν αἰσθανόμεθα, ὡς καὶ πᾶς Ἕλληνας, ὅτι, διατελούσης ἀπροστατεύτου τῆς ναυτιλίας, θ' ἀπολέσωμεν τὴν ἐν

Ἡ Ἑλλάς ἄνευ ναυτιλίας εἶναι ὡς σῶμα ἄνευ καρδίας.

τῷ κόσμῳ ἀνάδειξιν μας, τὴν ἐν τῇ Μεσογείῳ ὑπεροχήν μας καὶ θὰ φανῶμεν ἐν πλήρει δεκάτῳ ἐννάτῳ αἰῶνι ἀνάξιοι τοῦ προορισμοῦ καὶ τοῦ μεγαλείου τὰ ὁποῖα προητοίμασαν δι' ἡμᾶς τοσοῦτοι αἰῶνες.

Ὁ Βασιλεὺς, οἱ ὑπουργοί, οἱ βουλευταὶ, οἱ ἔμποροι, οἱ πλοίαρχοι καὶ πάντες οἱ Ἕλληνες καθῆκον ἔχουσι ταχέως, ἕκαστος κατὰ μέρος καὶ πάντες ὁμοῦ, νὰ συνασπισθῶσιν ὑπὲρ τῆς ναυτιλίας, διότι δι' αὐτῆς διεδόθη ὁ πολιτισμὸς τὸ πάλαι, δι' αὐτῆς ἀνέστη ἡ Ἑλλάς, καὶ δι' αὐτῆς θὰ φθάσῃ εἰς τὸν κολοφῶνα τῆς δόξης· Ἑλλάς ἄνευ ναυτιλίας, εἶναι ὡς σῶμα ἄνευ καρδίας.

Πολλὰ βιομηχανικὰ καταστήματα ἐφάνησαν ἐν τῇ Ἀνατολῇ ὡς μετεωρολογικὰ φαινόμενα, ἅτινα ἅμα λάμπαντα ἀπεσβέσθησαν. Ὁ ξένος συναγωνισμὸς τὰ κατέστρεψε, δι' ἔλλειψιν συνετῆς διευθύνσεως, καὶ χρηματικῶν βοηθημάτων. Εἶναι λυπηρὸν αἱ βιομηχανίαι τῆς πρώτης ἀνάγκης νὰ μὴ προοδεύωσι παρ' ἡμῖν, ἐνῶ ἔχομεν καὶ τὰς πρώτας ὕλας εὐώνους καὶ τὴν ἐργασίαν οὐχὶ τοσοῦτον ὑπερτιμημένην. Ἐν τούτοις ἔθνη ἀρτιγεννῆ καὶ ἐμαιοβάθμα μεθ' ἡμῶν κατὰ τὸν πολιτισμὸν, βαίνουσιν εἰς τὴν βιομηχανικὴν προόδον των γοργῶ τῷ βήματι. Οἱ διευθύνοντες βιομηχανικὰ κατστήματα ἄς λάβωσι ὑπογραμμὸν τὴν βιομηχανίαν τῆς Ἰταλίας, τῆς Ῥωσσίας, τῆς Πολωνίας καὶ μάλιστα τῆς Οὐγγαρίας, ἥτις ἀφ' ἡμέρας εἰς ἡμέραν προάγεται, διότι ἐμόρφωσαν καὶ μορφόνουσιν ἐργάτας καὶ διευθυντὰς εἰδικούς καὶ ἰκανούς περὶ τὰ τοιαῦτα. Ἐκ τῶν λαῶν τῆς Ἀνατολῆς οἱ Ἀρμένιοι φαίνονται ν' ἀγαπῶσι τὴν βιομηχανίαν· διότι, ἂν περιηγηθῆ τις

Οἱ ἄθλιοι καὶ δωρεὰν δὲν θέλουσι νὰ ἐκπαιδευθῶσι.

τὰ μικροῦ λόγου ἄξια βιομηχανικὰ καταστήματα τῆς Κωνσταντινουπόλεως θέλει μετ' ἐκπλήξεως ἰδεῖ διευθυντὰς καὶ ἐργάτας Ἀρμένιους. Τὰ σιδηρουργεῖα, τὰ χυτήρια, τὰ ἐριουργεῖα, τὰ χαρτοποιεῖα δι' Ἀρμενικῶν χειρῶν συντηροῦνται, ἀπέχοντες δυστυχῶς οἱ ἐν Τουρκίᾳ Ἕλληνες τῶν τοιοῦτων βιομηχανικῶν ἰκανοτήτων· καὶ ἐν τούτοις εἰς ὅλα σχεδὸν τὰ προάστεια τῆς Κωνσταντινουπόλεως περιφέρονται ἑκατοστυῖαι παιδίων εἰς τὰς ἀγυῖας μηδὲν πραττόντων καὶ καταφθειρομένων ὑπὸ τῆς ἀργίας καὶ τῆς ἀθλιότητος. Ἐπισκεφθέντες ἐσχάτως τὸ ἐν ἵπποδρομείῳ αὐτοκρατορικὸν πολυτεχνεῖον ἐπληροφορήθημεν μετὰ λύπης ὅτι ἐκ τῶν 500 μαθητευομένων μόλις 80 ἦσαν Ἑλληνοπαῖδες· καὶ τοῦτο, διότι δὲν προσήρχοντο πλειότεροι. Ἄς φαντασθῆ τις πόση ἀθλιότης ὑπάρχει εἰς τὰ τοιαῦτα παιδία καὶ εἰς τοὺς γονεῖς αὐτῶν, ἐνῶ τὸ ἔθνος ἡμῶν πάσχει δι' ἔλλειψιν καλῶν τεχνιτῶν, καὶ μάλιστα σιδηρουργῶν, λεπτουργῶν, ἀγγειοπλαστῶν, τυπογράφων, κ.τ.λ. καὶ ἐνῶ ἠδύναντο εἰς τὸ ὠραῖον ἐκεῖνο κατὰστημα δωρεὰν νὰ ἐκμάθωσι καλῶς τέχνην τινα κοινωφελῆ, ὅπως ὠφελθῶσιν οἱ ἴδιοι καὶ κατόπιν ἡ Πατρίς, προτιμῶσι νὰ περιφέρωνται ἐλεεινὰ πρὸς μεγίστην βλάβην τῆς κοινωνίας καὶ ἑαυτῶν!!

Ὁ διευθύνων ἐργοστάσιον ἢ βιομηχανικόν τι κατὰστημα πρέπει νὰ γνωρίζῃ καλῶς τὴν τέχνην τοῦ διαχειρίζεσθαι, νὰ γνωρίζῃ τὰς πρώτας ὕλας, καὶ τὴν τέχνην τοῦ ἐργάζεσθαι. Ἐὰ βήματα τῆς προόδου εἰς τὴν βιομηχανίαν εἰσὶ βραδέα, ἀλλ' ἀσφαλῆ· καὶ ὁ διευθύνων ἀνάγκη νὰ ἔχῃ ἐπιμονὴν καὶ ὑπομονὴν, ὅπως κα-

Ἡ προαγωγή εἰς τὴν βιομηχανίαν ἐπιτυγχάνεται βραδέως.

τορθώση τὴν πρόοδον ἀπὸ βῆμα πρὸς βῆμα, προμηθεύομενος τὰς συμφερωτέρας πρώτας ὕλας, μορφόνων τοὺς καταλλήλους ἐργάτας, μηχανικούς, σιδηρουργούς, καὶ κατορθῶν διὰ τῆς πρακτικῆς τὴν εὐνοτέραν παραγωγήν. Εἰς ὅσα πλείοτερα βήματα προόδου προχωρεῖ, τοσοῦτον εὐκολωτέρα καὶ στερεωτέρα ἀποβαίνει ἢ περαιτέρω τελειοποιήσις.

Εὐχόμεθα ὅπως οἱ λόγοι ἡμῶν εὐρώσιν ἡχῶ παρὰ τοῖς διέπουσι τὰ δημόσια ἡμῶν πράγματα, ἵνα αἱ δόσοληψίαι μὴ προσκρούωσιν εἰς τὰς ἀπάτας τῆς κακοβουλίας καὶ τὸ ἐμπόριον εὐρῆ τὴν τακτικὴν αὐτοῦ πορείαν κατὰ τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ νῦν πολιτισμοῦ. Ἰδιαιτέραν δ' εὐχὴν ἐκφράζομεν διὰ τὴν ἄμεσον εἰς τὴν γεωργίαν προστασίαν, ἣτις ἐμψυχώσῃ ταυτοχρόνως καὶ τὴν βιομηχανίαν. Ἐξ ὅλων ἔμως τῶν παραγωγικῶν πηγῶν τοῦ ἔθνους ἡ ναυτιλία ἀπαιτεῖ κατεπειγόντως βοήθειαν καὶ προστασίαν· διότι ἀβοήθητος διατελοῦσα ἀφ' ἡμέρας εἰς ἡμέραν ὀπισθοδρομεῖ· ἐνῶ ἡ Ἐρυθρὰ καὶ αἱ Ἰνδίαί προσκαλοῦσιν αὐτὴν νὰ συνδέσῃ τοὺς διακοπέντας δεσμοὺς τῶν ἀρχαίων ἀναμνήσεων.

Οὕτω πως μορφουμένης τῆς Ἀνατολῆς, πιστεύομεν ὅτι θέλει ποτὲ δυνηθῆ ν' ἀναλάβῃ τὴν προσήκουσαν αὐτῇ θέσιν εἰς τὸ παγκόσμιον ἐμπόριον καὶ εἰς τὸν εὐγενῆ τοῦ πολιτισμοῦ συναγωνισμόν.

Ἡ ἐχθρική συμπεριφορὰ εἶναι ἀσύμφορος.

Δ'.

Συμπεριφορὰ τοῦ ἐμπορίου πρὸς τοὺς συναδέλφους—Πρὸς τὸ κοινόν—Πρὸς τὴν πατρίδα—Τὰ πρὸς αὐτὴν καθήκοντα τῆς ἀγαθοεργίας—Πρὸς τὴν ἐθνικὴν κυβέρνησιν—Ὁ ἔθνομος καὶ οἱ κίνδυνοι τοῦ ἐκφυλισμοῦ.

Ἐπάρχει κατὰ δυστυχίαν βαθέως ἐρριζωμένη εἰς τὸν νοῦν τῶν πλείστων, ὅτι οἱ ὁμότεχνοι καὶ συναδέλφοι ἔχουσιν ἀντίθετα συμφέροντα, καὶ ἀντίζηλα μεταξύ των. Ἐλάβομεν ἀφορμὴν ἐν τοῖς ἐμπροσθεν νὰ ὑποδείξωμεν τὸ ἄτοπον καὶ ἐπιβλαβὲς τῶν ἀντιζηλιῶν καὶ ἀντιπράξεων τούτων, καὶ ὅτι μάλιστα τὸ ἀληθὲς συμφέρον τοῦ ἐμπορίου εἶναι οὐ μόνον ν' ἀποφεύγῃ τὰς τοιαύτας περιστάσεις, ἀλλὰ μάλιστα ὅτι ὀφείλει νὰ προσοικειωθῇ καὶ συνδεθῇ διὰ στενοτάτης φιλίας μετὰ τῶν συναδέλφων του, καὶ ὅτι ἡ τοιαύτη ἐχθρική συμπεριφορὰ ἀπάδει οὐ μόνον πρὸς τὰ ἀληθῆ του συμφέροντα, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὴν καλὴν ἀνατροφὴν καὶ τὴν δικαιοσύνην.

Ὁ ἔμπορος καθ' ἑκάστην πραγματικῶς λαμβάνει ἀνάγκην τῶν συναδέλφων του· διότι δι' αὐτῶν φωτίζεται, ὀδηγεῖται, συμβουλεύεται, καλοσυνιστᾶται, καὶ ὠφελεῖται· εἰς δὲ τὰς δεινὰς τοῦ ἐμπορικοῦ βίου περιστάσεις εὐρίσκει ὑποστηρικτὴν καὶ παρήγορον. Εἰς τὰς ποικίλας τοῦ ἐμπορίου περιπετείας τίς κάλλιον καὶ συντελεστικώτερον δύναται νὰ συμβουλευθῇ ἡμᾶς; Τίς δύναται διὰ τῶν γνώσεων καὶ τῆς πείρας νὰ μᾶς φωτίσῃ πλείοτερον περὶ τῶν προσώπων, τῶν πραγμάτων

Ἡ τῶν συναδέλφων φιλία εἶναι κεφάλαιον παντοειδοῦς ὠφελείας.

καὶ τῶν περιστάσεων τοῦ εἰδικοῦ ἡμῶν κλάδου; Παρὰ τίνος ἄλλου δυνάμεθα νὰ ἔχωμεν προχείρους πιστώσεις; καὶ μετὰ τίνος ἄλλου δυνάμεθα κατὰ τὰς περιστάσεις νὰ ἐνεργήσωμεν μετοχικὰς ἐπιχειρήσεις ἀπὸ κοινοῦ;

Διὰ ν' ἀποκτήσωμεν τὴν εὐνοίαν, τὸ σέβας καὶ τὴν ἀγάπην τῶν συναδέλφων, ἀνάγκη νὰ συμπεριφερώμεθα πρὸς αὐτοὺς διὰ τοῦ εὐγενοῦς ἐκείνου χαρακτῆρος τὸν ὁποῖον τοσοῦτον θερμῶς ἐσυστήσαμεν, ὡς ὁδηγὸν καθ' ὅλον τὸν πρακτικὸν τοῦ ἐμπορίου βίον. Ἡ εὐγενὴς συμπεριφορά, ἡ εἰλικρινὴς καὶ ἀδόλος φιλία, ἣτις πρέπει νὰ ἴσταται ὑπὲρ πάσης φιλοκερδείας, ἡ ἀκρίβεια περὶ τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν ὑποχρεώσεων καὶ ὑποσχέσεων ἡμῶν, ἡ ἐνδειξις τοῦ πρὸς αὐτοὺς σεβασμοῦ, ἡ ἐμπιστοσύνη εἰς τὰς συναλλαγὰς, καὶ ἡ ἐχεμύθεια εἰς τὰς ἐκμυστηρεύσεις, ταῦτα πάντα εἶναι ἀδύνατον νὰ μὴ προσεγγίσωσι τὰς καρδίας τῶν συναδέλφων πρὸς ἡμᾶς. Ἡ στέρησις τῆς φιλίας ἑνὸς τῶν συναδέλφων εἶναι τοσοῦτον σπουδαία, ὥστε ὑπερβαίνει πολλάκις τὴν ζημίαν πολλῶν χιλιάδων δραχμῶν. Εἶναι βέβαιον ὅτι πάντες δὲν εἶναι τῆς αὐτῆς ἀνατροφῆς, τῶν αὐτῶν ἠθῶν, τῆς αὐτῆς ἀναπτύξεως, ἀλλ' οὐχ ἥττον πρὸς ἕκαστον ὀφείλμεν νὰ συμπεριφερώμεθα κατὰ τὴν διανοητικὴν καὶ ὕλικὴν θέσιν του. Ὅταν ὁ ἔμπορος κατορθώσῃ, ἔστω διὰ θυσίας τῶν συμφερόντων του, νὰ χαίρῃ τὸ σέβας καὶ τὴν ἀγάπην τῶν συναδέλφων του δύνανται νὰ καυχᾶται ὅτι πρὸς τὰ χρηματικά του κεφάλαια ἐπρόσθεσεν ἕτερα ἠθικὰ κεφάλαια παντοειδοῦς ὠφελείας διὰ πάσας τοῦ βίου τὰς περιστάσεις, καὶ ἐπὶ

Ὁ λόγος τῆς τιμῆς εἶναι πολύτιμος δι' ὅλας τὰς περιστάσεις.

τῶν ὁποίων στηριζόμενος εἰς τὸ μέλλον δύναται νὰ ἀποκτήσῃ κέρδη πολλὰ καὶ διαρκῆ.

Ἐπειδὴ ὁ ἔμπορος εὐρίσκεται εἰς τὴν ἐξαιρετικὴν θέσιν τοῦ νὰ ἔχῃ σχέσεις καὶ δοσοληψίας οὐ μόνον πρὸς τοὺς συναδέλφους, ἀλλὰ καὶ πρὸς ὅλας τὰς τῆς κοινωνίας τάξεις, ἀνάγκη νὰ προσέχῃ καὶ νὰ γνωρίζῃ πῶς πρέπει νὰ συμπεριφερθῇ πρὸς ἕκαστον κατὰ τὸν βαθμὸν, τὴν θέσιν καὶ τὴν περίστασιν. Ἡ εὐγένεια, ἡ εὐπροσηγορία, ἡ ἀφιλοκερδεία εἰσι χαρακτῆρες δι' ὧν δύναται ν' ἀποκτήσῃ τὴν ἀγάπην καὶ ὑπόληψιν τοῦ καινοῦ. Εἶναι μὲν ἀληθές, ὅτι ἡ καλὴ ἀνατροφή ὁδηγεῖ αὐτὸν πρὸς τὸ συμπεριφέρεσθαι, ἀλλὰ δυστυχῶς πολλάκις ἡ μικροπρέπεια καὶ γλισχρότης ἢ ἄλλοτε ἡ ὑπερβολικὴ τῶν συμφερόντων φύλαξις, καθιστῶσι καὶ τὸν εὐγενέστερον ποταπὸν καὶ μικροπρεπῆ. Πολλοὶ τῶν ἐμπόρων φρονοῦσιν, ὅτι εἰς μόνας τὰς ἐμπορικὰς ὑποθέσεις ὁ λόγος τῶν πρέπει νὰ ἦναι ἱερὸς καὶ βαρῦτιμος, εἰς δὲ τὰς λοιπὰς τοῦ βίου περιστάσεις εἶναι ἀδιάφορον. Λησμονοῦσι φαίνεται ὅτι ὁ λόγος τῆς τιμῆς δι' ἕκαστον καλῆς ἀνατροφῆς ἄνθρωπον εἶναι περισπούδαστον, πολὺ δὲ μᾶλλον διὰ τὸν ἔμπορον, ὅστις εἰς τὸν ἰδιωτικὸν τοῦ βίου ὀφείλει νὰ τηρήσῃ ἀναλλοιώτους τὰς καλὰς ιδιότητας τοῦ ἐπαγγέλματός του· ἄλλως θὰ ὠμοιάζεν τὸν στρατιώτην, ὅστις εἰς μόνον τὸ πεδίον τῆς μάχης ἀπηγεῖτο νὰ ἦναι γενναῖος, εἰς ἄλλας δὲ περιστάσεις οὐχί. Ὅταν λαμβάνῃ δοσοληψίας μετὰ ἰδιωτῶν, ἰδιοκτητῶν, ἐπιστημόνων, ἐργατῶν, ἀνάγκη ἀμέσως ν' ἀποβάλλῃ ἐκ τοῦ νοῦς του, ὅτι πρόκειται περὶ κερδοσκοπίας, τῆς ὁποίας ὄργανα θεωρεῖ αὐτούς.

Ὁ ἔμπορος ὀφείλει τὰς ὑπηρεσίας του εἰς τὸ κοινόν.

Ἀποβαίνει προσβλητικὸν νὰ θεωρῆ τις τοὺς μὴ ἐμπόρους ὡς ὄργανα συμφερόντων. Ὄφειλει νὰ λάβῃ ὡς ἀρχὴν ὅτι πρῶτον ἐγεννήθη πολίτης, καὶ κατοπιν ἐγενεῖν ἔμπορος, ἐπομένως ὀφείλει νὰ συμπεριφέρηται μεθ' ὄλων τῶν τάξεων ἀφιλοκερδῶς καὶ ἀμερολήπτως.

Ἡ κοινωνία εἰς ἣν ὁ ἔμπορος ἐγεννήθη ἐπιβάλλει αὐτῷ καθήκοντα ἀνάλογα τῆς θέσεως καὶ τῶν μέσων του. Εἰς ταῦτα ὀφείλει προθύμως νὰ υποκύπτῃ διπλασιαζὼν τὴν ἐνεργητικότητά του, ὅπως εἰς ὅλα προφθάνει. Οἱ συγγενικοὶ δεσμοὶ παρουσιάζουσιν ἕτερα καθήκοντα, ὡς κηδεμονίαν ἀνηλίκων κτλ. καὶ ταῦτα δὲν πρέπει ν' ἀποβάλλῃ, ἀλλὰ πανταχοῦ ὀφείλει νὰ φαίνεται πρόθυμος, ὅταν τὸ κοινὸν ἐκτιμῶν τὴν ὀρθοφροσύνην, τὴν τιμιότητα, τὴν δραστηριότητα του, τὸν ἐκλέγει εἰς τινα κοινὴν ὑπηρεσίαν, ὡς ἔφορον τῶν σχολῶν, ἐπίτροπον τοῦ ναοῦ, ἐπαρχιακὸν σύμβουλον, δήμαρχον κτλ. Ὄφειλει ἀγογγύστως ν' ἀναδεχθῆ πᾶσαν τοῦ κοινοῦ ὑπηρεσίαν διότι τὸ κοινὸν ἐκεῖνο τὸν ἐθώπευσεν, ὅταν ἦτο παιδίον· ἐπεκρότησε τὰς προόδους του, τὸν ἐσύστησε διὰ τῶν ἐπαινετικῶν λόγων του, ἐχάρη ἰδὸν αὐτὸν προαγόμενον, καὶ τέλος ἐξεδήλωσε τὸ πρὸς αὐτὸν σέβας διὰ τῆς ἐκλογῆς του. Ὁ ἀρνούμενος νὰ ὑπηρετήσῃ τὸ κοινὸν μεθ' ὅλης τῆς καλῆς ἀνατροφῆς του κατατάσσεται εἰς τὴν σειρὰν τῶν ἐγωϊστῶν, οἵτινες ἔχουσιν ὡς γνώμονα τοῦ βίου των τὸ καταχθόνιον ἀξίωμα τὰ πάντα ὑπὲρ ἡμῶν, τὰ πάντα δι' ἡμᾶς. Τὴν ἐγωϊστικὴν ὑπεκφυγὴν των δικαιολογοῦσιν οἱ τοιοῦτοι προφασιζόμενοι, ὅτι αἱ πολλὰ ἀσχολία δὲν ἐπιτρέπουσιν εἰς αὐτοὺς οὐδὲ ὥρας

Ἡ πατρὶς χαίρει δικαίωματα ἐπὶ τοῦ ἐμπορίου.

ἀνέσεως, ὅπως ἀναδεχθῶσι νέα καθήκοντα. Ὁ ἔχων βαθεῖαν τὴν συναίσθησιν τοῦ πρὸς τὴν πατρίδα καθήκοντος εὐρίσκει ὥρας, ὅπως ὑπηρετήσῃ αὐτήν. Ὁ διπλωμάτης Γκιζὼ πρωθυπουργὸς ὢν τῆς Γαλλίας διηύθυνε τὰς ὑποθέσεις τοῦ ὑπουργείου τῶν ἐξωτερικῶν, παρευρίσκετο εἰς τὰς συνεδριάσεις τῶν βουλῶν, εἰς τὰ ὑπουργικὰ συμβούλια, εἰς τὰς συνεδριάσεις τῆς Ἀκαδημίας τῶν ἐπιστημῶν, εἰς τοὺς διαφόρους συλλόγους, συμπόσια, ἐπισκέψεις, εὐρίσκει δὲ καὶ τὴν κατάλληλον ὥραν, ὅπως παραδώσῃ τὸ μᾶθημά του ὡς καθηγητῆς τῆς ἱστορίας ἐν τῷ πανεπιστημείῳ.

Ἡ πατρὶς καὶ ἄλλα μεγαλείτερα δικαίωματα ἔχει ἐπὶ τῆς συμπράξεως καὶ ἐνεργείας τοῦ ἐμπορίου. Ὅταν ὡς ἐκ τῆς θέσεώς του δύναται ν' ἀποβῆ χρήσιμος πρὸς τὴν ἐκθρέψασαν αὐτὸν πατρίδα καὶ εἰς τοὺς πτωχοὺς τῶν συμπολιτῶν του, ὀφείλει ἐτησίως κἂν ν' ἀφιερῆ ποσὸν τι πρὸς ὑποστήριξιν τῶν ἐκπαιδευτηρίων καὶ παντὸς ὅ,τι συντελεῖ πρὸς εὐδαιμονίαν καὶ δόξαν αὐτῆς. Εἶναι ἀπίστευτον πόσων ἀγαθῶν πρόξενος δύναται ν' ἀποβῆ μία φιλόπατρις ἐμπορικὴ ψυχὴ, ὅταν θερμαίνεται ὑπὸ τοῦ θείου τῆς πατρίδος ἔρωτος. Ὁ ἔμπορος καὶ εὐεργετῶν πρέπει νὰ διατηρῆ τοὺς ὑπολογισμούς του καλῶς· διότι ἀγαθοεργίαι ἀτάκτως γινόμεναι δὲν ἀποβαίνουν τοσοῦτον ἐπωφελεῖς, ὅσον ὅταν γίνωνται ἐκ συστήματος καὶ τάξεως πρὸς ἓνα σκοπὸν. Ἄν βοηθῆ τις ἄτομα ἢ διανέμῃ εἰς τοὺς πτωχοὺς χρηματικὰ ποσά, εὐεργετεῖ μὲν ἀλλ' ἀτομικῶς καὶ προσωρινῶς· ἐνῶ ἂν συστήσῃ διὰ μικρῶν κεφαλαίων βιομηχανίαν τινα, ἐκμανθάνων οὕτω τοὺς πτω-

Ευεργετεί ὅστις βοηθεῖ τοὺς πτωχοὺς πρὸς ἀπόκτησιν ἄρτου.

χοὺς, ὅπως διὰ τῆς ἐργασίας των ἀποκτῶσι τὸν γλυκὺν τῆς ἀνεξαρτησίας ἄρτον, καὶ ἡ τοιαύτη βιομηχανικὴ ἰκανότης ἀποβαίνει κληρονομικὴ εἰς τὴν πατρίδα, χορηγοῦσα τὸν ἄρτον ἐπὶ αἰῶνας πολλούς. Ἡ τοιαύτη βέβαια ευεργεσία ἀποβαίνει πηγὴ εὐφροσύνης διὰ τὸν ἔμπορον, διότι κατορθώνει ν' ἀπαλλάττῃ τὴν πατρίδα ἐκ τῆς φρικαλέας μάστιγος τῆς πενίας. Ὅστις ἐκπαιδεύει τοὺς πτωχοὺς, ὅστις ἠθικοποιεῖ αὐτοὺς, ὅστις δίδει πρὸς αὐτοὺς ἄπαυστα μέσα πρὸς πορισμὸν τῶν ἀναγκαίων τῆς ζωῆς, ὁ τοιοῦτος σπουδαιότατα ευεργετεῖ τὴν πατρίδα, διότι ἀποξηραίνει τὰς πηγὰς, ἐξ ὧν ἀπορρέει ἡ ἀθλιότης, ἡ πενία, ἡ διαφθορά. Ἐυστήσαμεν εἰς τὸ ἀγαθοεργεῖν νὰ τηρῇ ὁ ἔμπορος τοὺς ὑπολογισμοὺς του, οἵτινες περιστρέφονται κυρίως εἰς τὴν λύσιν τοῦ ἐξῆς προβλήματος: « πῶς δύναται τις διὰ ὀλιγωτέρων χρηματικῶν μέσων ν' ἀποβαίνῃ ὠφέλιμος εἰς πλειοτέρους διαρκῶς καὶ συντελεστικῶς; » Ἄν τοὺς ὑπολογισμοὺς τούτους δὲν τηρῇ καλῶς τρέχει κίνδυνον ἢ νὰ ἐμψυχόνῃ τὴν ἀργίαν, βοηθῶν τοὺς πένητας, ἢ νὰ βοηθῇ ἄτομα, ἅτινα ἐνώπιον τῶν πτωχῶν τῆς πατρίδος εἰσὶν ὀλίγιστα καὶ ἡ βοήθεια ἀτελεσφόρος· ἢ τέλος ἡ ἀγαθοεργία δύναται ν' ἀποβῇ τερατώδης ὡς ἐκείνην τοῦ πλουσίου, ὅστις ἐγκατέλειψε κληροδότημα εἰς τὴν μικρὰν του πατρίδα ἐκ 30 χιλιάδων ταλλήρων διὰ νὰ κατασκευασθῶσιν ἀλύσσεις διὰ τοὺς κακούργους!!

Ὅπως σήμερον εὗρηται αἱ Ἀνατολικαὶ κοινωνίαι διὰ μικρῶν μέσων καὶ δαπανῶν δύναται τις νὰ ἀποβαίνῃ χρήσιμος εἰς τὴν πατρίδα· ἀλλ' ἂν θελήσῃ καὶ

Ὁ ἔμπορος φέρει μεθ' ἑαυτοῦ τὸν ἔρωτα τῆς πατρίδος πανταχοῦ.

μεγαλείτερα χρηματικὰ ποσὰ νὰ διαθέσῃ, ἀποβαίνει κατὰ πολὺ μείζονα λόγον ευεργετικώτερος. Ἄν ἕκαστος εὐπορος διέθετεν ἐτησίως ἐκ τῶν οικονομημάτων μικρὸν τι ποσὸν ἀναλόγως τῶν μέσων του, θὰ ἐξερχώμεθα ἐκ τοῦ χάους τῆς ἀμαθείας, ἣτις παρὰ ποτε σήμερον καθίσταται ἀνυπόφορος ὑπὸ τοῦ παγκοσμίου πολιτισμοῦ.

Ἄν ἡ πατρίς διὰ τὸν ἔμπορον εἶναι ὁ ἱερός βωμὸς, εἰς ὃν ἀφιερῶν πᾶσαν τὴν ἀφοσίωσίν του, οὐχ ἦττον καὶ ἡ ἀντιπροσωπεύουσα αὐτὴν Κυβέρνησις ἀνάγκη νὰ χαίρῃ παρ' αὐτῷ τὸ σέβας καὶ τὴν ἀγάπην· ἂν ἐνίοτε τὰ ἀποτελοῦντα τὴν κυβέρνησιν πρόσωπα δὲν εἶναι πολλοῦ σεβασμοῦ ἄξια, οὐχ ἦττον ὅμως παραστάμενα ὡς λειτουργοὶ τῆς πατρίδος πρέπει νὰ χαίρωσιν, ὅσον εἶναι τοιοῦτοι, μέρος τῆς πρὸς τὴν πατρίδα ὀφειλομένης ἀφοσιώσεως. Ὁ ἔμπορος ἔνεκα τῆς ἀνεξαρτητικῆς θέσεώς του οὐδέποτε συμερίζεται τοὺς φαρμακισμοὺς καὶ τὰ κομματικὰ πάθη τῶν ἐποφθαλμιῶντων τὰ ὑπουργήματα· δι' αὐτὸν ἡ πατρίς εἶναι τὸ ἱερὸν ἰνδαλμα ἐνώπιον τοῦ ὁποίου πᾶσα κερδοσκοπία καταπαύει, καὶ ἡ καρδία του ἐνώπιον αὐτοῦ ἴσταται ἀγνή καὶ ἄμωμος. Τὴν εὐημερίαν αὐτῆς ἐπιποθεῖ, τὸ μεγαλεῖόν της ὀνειρεύεται, τὴν ἀγάπην της φέρει μεθ' ἑαυτοῦ ὅπου πορευθῆ, ἀδιαφορῶν εἰς ὁ κυβερνῶν αὐτὴν, φθάνει μόνον καλῶς νὰ τὴν κυβερνᾷ. Ἄν πλησιάζῃ τοὺς ὑπουργοὺς δὲν βραδουργεῖ, οὐδ' ἐπιζητεῖ θέσιν ἢ μισθάριον, ἀλλὰ προτείνει ἐθνωφελεῖς ἐπιχειρήσεις, καθυποβάλλει σχέδια σιδηροδρόμων, ἐκμεταλλεύσεων, ἢ ἄλλο τι πρὸς ἐπαύξησιν τοῦ δημοσίου πλοῦτου. Εἰς

Ὁ ἔμπορος καὶ ὁ ναύτης εἶναι τὸ στήριγμα τῆς Ἑλλάδος.

τὰ σχέδιά του δὲν ζητεῖ παράλογα καὶ ἄνομα, ἀλλ' ἐκ τῆς ἐθνικῆς ὠφελείας ἐπιθυμεῖ νὰ κερδίσῃ μικρὸν τόκον τῶν χρημάτων, ἀνάλογον ἀμοιβὴν τῶν κόπων καὶ τῆς ἰκανότητός του. Πᾶς ἔμπορος καὶ πᾶς ναύτης εἶναι ἐν στήριγμα διὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ τοῦτο δέον οἱ κυβερνῶντες νὰ ἔχωσιν ὑπ' ὄψιν. Πᾶς ὁ ἀγαπῶν τὴν πατρίδα ὀφείλει νὰ ὑποστηρίξῃ τὴν ἐθνικὴν κυβέρνησιν εἰς τὰς ὑπὲρ τῆς εὐημερίας τῆς πατρίδος προσπάθειάς της· ἀλλ' ἂν ἐνίοτε ἡ κυβέρνησις ἐμπνέηται ἐκ πόθων ἀκαίρων καὶ ἀπραγματοποιήτων, ὀφείλει ὡς πρακτικὸς ἀνὴρ νὰ εἴπῃ εἰς τοὺς διευθύνοντας κατὰ κρημνῶν τὸ σκάφος τῆς πολιτείας, ὅτι ἡ πολιτικὴ τῶν πόθων εἶναι καταστρεπτικὴ καὶ καταδικάζεται ὡς μωρὰ καὶ ὅτι ἡ ὑγειεστέρα πολιτικὴ τοῦ αἰῶνος εἶναι ἡ διὰ τῆς ἐργασίας καὶ τῆς παιδείας ἀποκτωμένη βαθμιαία πρόοδος, ἣτις διὰ τοῦ χρόνου καθιστᾷ τοὺς πόθους πραγματικοὺς καὶ οὐχὶ ὄνειροπολήματα. Δικαιοῦται ὁ ἔμπορος νὰ ἐκφράσῃ γνώμην εἰς τὰς περιστάσεις ταύτας· διότι ὅταν τὸ αἷμα, οἱ πόροι, καὶ ἡ εὐημερία τοῦ ἔθνους ῥιψοκινδυνεύωσιν ἀσκόπως καὶ ἀκαίρως, πρῶτος ὁ ἔμπορος πίπτει θῦμα τῆς ἀσυνέτου πολιτικῆς. Οὐδέποτε οὔτε ὁ ἔμπορος οὔτε ὁ διπλωμάτης πρέπει νὰ γίνηται ἔρμαιον τῶν πόθων καὶ ἐπιθυμιῶν τῆς καρδίας, ἀλλ' αὐστηρῶς νὰ παρακολουθῇ τὰς ὑπαγορεύσεις τοῦ ὀρθοῦ λόγου, καὶ ταύτας μετὰ πολλὰς ἐρεύνας καὶ δοκιμὰς.

Πολλοὶ θεωροῦσι τὸν ἔμπορον κοσμοπολίτην καὶ θέλουσι νὰ καθυποτάξωσιν αὐτὸν εἰς τὸ καταστρεπτικὸν ἀξίωμα «ἔπου γῆ πατρίς.» Οὐδὲν ἐγνωρίσαμεν

Ὁ ἐκφυλισμὸς ἐπαπειλεῖ τοὺς ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ Ἕλληνας.

καταστρεπτικώτερον διὰ τοὺς ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ ἐμπορευομένους Ἕλληνας· διότι τὸ γνωμικὸν τοῦτο προπαρασκευάζει τὸν ὡς τὴν σπάθην τοῦ Δαμοκλέους ἐπικείμενον ἐκφυλισμὸν. Ἡ θέσις τῶν ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ ἑλληνικῶν ἐμπορικῶν ἀποικιῶν εἶναι πολὺ διάφορος τῆς τῶν ἀρχαίων. Οὗτοι μὲν διέδιδον διὰ τῶν ἀποικιῶν τὸν πολιτισμὸν εἰς τοὺς βαρβάρους λαοὺς τοῦ τότε γνωστοῦ κόσμου καὶ ἀπέβαινον εὐεργέται τοῦ κόσμου· ἡμεῖς ὅμως δυστυχῶς διασκορπισθέντες χάριν ἐμπορίας εἰς διαφόρους χώρας, ἀπροστάτευτοι καὶ ἀβοήθητοι καὶ τὸ χερίστον ἀκατάρτιστοι εἰς τὰ πάτρια ἤθη καὶ τὴν πατριὸν παιδείαν, καὶ ἄκοντες, ἂν δὲν ὑποκύψωσιν οἱ πατέρες, θέλουσιν ὑποκύψει τὰ τέκνα εἰς τὸν ἐκφυλισμὸν. Εἶναι σπαραξικάρδιον νὰ ἴδῃ τις πόσον ὀλεθρίως ἐπηρεάζει τοὺς ἔξω Ἕλληνας ὁ ἐκφυλισμὸς καὶ πρὸ πάντων ὑπὸ κυβέρνησιν δεσποτικῆν. Ἐκ τῶν ἐν Ῥωσίᾳ Ἑλλήνων μετὰ τινα ἔτη ὀλιγίστους θὰ ἔχωμεν ὁμογενεῖς, διότι ὁ ἐκφυλισμὸς ἐκεῖ ἐπιβάλλεται. Ἐκ τῶν ἐν Ῥουμανίᾳ τοσοῦτων χιλιάδων Ἑλλήνων, μόναι οἱ ἐν Βραΐλα καὶ ἄλλαις μικραῖς παραδουναβίαις πόλεσι πιθανὸν νὰ ἐκφύγωσι τὴν ἀπώλειαν τοῦ ἐθνισμοῦ των· ἄλλοι ἤδη ἐξεφυλίσθησαν ἐν Βρασσοῦ, ἐν Λειψία, ἐν Πέστη, ἐν Σεμλήνῳ, κ.τ.λ. ὀλόκληροι κοινότητες μὲ ἐκκλησίαν καὶ κτήματα σπουδαῖα τῶν εὐσεβῶν προπατόρων μας ἀπωλέσθησαν, διότι ἐξεφυλίσθησαν. Ὁ κίνδυνος οὗτος, ὁ τοσοῦτον σπουδαίως ἐπαπειλῶν τοὺς ἐν τῷ ἔξωτερικῷ ὁμογενεῖς, εἶναι ἐπικείμενος, ὥστε ἡ Ἑλληνικὴ κυβέρνησις θὰ ἦτο φρόνιμον διὰ συνετοῦ μέτρου νὰ

Οἱ Σύλλογοι φωτίζουν καὶ διασώζουσι τὸν ἔθνισμόν.

μὴ ἐπιτρέπη τὸν ἐκπατρισμόν, εἰμὴ εἰς τοὺς πορευομένους ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ πρὸς ἴδρυσιν καταστήματος ἢ ἐργασίας προσχεδιασμένης, οὐχὶ δὲ εἰς τοὺς ζητοῦντας πόρον ζωῆς. Ἐκ τῆς τοιαύτης ἀπαγορεύσεως δυνατὸν οἱ μεταβαίνοντες εἰς τὴν Τουρκίαν νὰ ἐξαιρεθῶσιν διότι ὁ ἐκφυλισμὸς ἀποβαίνει ἀδύνατος. Αἱ ἐν τῷ ἐξωτερικῷ ἑλληνικαὶ παροικίαι ὀφείλουσιν ὅσον τάχος νὰ περιχαρᾶκθῶσι διὰ τῶν φρουρίων τοῦ Ἑλληνισμοῦ, δηλ. δι' ἐκκλησίας, κανονικῆς κοινότητος, συλλόγων, σχολείων, οἰκοδιδασκάλων, ἰατρῶν, μαιῶν καὶ διὰ παντὸς μέσου ὅπως ἀνθίστανται εἰς τὴν σπαραξικάρδιον ταύτην τοῦ ἔθνισμοῦ ἀπώλειαν. Οἱ σύλλογοι, αἱ ἐξ ἄμβωνος ὀμιλίαι, αἱ συνοικίαι τῶν ὁμογενῶν εἰς ἓν μέρος, ἢ συνέργεια τοῦ προξένου, τὰ συνοικέσια προλαμβάνουσι τὸ κακὸν κ.τ.λ. Διὰ τοῦτο ἔλεγόν ποτε εἰς τὸν ἐν Βραΐλα φιλόμουσον σύλλογον· «Ὁ διὰ τῶν συλλόγων ἐπιδιωκόμενος σκοπὸς εἶναι ὑπὸ μυρίας ἐπόψεις σωστικός· διότι, ἐνῶ ἄφ' ἑνὸς συντελεῖ εἰς τὸ νὰ συνδέσῃ ἡμᾶς μεθ' ὄλων τῶν κατὰ τὴν Ἀνατολὴν καὶ Δύσιν ἄλλων ἑλληνικῶν συλλόγων, ἐνῶ μᾶς καθιστᾷ ἐνημέρους εἰς τὴν προόδον καὶ τὰς ἀνάγκας τοῦ ἔθνους, ἄφ' ἑτέρου μᾶς διασώζει διὰ τῆς ἀναζωπυρήσεως τῶν αἰσθημάτων, τῆς γλώσσης καὶ τῶν φώτων συγκεντρόνων ἡμᾶς ἅπαντας πρὸς ὄφελος ἡμῶν τε καὶ τῆς γλυκυτάτης πατρίδος.

Ἄν δὲν τιθέμεθα εἰς ἀμυντικὴν θέσιν ἀπέναντι τοῦ καταπλημμυροῦντος ἡμᾶς ξενισμοῦ, κινδυνεύομεν πολὺ ταχέως νὰ καταποντισθῶμεν καὶ νὰ χάσωμεν διὰ παντὸς τὸ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ δοθὲν ἡμῖν προνόμιον τὸ ν'

Ὁ χαρακτήρ καὶ αἱ ἰκανότητες προάγουσιν εἰς τὸν δημόσιον βίον.

ἀποκαλώμεθα Ἕλληνας· ὄνομα ἐπίζηλον καὶ τρισεβαστον, ὅπερ οἱ αἰῶνες ἐδόξασαν καὶ τὰ ἔθνη ἐσεβάσθησαν μέχρις ἔτι καὶ σήμερον.»

Ε΄.

Ὁ δημόσιος τοῦ ἐμπόρου βίος—Δοκιμαστής—Ἐμπειροπέχνης—Διαιτητής—Ἐμπορικὰ συγγράμματα πρὸς συμβουλήν—Ἐπιδιαιτητής—Ἐμποροδίκης—Ἐμπορικὸς ἐπιμελητής—Βουλευτής—Ἐκλεκτός ἀπεσταλμένος—Υπουργὸς τῶν οἰκονομικῶν—Ἴψηλός προσρισμὸς τοῦ ἐμπορικοῦ ἐπαγγέλματος.

Ἡ εὐθύτης τῶν πράξεων τοῦ ἐμπόρου, ἢ καλὴ διαγωγή, ἢ εὐγενὴς πρὸς τοὺς συναδέλφους συμπεριφορὰ, αἱ πρὸς τὴν πατρίδα καὶ τὸ ἔθνος ἀγαθοεργίαι, ἢ ἐμπειρομάθεια, ἢν ἐκτήσατο εἰς τὴν πρακτικὴν ἀσκήσιν τοῦ ἐπαγγέλματος, ἀναβιβάζουσιν αὐτὸν εἰς τὴν δημόσιον ὑπόληψιν καὶ ὁ κόσμος πανταχόθεν ἐκθειάζει τὴν εὐθύτητα, τὴν νοημοσύνην, τὴν ἀμεροληψίαν καὶ μάλιστα τὴν ἀκεραιότητα τοῦ χαρακτήρος. Ἐκαστος εἰς τοὺς ἐμπορικοὺς συλλόγους ὀμιλεῖ μετ' ἐγκωμίων περὶ αὐτοῦ, ἢ κυβέρνησις ἐμβλέπουσα εἰς τὸν τρόπον τοῦ διαχειρίζεσθαι τὰς ὑποθέσεις, ὡς ἐν κατόπτρῳ, ἐνορᾷ τὴν ἰκανότητα, τὴν ὑπόληψιν, ἧς ἀπολαύει, καὶ τὴν σοφίαν, ἢν ἐκτήσατο. Τὸ ἐμποροδικεῖον διὰ τοῦ προέδρου ζητεῖ νὰ ἐπωφεληθῇ δύο οὐσιωδεστάτων προτερημάτων αὐτοῦ λίαν ἀναγκαίων εἰς τὴν δημόσιον ὑπηρεσίαν δηλ. τὴν ἀκεραιότητα τοῦ χαρακτήρος καὶ τὴν ἐμπειρίαν.

Ὁ δαιτητής ἀκεραίου χαρακτήρος εἶναι περιζήτητος.

Εἰς πολλές περιστάσεις προβλεπομένης ὑπὸ τοῦ νόμου, οἷον εἰς ἐκτιμήσεις ἐμπορευμάτων, εἰς θαλασσοζημίας, εἰς προσδιορισμὸν ἀποζημιώσεων καὶ πολλάς ἄλλας, διατάσσεται τὸ ἐμποροδικεῖον, ὅπως ἐξ ακριβῶς τὴν ἀλήθειαν τῶν ἀμφισβητουμένων, νὰ διορίζῃ δοκιμαστάς ἢ ἐμπειροτέχνας (prud'hommes ou expert), οἵτινες μετὰ τὴν ἀκριβῆ ἔρευναν τῶν πραγμάτων κατὰ τὴν ἔγγραφον τοῦ ἐμποροδικείου ὁδηγίαν, συντάττουσιν ἔκθεσιν τῆς καταστάσεως τῶν πραγμάτων, τὴν ὁποίαν ἐνόρκως ἐπιβεβαιουῦσιν εἰς τὸ γραφεῖον. Εἰς τὴν δημόσιον ταύτην ὑπηρεσίαν ὁ ἔμπορος ὀφείλει νὰ τηρήσῃ τοὺς κανόνας τῆς διαγωγῆς, ἣν διὰ πολλῶν ἀνεπτύξαμεν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν, προσέχων εἰς τὰς ἐρεύνας του νὰ ἦναι πολὺ ἀκριβῆς καὶ λεπτολόγος, ὅπως ἐν γνώσει ὀρκισθῆναι περὶ τῆς ἀληθείας τῆς ἐκθέσεώς του.

Κατὰ τὸ ἄρθρον 51 τοῦ ἐμπορικοῦ νόμου πᾶσα μεταξὺ συνεταίρων διαφορά, πηγάζουσα ἐκ τῆς ἐταιρίας κρίνεται ὑπὸ δαιτητῶν. Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει οἱ φίλοι ἐπιζητοῦσι τὸν ἀρμοδιώτερον ἐκ τῶν συναδέλφων, ὅπως διορίσωσι δαιτητὴν. Ἐμβλέποντες δὲ εἰς τὸν χαρακτήρα, τὰς γνώσεις, τὴν ἰκανότητα, καὶ τὴν νοημοσύνην τοῦ συναδέλφου τούτου, σπεύδουσι νὰ τῷ διαπιστευθῶσι τὴν ἀμερόληπτον ἐκδίκασιν. Ἐὰν ἐμορφώθῃ ὁ ἔμπορος κατὰ τὸ διάγραμμα, ὅπερ ἐδώκαμεν ἐν ἀρχῇ τοῦ βιβλίου, δύναται δικαίως καὶ ἐπιτυχῶς νὰ δικάσῃ τὰς ἐταιρικὰς διαφορὰς. Εἰς τοιαύτας περιστάσεις ἀποβαίνει λίαν περιζήτητος ὁ δαιτητής τοῦ ἀκεραίου χαρακτήρος καὶ τῆς ἰκανότητος, διότι ἡ ἀποστολή του εἶναι ὑψηλὴ καὶ σπουδαιοτάτη. Δὲν δυνάμεθα νὰ ὑπο-

Ὁ ἔμπορος συμβουλευέται τὰ συγγράμματα ὡς οἱ ἐπιστήμονες.

δείξωμεν εἰς τὸν ἔμπορον τὰ καθήκοντα τοῦ δαιτητοῦ, διότι τὰ μὲν νομικὰ διαγράφουσιν ὁ ἀστυκὸς καὶ ἐμπορικὸς νόμος, τὰ δὲ ἐμπορικὰ καὶ ἠθικὰ διεγράψαμεν ὑπὸ γενικοῦς ὄρους ἐν τοῖς ἔμπροσθεν. Τούτου ἕνεκα ἐπεμείναμεν μετὰ μεγάλης ἀκριβολογίας εἰς τὸ περὶ διανοητικῆς καὶ ἠθικῆς μορφώσεως τοῦ ἐμπόρου μέρος, διότι ἐγνωρίζομεν ὅτι τὰ διανοητικὰ καὶ ἠθικὰ κεφάλαια οὐ μόνον εἰς ταύτην, ἀλλὰ καὶ εἰς ὅλας τὰς φάσεις τοῦ ἐμπορικοῦ βίου ἐχρειάζοντο κατεπειγόντως. Ἐκεῖν' ὁπερ ἰδιαιτέρως συνιστῶμεν εἰς τοὺς δαιτητὰς εἶναι νὰ φαίνωνται δραστήριοι εἰς τὴν ἔρευναν τῶν προσαγομένων ἐγγράφων, ἅτινα ἐνίοτε εἶναι πολλὰ καὶ ὀγκώδη, νὰ ἐρευνῶσι μετ' ἀκριβείας τὰς περὶ ἐταιριῶν διατάξεις τοῦ πολιτικοῦ καὶ ἐμπορικοῦ νόμου, καὶ καθ' ἣν περίπτωσιν αἱ διατάξεις αὗται φαίνονται ἀνεπαρεκτεῖς, νὰ προστρέχωσιν εἰς τοὺς συγγραφεῖς, οἵτινες ἐν ἐκτάσει ἐπαριθμοῦσι τὰς ποικίλας περιστάσεις καὶ ἐρμηνεύουσι τὸ πνεῦμα τοῦ νόμου.

Ἡ σειρὰ τοῦ λόγου φέρει ἡμᾶς νὰ παρατηρήσωμεν, ὅτι οἱ ἔμποροι ὀφείλουσι νὰ ἔχωσι βιβλιοθήκην ὡς καὶ οἱ λοιποὶ ἐπιστήμονες, εἰς ἣν νὰ προστρέχωσιν, ὅταν ζητήματα θεωρητικὰ παρουσιάζωνται εἰς αὐτούς. Διὰ τῶν συγγραμμάτων ὁ πεπαιδευμένος ἔμπορος φωτίζεται ἀπαύστως, καὶ δὲν ἔχει ἀνάγκην διὰ ψύλλου πηδῆμα νὰ προστρέχῃ εἰς τὴν συμβουλήν τοῦ δικηγόρου, ἣτις ἐνίοτε εἶναι περιβεβλημένη διὰ πολλῶν πέπλων.

Ὅταν οἱ δαιτηταὶ διχογνωμῶσι κατὰ τὸ ἄρθρον 60 ε. ν. διορίζεται ἐπιδαιτητής, ὅστις ὀφείλει νὰ ἐπιθεωρήσῃ τὴν δαιτητικὴν ἀπόφασιν, καὶ ν' ἀποφανθῆ

Ὁ ἔμπορος δὲν πρέπει ν' ἀπορροφᾶται ὑπὸ τῶν ἐργασιῶν.

ὑπὲρ τῆς μιᾶς ἢ τῆς ἄλλης γνώμης. Ὁ ἐπιφορτιζόμενος τὴν ὑψηλὴν ταύτην ἐντολὴν ὀφείλει ἐμβριθῶς νὰ ἐγκύψῃ εἰς τὴν μελέτην τῆς δικογραφίας, εἰς τοὺς ὄρους τῆς ἀποφάσεως, καὶ ἂν ἡ ἀνάγκη τὸ καλέσῃ νὰ μελετήσῃ σπουδαίως τὸ θέμα, συμβουλευόμενος τοὺς συγγραφεῖς τοῦ Ἐμπορικοῦ Δικαίου. Οὕτω πως μελετῶν τὸ ζήτημα δύναται ἐν πεποιθήσει ν' ἀποφανθῇ.

Αἱ συνήθειαι τὸ πάλαι ἀπετέλουν τοὺς νόμους τοῦ ἐμπορίου. Τὰς συνηθείας ταύτας οἱ Ῥόδιοι συνέλεξαν εἰς νόμους, ἐπὶ τῶν ὁποίων οἱ νομολόγοι τοῦ μεσαιῶνος βασισθέντες συνέταξαν τὰς περὶ ἐμπορίας καὶ ναυτιλίας συλλογὰς νόμων, οἷον τῆς Ἀμαλφίας καὶ ἄλλας τινάς. Ἐπὶ τῶν συλλογῶν τούτων βασισθέντες οἱ νομομαθεῖς τῆς Γαλλίας κατὰ διαταγὴν τοῦ Μ. Ναπολέοντος συνέταξαν τὸν Γαλλικὸν ἐμπορικὸν νόμον, δι' οὗ σήμερον τὸ πλεῖστον μέρος τῆς Εὐρώπης ἐκδικάζει τὰς διαφοράς. Οἱ κατὰ καιροὺς νομοθέται ἐθεώρησαν ἐπάναγκες εἰς τὴν ἐκδίκασιν τῶν ὑποθεσεων νὰ διορίζωνται δύο τοῦλάχιστον δικασταὶ ἔμποροι ἐκλεγόμενοι ὑπὸ τοῦ συλλόγου τῶν ἐμπόρων, πλοιάρχων, κυβερνητῶν, ὅπως καὶ εἰς τὸ ἄρθρον 618 τοῦ νόμου ἀναφέρεται. Κατ' ἔτος δὲ ἐκ τοῦ ἐμπορικοῦ συλλόγου σχηματίζεται ὁ κατάλογος τῶν ἐμποροδικῶν, οἵτινες ἐπὶ τριμηνίαν ὀφείλουσι νὰ συνεδριάξωσιν. Ὅπου τῆς Ἀνατολῆς ἐζητήθησαν ἐμποροδίκαι, οἱ ἔμποροι ἐγόγγυσαν ἢ καὶ ἠρνήθησαν νὰ παρευρίσκωνται εἰς τὰς συνεδριάσεις προφασιζόμενοι τὸ πολυάσχολον αὐτῶν. Εἶναι περιττὸν νὰ παρατηρήσωμεν πόσον τὸ τιοῦτον ἀποβαίνει ἐπιβλαβὲς οὐ μόνον εἰς τὰ ἐθνικὰ

Οἰκονομῶν τις τὸν χρόνον εὐκαιρεῖ πρὸς ὑπηρεσίαν τοῦ κοινοῦ.

συμφέροντα, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ τοῦ σωματείου, ὡς καὶ εἰς τὰ τοῦ ἀποποιουμένου· διότι ἀφ' ἑνὸς ὁ ἔμπορος λείπει ἐπ' ὀλίγον ἐκ τῆς ἐργασίας του, ἀφ' ἑτέρου κερδαίνει πείραν ἀνεκτίμητον καὶ προαγωγὴν, ἥτις πολλὰς καλὰς συνεπειὰς θέλει δι' αὐτὸν ἐπιφέρει. Καὶ ἄλλοτε εἶπομεν ὅτι ὁ ἔμπορος δὲν πρέπει ν' ἀπορροφᾶται ὄλοσχερῶς ὑπὸ τῶν ἐργασιῶν του, ἀλλ' ἡ οἰκονομία τοῦ χρόνου πρέπει νὰ τῷ ἐπιτρέψῃ καὶ τινὰς ὥρας νὰ θυσιάσῃ χάριν τοῦ κοινοῦ συμφέροντος, μὴ στερῶν τὸ κοινὸν καὶ τὴν πατρίδα τῶν ὑπηρεσιῶν, ὅσας ἡ ἐμπειρία καὶ αἱ ἱκανότητες καθιστῶσιν ἀναγκαίαις διὰ τὴν κοινωνίαν.

Ἀναβιβασθεὶς ὁ ἔμπορος ἐπὶ τῆς δικαστικῆς ἐδρας διὰ τῆς ψήφου τοῦ ἐμπορικοῦ σωματείου, ἀνεδέχθη ὑψηλὰ καθήκοντα ἐνώπιον Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, ἅτινα διὰ μόνης τῆς ἀκεραιότητος τοῦ χαρακτῆρος, τῆς ἐμβριθοῦς κρίσεως καὶ μελέτης δύναται νὰ ἐκπληρώσῃ δικαίως. Εἰς τὰς δικαστικὰς συνδιασχέψεις καταφαίνεται τὸ βάθος τῶν γνώσεών του, ἢ ἐπὶ τῶν πραγμάτων αὐστηρὰ λογικὴ, καὶ ἢ ἐπὶ πᾶσιν εὐλικρίνεια.

Ἐπειδὴ αἱ κυβερνήσεις δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ γνωρίζωσι λεπτομερῶς τὰς ἀνάγκας τοῦ ἐμπορίου, ἐνεκρίθη ἀρμόδιον ἐν πάσῃ ἐμπορικῇ πόλει νὰ σχηματισθῇ συμβούλιον ἐξ ἐμπόρων διοριζομένων ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως, ὅπως ἀπαύστως συσχεπτόμενον περὶ τῶν ἀναγκῶν τοῦ ἐμπορίου, φωτίζῃ τὴν κυβέρνησιν καὶ ὑποδεικνύῃ πᾶν ὅ,τι συντελεῖ εἰς τὴν προαγωγὴν αὐτοῦ. Τὸ συμβούλιον ταῦτο ὀνομάζεται Ἐμπορικὸν Ἐπιμελητήριον (chambre du commerce). Εἰς τὴν

Ὁ πεφωτισμένος ἔμπορος φωτίζει καὶ τὴν κυβέρνησιν.

ὕψηλὴν ταύτην θέσιν διοριζόμενος ὁ ἔμπορος εὕρισκει ἀνοιχτὸν στάδιον ἀγαθοεργίας διὰ τε τὸ ἐπάγγελμα, τὴν πατρίδα, καὶ τὸ ἔθνος. Ἦδη δὲν πρόκειται νὰ δαπανήσῃ, ἀλλὰ καὶ νὰ λάβῃ ὡς σπουδαῖον μέλημα τὰ συμφέροντα τοῦ κυρίως ἐμπορίου, τῆς βιομηχανίας, τῆς ναυτιλίας, τὰ μέσα δηλ. τῆς συγκοινωνίας, τὸ δασμολόγιον, καθόσον παραβιάπτει τὴν εἰσαγωγὴν ἢ ἐξαγωγὴν, τὰ βοηθητικὰ ὑπὲρ τῆς ναυτιλίας μέτρα, καὶ ἐν γένει πᾶν ὅ,τι συντελεῖ εἰς τὴν γενικὴν τοῦ ἐμπορίου ἀνάπτυξιν. Ὡς ἐπιμελητῆς ὀφείλει σπουδαίως ν' ἀσχοληθῇ, ὅπως πανταχόθεν συλλέγει γνώσεις, πληροφορίας, καταστατικὰς λεπτομερείας, καὶ πᾶν ὅ,τι δύναται νὰ τὸν φωτίσῃ περὶ τῶν κακῶς κειμένων, καὶ περὶ τῶν νέων ἐπενεχθησομένων βελτιώσεων.

Ὁ διεξαγαγὼν τὰς ἀνατεθείσας αὐτῷ λειτουργίας ἐντίμως καὶ ἀμέμπτως, ὁ ἀποβάς γνωστὸς ἐν τῇ κοινῷ διὰ τὴν ἐμπειρίαν, ὀρθοφροσύνην καὶ παιδείαν του, ἀπέκτησεν ἤδη παρὰ τοῖς συναδέλφοις καὶ τῷ κοινῷ τὴν ὑπόληψιν ἀνδρὸς τιμίου καὶ φιλοπάτριδος· προκειμένου δὲ νὰ ἐκλεχθῇ βουλευτῆς διὰ νὰ ἀντιπροσωπεύσῃ ἐν τῇ βουλῇ τὰ ἐμπορικὰ συμφέροντα, ὁμοθυμαδὸν πάντες πρὸς τοιοῦτον ἄνδρα ἀποβλέπουσι, καὶ διὰ ψήφου τοῦτον ἐκλέγουσιν. Ὁ νέος οὗτος τοῦ πολιτικοῦ σταδίου ὀπαδὸς διὰ τῆς ἀόκνου ἐπιμελείας καὶ τῶν γνώσεών του ἐννόησεν ὁποῖα ἀναδέχεται σοβαρὰ καθήκοντα ὡς βουλευτῆς. Ἡ ἀνεξάρτητος αὐτοῦ πατριωτικὴ εὐγλωττία ἀπὸ τοῦ κοινοβουλευτικοῦ βήματος ἀντηχεῖ, ὅπως καταδείξῃ τῇ κυβερνήσει καὶ τῇ βουλῇ τὰ ἀληθῆ ἠθικὰ καὶ ὕλικὰ συμφέροντα τοῦ

Ὁ βουλευτῆς ἔμπορος ἀφισοῖ τὴν ἀνεξαρτησίαν τοῦ τῆ πατρίδος.

ἔθνους, ἅτινα δὲν ἔμαθεν ἐκ τῶν βιβλίων ἀλλ' ἐκ τῆς ἀσφαλοῦς πηγῆς τοῦ πρακτικοῦ βίου· δὲν ὀμιλεῖ περὶ φαντασμαγοριῶν, ἀλλὰ περὶ πραγμάτων γενομένων, περὶ σχεδίων πραγματοποιουμένων· δὲν συνηγορεῖ ὑπὲρ τοῦ μὲν ἢ τοῦ δέ, ὑπὲρ τῆς συμπολιτεύσεως ἢ τῆς ἀντιπολιτεύσεως· δὲν ἐπηρεάζεται ἢ συνειδήσις τοῦ ὑπὸ προσωπικῶν συνδυασμῶν ἢ χαμερπῶν συμφερόντων, ἀλλ' ὑπερμαχεῖ ὑπὲρ τῆς σωτηρίου ἐκείνης πολιτικῆς, ἣτις ὑπόσχεται τὴν εὐημερίαν τῶν λαῶν, δηλ. τὴν ἐμπορικὴν. Τὸ ἐπαρχιακὸν πνεῦμα, ὁ τοπικισμὸς, ὁ αὐτοχθονισμὸς, ἡ προσωπικότης, ἡ αὐλικὴ ἐπιβρόχῃ καὶ τὰ τοιαῦτα δὲν ἔχουσι τὴν ἐλαχίστην ἐπιβρόχην ἐπὶ τῶν σκέψεών του· διότι ἐκ νεαρᾶς ἡλικίας ἔμαθε νὰ ζῆ ἀνεξάρτητος, καὶ τὸ βουλευτικὸν ἀξίωμα δι' αὐτὸν δὲν εἶναι αἰτία φατριασμοῦ καὶ κομματικῶν ἀντεκδικήσεως, ἀλλ' ἀφορμὴ ὅπως ὀλοφύχως ὑπηρετήσῃ τὰ συμφέροντα τοῦ ἔθνους καὶ τοῦ ἐμπορίου, οὗτινος εἶναι ἀντιπρόσωπος. Ἡ ἐνθερμος αὐτοῦ ῥητορεία δαπανᾶται, ὅπως ἀναπτύξῃ τοῖς βουλευταῖς ὀλόκληρον σύστημα μεταρρυθμίσεων οἰκονομικῶν καὶ ἐμπορικῶν, δι' ὧν τὸ ἔθνος δύναται ν' ἀποκτήσῃ τὴν ἐμπιστοσύνην τῶν ξένων, δι' ὧν δύναται νὰ καλλιεργήσῃ τὰς τοσαύτας ἀκαλλιεργήτους ἐθνικὰς γαίας, νὰ σώσῃ τὴν κλονιζομένην ναυτιλίαν, νὰ ζωογονήσῃ τὴν βιομηχανίαν, νὰ ἐδραιώσῃ τὴν δημόσιον ἀσφάλειαν καὶ τάξιν.

Ὁ πατριωτισμὸς του εἶναι τοσοῦτον ζωηρὸς καὶ ἀκμαῖος, ὥστε φαίνεται ἀείποτε ἀδυσώπητος κατηγορητῆς τῶν καταχρωμένων τὴν δημόσιον ἐξουσίαν καὶ τὸν δημόσιον πλοῦτον, καταγγέλλων ἐνώπιον

Ὡς ἀπεσταλμένος ὁ ἔμπορος συνάπτει ἔθνωφελεῖς συνθήκας.

τῆς κοινῆς γνώμης μετὰ τῆς αὐτῆς δριμύτητος οὐ μόνον τοὺς τελωνοφύλακας, τοὺς τελῶνας, τοὺς προξένους ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς τοὺς ὑπουργοὺς, ὁπόταν συνέλαβεν αὐτοὺς καπηλευομένους τὴν περιουσίαν καὶ τὴν τιμὴν τοῦ ἔθνους. Εἶναι δύσκολον ἤδη νὰ ἐπαριθμήσῃ τις τὰς ὑπηρεσίας, ὅσας δύναται νὰ προσφέρῃ εἰς τὸ ἔθνος ὁ ἔμπορος βουλευτής, ὅταν ἐμπνέηται ὑπὸ τοῦ θεοῦ πρὸς τὴν πατρίδα ἔρωτος. Εἰς τὴν γενικὴν εὐεξίαν καὶ εὐδαιμονίαν τοῦ κράτους, ὁ ἔμπορος ἔνορξεν καὶ τῶν ὑποθέσεων τοῦ εὐταξίαν καὶ προαγωγῆν, διότι εἶναι ὁμολογουμένη ἀλήθεια, ὅτι ὅπου κυβερνᾷ τὸ αὐθαίρετον καὶ ἡ ἀταξία, ἐκεῖ οὐδέποτε τὸ ἐμπόριον δύναται νὰ εὐημερῇ.

Πρὸς διαρρύθμισιν καὶ προαγωγῆν τῶν διεθνῶν συμφερόντων αἱ κυβερνήσεις συνάπτουσιν ἐμπορικὰς συνθήκας, αἵτινες διὰ τὰ γειτονικά μάλιστα ἔθνη ἔχουσι μεγίστην σπουδαιότητα. Αἱ τοιαῦται συνθήκαι κλείονται πολλάκις δι' ἐκτάκτου ἀπεσταλμένου, ὅστις πρὸ παντὸς ἄλλου ἔπρεπε νὰ προτιμᾶται καὶ ἐκλέγεται ἐκ τῶν γεγυμνασμένων εἰς τὰ ἐμπορικά. Ἄλλοτε ἡ κυβέρνησις λαμβάνει ἀνάγκην νὰ συνάψῃ δάνειον εἰς τὸ ἐξωτερικόν, ἢ νὰ ἐπικαλεσθῇ μέγαν συνεταρισμὸν ὑπὲρ τῆς ἐκτελέσεως μεγάλου ἔργου, καὶ τότε λαμβάνει τὴν ἀνάγκην ἐμπορίου διασῆμου, ὅπως ἀποστείλῃ ἐκτάκτως διὰ τὰς ὑψηλὰς ταύτας ὑποθέσεις. Ὁ διαπρέφας τοσοῦτον ἐντίμως εἰς τὸν δημόσιον αὐτοῦ βίον, ὁ ἀποδείξας ἐκ τῶν πραγμάτων τὴν ἀκεραιότητα τοῦ χαρακτῆρός του καὶ τὸν ἀκραιφνῆ πατριωτισμὸν δὲν λησμονεῖται ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως, ὅταν αἱ ὑπηρεσίαι

Αἱ κυβερνήσεις ἐκτιμῶσι τὰς θεωρίας τοῦ ἐμπορίου.

του δύνανται ν' ἀποβῶσι χρήσιμοι τῷ ἔθνει. Τοῦτο ἄριστα ἐνόησεν ἡ Ἀγγλία, ὅταν ἀπέστειλε τὸν διάσημον ἔμπορον Κόβδεν εἰς Παρισίους διὰ νὰ συνάψῃ τὰς μετὰ τῆς Γαλλίας ἐμπορικὰς συνθήκας. Ἡ ὑπερτάτη αὕτη τιμὴ τοῦ νὰ διαπιστευῆται ἡ πατρίς τὰ τιμαλφέστατα αὐτῆς συμφέροντα εἰς τὸ ἐπίσημον ἀποβὰν πρόσωπον τοῦ ἐμπορίου, ἐμβάλλει αὐτὸν εἰς μερίμνας, μελέτας, σκέψεις πολυειδεῖς, ὅπως, ὡς ἐκτακτος ἀπεσταλμένος, καλῶς ὑπηρετήσῃ τὴν πατρίδα καὶ τὸ ἐμπόριον, ὑπὲρ ὧν ἀφιέρωσε μέγα μέρος τῶν προσπαθειῶν τῆς ζωῆς του. Ἡ πείρα, τὰ ἀγνὰ αἰσθήματα, αἱ μερίμναι παρέχουσι τοῖς πᾶσι τὴν πεποίθησιν, ὅτι καὶ ταύτην τὴν ὑπηρεσίαν θέλει ἐκτελέσει ὑπὲρ τῶν συμφερόντων τῆς πατρίδος. Ὑπὸ τὸν μανδύαν τοῦ ἀπεσταλμένου τούτου κρύπτεται ὁ ἔξοχος ἐκεῖνος ἀνὴρ, ὅστις διὰ τῆς σοφίας, τῆς ἰκανότητος, καὶ εὐφυίας του μεγάλας μέλλει νὰ παράσχῃ ὑπηρεσίας τῇ πατρίδι. Ἡ συνομολόγησις τῆς συνθήκης ἀπετελέσθη ἄριστα, συνωδὰ πρὸς τὰς ἀνάγκας καὶ ἐπιθυμίας τοῦ ἔθνους, τότε ἡ εὐγνωμονοῦσα πατρίς περικοσμεῖ τὸ ὑποκαῖον ἐκ πατριωτισμοῦ στῆθός του δι' ἐνδείξεων τιμῆς καὶ σεβασμοῦ. Τὸ σωματεῖον ὅπερ κατ' ἀρχὰς μὲν ἐξελέξατο αὐτὸν διαιτητὴν, κατόπιν δὲ ἐμποροδίκην, ἐπιμελητὴν, καὶ τέλος βουλευτὴν, ἀτενίζει πρὸς αὐτὸν εὐγνωμόνως ὡς εἰς πατέρα· διαβιβάζει αὐτῷ τὰς κατὰ καιροὺς ἀνάγκας του· ἐπικαλεῖται συνεχῶς τὴν μεσολάβησίν του παρὰ τῇ κυβερνήσει πρὸς βελτίωσιν τῶν κακῶς κειμένων καὶ πρὸς ἀνάπτυξιν τῶν μέσων, ἅτινα συντελοῦσι σπουδαίως πρὸς ἐμψύχωσιν ὅλων τῶν κλάδων

Ὁ ἔμπορος εἶναι ἀρμόδιος διὰ τὸ ὑπουργεῖον τῆς οἰκονομίας.

τοῦ καθόλου ἔμπορίου. Ἡ κυβέρνησις ἄρχεται πρεπόντως νὰ ἐκτιμᾷ τοῦ σπουδαίου τούτου ἀνδρὸς τὰς σοφὰς περὶ ἔμπορίου καὶ οἰκονομίας θεωρίας, καὶ ἐνῶ πολλάκις ὑπέικει εἰς τὰς δικαίας αἰτήσεις του ὑπὲρ τῆς προαγωγῆς τοῦ καθόλου ἔμπορίου, εἰς πᾶν οἰκονομικὸν νομοσχέδιον καὶ πᾶσαν φορολογικὴν διαρρύθμισιν προσλαμβάνει αὐτὸν ὡς εἰλικρινῆ σύμβουλον καὶ βοηθόν της.

Ἐν μέσῳ τῶν διπλωματικῶν κύκλων τὸ ὄνομα τοῦ διπλωμάτου ἔμπορου κυκλοφορεῖ εὐφήμως· ἡ οἰκονομολογική του περίνοια παρὰ πᾶσιν ὁμολογεῖται, ἡ δὲ ἐπὶ τῶν ἔμπορικῶν καὶ ναυτικῶν συλλόγων ἐπιρροή του συνίστησι τὸ ὄνομά του ὡς στοιχεῖον ἀναγκαῖον πρὸς συγκρότησιν ἐθνικῆς κυβερνήσεως. Τὸ ὑπουργεῖον τῶν οἰκονομικῶν, ἡ τοῦ ἔμπορίου, ἡ τῆς γεωργίας, ἡ τῶν ναυτικῶν ἡ τῶν δημοσίων ἔργων θεωροῦνται ἀρμόδια, ὅπως ἐν ἑξ αὐτῶν ἀνατεθῆ ὑπὸ τὴν διεύθυνσίν του. Τὸ ὑπουργεῖον τῶν ὑποθέσεων τοῦ κράτους θεωρεῖται ὡς τὸ ἀρμοδιώτερον διὰ τὸν ἄνθρωπον τῶν ὑποθέσεων. Οὐδεμία δὲ ἀμφιβολία ὑπάρχει ὅτι ὁ ἄριστα γνωρίζων νὰ διευθύνῃ τὰς ὑποθέσεις τοῦ κράτους εἶναι ὁ ἔμπορος, καὶ οὐχὶ ὁ διπλωμάτης. Τὴν οἰκονομίαν, τὴν διαχείρησιν, τὴν ἐπαύξησιν τῶν πόρων τοῦ κράτους, ὁ μὴ ἔχων πρακτικὴν ἐξάσκησιν εἰς τὰς ὑποθέσεις τοῦ πρακτικοῦ βίου, εἶναι δυσχερέστατον νὰ κατορθώσῃ, διότι ὁ μὴ γνωρίζων νὰ οἰκονομήσῃ τὰ οἰκιακά του πράγματα, πῶς δύναται νὰ οἰκονομήσῃ τὰ δημόσια; ὁ μὴ διαχειρισθὲς πώποτε ὑποθέσεις, πῶς δύναται νὰ διαχειρισθῆ τὰς ποικίλας τοῦ κράτους ὑποθέ-

Αἱ ἔμπορικαὶ ἱκανότητες ὠφελοῦσι τὴν δημοσίαν ὑπηρεσίαν.

σεις; ὁ μὴ ὑποστὰς ἀπάτας, ὁ μὴ διελθὼν τὰς περιπετείας τοῦ πρακτικοῦ βίου, ὁ μὴ καλῶς γνωρίσας τὰς φάσεις τῶν ἐργασιῶν καὶ τὰ μέσα τῆς ἀναπτύξεως αὐτῶν, πῶς δύναται νὰ διευθύνῃ τὸ σμῆνος τῶν οἰκονομικῶν ὑπαλλήλων, οἵτινες διαχειρίζονται τὸν δημόσιον πλοῦτον. Ἄριστα ἐκφράζει τὴν ιδέαν ἡμῶν ἡ κοινὴ παροιμία «ὅταν τίς ἀπὸ κελλάρης γίνῃ ἡγούμενος, τότε ἡξεύρει ὁ ἡγούμενος τί κάμνει ὁ κελλάρης». Τὴν ιδέαν ταύτην πρῶτην φοράν ὁ ὑπουργὸς τῶν οἰκονομικῶν Κ. Χρηστίδης ἐξέφρασεν ἐν τῇ Ἑλληνικῇ βουλῇ τῇ 20 Μαΐου 1873 διὰ τοῦ λόγου, ὅστις συνώδευε τὴν κατάθεσιν τοῦ προϋπολογισμοῦ ἐν τῇ βουλῇ. Ἐκ τοῦ λόγου καταφαίνεται ἡ πλημμελὴς οἰκονομικὴ διαχείρησις τοῦ δημοσίου πλούτου διὰ τὴν ἔλλειψιν πρακτικοῦ πνεύματος. «Οἰκονομία, λέγει, ἦτις μᾶς ἐβάρυνε μὲ τόκους, δάνεια καὶ φόρους, ἦτις μᾶς κατέστρεψε τὰς ἠθικὰς ἐγγυήσεις καὶ ἄφησε μόνον τὰς ὑλικὰς· αὕτη δὲν εἶναι οἰκονομία! Οἰκονομίαν ἐγὼ ἐννοῶ, Κύριοι, ἐκείνην ἣτις διέκρινε καὶ ἐπλούτισεν ἓνα Βοῦρον Δεχόζην, ἓνα Σκουζέν, ἓνα Δημήτριον Βαφειαδάκη, ἓνα Πρώϊον καὶ τόσους ἄλλους, οὓς δὲν ἀπομνημονεύω ταύτην τὴν στιγμήν... Ἄς μὴ εἴπῃ τις ὅτι ἡ ἰδιωτικὴ οἰκονομία δὲν ἐφαρμόζεται εἰς τὸ δημόσιον. Κύριοι, δὲν ὑπάρχουν εἰς τὸν κόσμον δύο οἰκονομίαι, ὅπως δὲν ὑπάρχουν καὶ δύο ἀλήθειαι». Ὁ διάσημος πρίγκηψ Εὐγένιος, τοῦ ὁποῦο τὴν φήμην μᾶς παραπέμπει ἡ ἰσορία ὡς ἀνδρὸς οὐ μόνον στρατηγικωτάτου ἀλλὰ καὶ διοικητικωτάτου, συνεβούλευε Κάρολον τὸν 7' νὰ ἀκολουθῆ τὰς γνώμας τῶν ἔμπόρων εἰς τὴν διοίκησιν τῶν οἰκονομικῶν του πραγ-

Ὁ ἔμπορος ὑπουργὸς ἀναστηλόνει τὴν ἐθνικὴν πίστιν.

μάτων «de suivre les avis des négociants dans l'administration de ses finances.»

Ἀναβάς εἰς τὸ ὑπέρτατον τῆς πολιτείας ἀξίωμα ὁ ἔμπορος ὀφείλει νὰ τηρήσῃ ἀπαραμειώτους τὰς ἀρετὰς ἐκείνας, αἵτινες τὸν προήγαγον ἀπὸ τῆς ἐσχάτης βαθμίδος, καὶ ὑπῆρξαν τὸ μυστήριον τοῦ βίου του. Ὑπὲρ αὐτῶν ὀφείλει αἰείποτε νὰ ὑπερμαχήσῃ πεπορθῶς ἐκ πείρας εἰς τὴν ἀλήθειαν αὐτῶν. Ἀνοίγεται ἤδη ἐνώπιόν του εὐρὸν στάδιον ἐνεργείας οὐ μόνον ὑπὲρ πατρίδος ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ τῆς φιλανθρωπίας, ἧς ἕνεκα εἰργάσθη τοσοῦτον διὰ λόγου καὶ χρημάτων. Τὸ πλῆθος τῶν πολυειδῶν ὑποθέσεων δὲν τὸν ταραττοῦσι, διότι δὲν εἶναι πρώτη φορά καθ' ἣν διαχειρίζεται ὑποθέσεις· πιστεύομεν μάλιστα μετὰ τινος βεβαιότητος, ὅτι ἡ ἔμπορικὴ πρακτικὴ τὸν συνδράμει εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν τῶν καθηκόντων του. Τὸ πνεῦμα τῆς τάξεως, ἡ ἀκρίβεια καὶ ἡ ἐνεργητικότης, ἣν εἶχεν εἰς τὰς ὑποθέσεις του, θέλει τὸν βοηθήσῃ ὅπως εὐστοχώτερον διαρρυθμίσῃ τὰς τοῦ δημοσίου. Γνωρίζει ἐκ πείρας ν' ἀποκαλύψῃ τοὺς δόλους, τὰς ἀπάτας, τὰς ὑπεξαίρέσεις, ὅσας δύνανται νὰ συμβῶσιν εἰς τὰ δημόσια. Εἶναι ἄνθρωπος τῆς τύψεως, τοῦ κόσμου, πᾶν ὅ,τι γνωρίζει ἔμαθε νὰ τὸ βλέπῃ ἐφαρμοζόμενον εἰς τὴν ἀγορὰν, εἰς τὰ τελωνεῖα, εἰς τὰ ἐργαστάσια, εἰς τὰ ναυπηγεῖα, εἰς τὸ χρηματιστήριον. Γνωρίζει νὰ βολιδοσκοπῇ τὰς ἰκανότητας, τὰς ἐνεργείας, καὶ τὰς κλίσεις τῶν ὑπαλλήλων του.

Τί προσδοκᾷ τὸ καθόλου ἔμποριον παρ' αὐτοῦ; Προστασίαν ἰσχυρὰν ἐντὸς τῶν ὁρίων τῆς ἐλευθερίας

Ἡ πατρίς πενθηρορεῖ διὰ τὸν θάνατον τοῦ εὐεργετικοῦ ἔμπορου.

τῶν συναλλαγῶν· τὴν ἄρσιν παντὸς νόμου κωλύοντος καὶ παρενοχλοῦντος τὴν ταχεῖαν κυκλοφορίαν τοῦ ἔμπορίου. Τὴν ἐνίσχυσιν παντὸς συνεταιρισμοῦ τείνοντος ν' αὐξήσῃ τὰς δημοσίους προσόδους καὶ τὸν ἐθνικὸν πλοῦτον οἷον ἐλῶν, λιμνῶν, γαιῶν, δασῶν· τὴν ἀρωγὴν τῆς βιομηχανίας εἰσάγων διὰ δαπάνης τοῦ κράτους μηχανὰς, τεχνήτας, ὅπως μάθωσι τὰ τέκνα τοῦ ἔθνους νὰ ἐργάζωνται, ὡς ἔκαμεν ὁ Κολβέρ ἐν Γαλλίᾳ· τὴν ἀνίδρυσιν εἰδικῶν σχολῶν τῆς ναυτικῆς, τοῦ ἔμπορίου, τῶν τεχνῶν. Τὴν περιζῶσιν τοῦ κράτους διὰ τηλεγράφων, σιδηροδρόμων, τροχιοδρόμων, λεωφόρων καὶ παντὸς ὅ,τι συντελεῖ πρὸς κατάπαυσιν τῆς ληστείας, καὶ πλεῖστα ἔσα ἡ κοσμοπειρία τὸν ἐδίδαξεν.

Τί παρ' αὐτοῦ προσδοκᾷ τὸ ἔθνος; Τὴν ρύθμισιν τῶν οἰκονομικῶν τοῦ ὑποθέσεων· τὴν παῦσιν τῶν δανείων, ἅτινα περιπλέκουσι τὸ μέλλον τοῦ ἔθνους· τὴν τακτοποίησιν τῆς φορολογίας, τὴν κατάστρωσιν κτηματολογίου, τὴν βελτίωσιν τοῦ τελωνειακοῦ συστήματος. Τὴν ἔμπειρον ἐκμετάλλευσιν τῆς δημοσίου περιουσίας, τὴν τιμίαν διαχείρισιν ἐκ μέρους τῶν ὑπαλλήλων τοῦ ἐθνικοῦ πλοῦτου, τὰς εἰσπράξεις τῶν καθυστερουμένων καὶ ἐν γένει πᾶν ὅ,τι πατριώτης οἰκονόμος ἤθελε νομίσει συντελεστικὸν εἰς τὴν ἀνύψωσιν τῆς ἐθνικῆς πίστεως, τιμῆς καὶ εὐδαιμονίας.

Οὕτω πως διανύων ὁ ἔμπορος τὸν πρακτικὸν βίον δύναται μέχρι τελευταίας ἀναπνοῆς νὰ εὐφραίνεται ὅτι ἐξετέλεσε τὸν προορισμὸν, ὃν ἐπέβαλεν αὐτῷ τὸ ἐπάγγελμά του· ὅτι ὑπῆρξεν αἰείποτε χρήσιμος τῇ πα-

Ὁ ἔμπορος ὑπηρετεῖ τὴν πατρίδα ὅσον ὁ διπλωμάτης.

τρίδι καὶ τῶ ἔθνει· καὶ ὅτι τέλος διετέλεσεν καὶ διὰ λόγου, καὶ δι' ἔργων καὶ διὰ τῶν χρημάτων ὁ ὑποστήρικτῆς τοῦ πτωχοῦ, ὁ παρήγορος τοῦ ἀδικουμένου, ὁ προστάτης τοῦ ἀδυνάτου καὶ ὁ εὐεργέτης τοῦ πάσχοντος. Ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς δόξης καὶ τοῦ μεγαλείου του καθῆκον ἔχει νὰ διατρανώσῃ τοῖς πᾶσιν ὅτι τὸ ἐμπόριον δὲν εἶναι τὸ ταπεινὸν ἐκεῖνο ἐπιτήδευμα τὸ συνδέον τὸν ἄνθρωπον μὲ τὸ χρῆμα, ἀλλ' ὅτι εἶναι ἐπιστήμη ὀλόκληρος, εὐρεῖα, καὶ φιλόανθρωπος, ἥτις καθιστᾷ τὸν ἐξασκοῦντα αὐτὸ γίγαντα, ἐπὶ τῶν ὤμων τοῦ ὁποῦ δύνανται νὰ φέρῃ ἕν ὅλον κράτος, ἥτις καθιστᾷ τὸν ἔμπορον ἐθνωφελῆ· διότι διὰ τῆς μαγικῆς ἐπὶ τῶν οἰκονομικῶν ἐπιδράσεών του ἀνεγείρει τὴν πίστιν καὶ ὑπόληψιν τοῦ ἔθνους καὶ ἀποξηραίνει πᾶσαν ἕν τῇ κοινωνίᾳ ἀθλιότητα. Οὗτος εἶναι ὁ μεγαλουργὸς ἐκεῖνος τέκτων ὁ ἀνεγείρων τὰ ἐρείπια τοῦ ἔθνους εἰς παλάτια, τὰ βορβορώδη ἔλη εἰς ἀνθηροὺς λειμῶνας ἀείποτε ὑπηρετῶν τὴν πατρίδα τοσοῦτον συντελεστικῶς, ὅσον ὁ ἐξοχώτερος διπλωμάτης, ἔσον ὁ γενναϊότερος στρατηγός, ὅσον ὁ σοφώτερος τῶν πεπαιδευμένων.

Πρὸς τοιοῦτον ἄνδρα ἢ μὲν πατρίς ἐπιφυλάσσει πᾶσαν δόξαν καὶ τιμὴν, ἀνεγείρουσα ἀνδριάντας καὶ ἐγγράφουσα χρυσοῖς γράμμασι τὸ ἑαυτοῦ ὄνομα εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ ἔθνους· ἢ δὲ ἐπιστήμη μνημονεύει τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας· ἢ δὲ πάσχουσα ἀνθρωπότης πενθηφορεῖ διὰ τὸν θάνατόν του, καὶ τὸ ἔθνος σύμπαν βυθίζεται εἰς μέγα πένθος διὰ τὴν στέρησίν του.

Ἡ μελέτη τῶν ἐμπορικῶν κρίσεων παρέχει διδάγματα.

ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΝ.

Ο ΕΜΠΟΡΟΣ ΕΙΣ ΤΑΣ ΔΕΙΝΑΣ ΠΕΡΙΣΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΒΙΟΥ ΤΟΥ.

Α'.

Ἐμπορικαὶ κρίσεις.—Ἱστορία αὐτῶν.—Αἷτια τῶν ἐμπορικῶν καὶ βιομηχανικῶν κρίσεων.—Ἀτομικαὶ κρίσεις καὶ περιπέτεια.—Αἷτια αὐτῶν. Συναίσθησις, συμβουλαί, ἀποφάσεις.—Σωτικὰ μέσα.—τίμια καὶ ἄτιμα. Αἰφιλικαὶ βηθεῖαι.—Δεῖναι δοκιμασίαι.—Ἐγκληματικὰ ἐπινοήματα.—ἤττα δημοσίως ὁμολογουμένη.

Ἡ ἀνώμαλος τοῦ ἐμπορίου κατάστασις πολλάκις ἀποβαίνει γενικὴ ἕνεκα τῆς ἀλληλεγγυότητος, ἥτις διὰ τοῦ πολιτισμοῦ ὑφίσταται καὶ συνδέει τὰ ἔθνη· ἄλλοτε δὲ εἶναι μερικὴ ἢ τοπικὴ, ἕνεκα αἰτίων, ἅτινα ἐπηρεάζουσιν ἐπὶ ἐνὸς τόπου· ἄλλοτε ἕως ἢ ἀνώμαλος αὕτη κατάστασις εἶναι ἀτομικὴ· διότι ἡ καχεξία ἐνὸς μεγάλου οἴκου συνεπάγει καὶ τὴν τῶν ἄλλων.

Πολλάκις δίδονται περιστάσεις, καθ' ἃς εἴθ' ἕνεκα πολέμων, εἴθ' ἕνεκα γενικῆς μεταβολῆς τῶν ὁδῶν τοῦ ἐμπορίου, εἴθ' ἕνεκα κακῶν συνδυασμῶν καὶ περιστάσεων, ἐπέρχεται εἰς τὴν γενικὴν τοῦ ἐμπορίου θέσιν ἀνώμαλος κατάστασις, καθ' ἣν τὰ μὲν κεφάλαια φυγαδεύονται, ἢ δημόσιος καὶ ἢ ἰδιωτικὴ πίστις μειοῦται, οἱ ἔμποροι ἀποφεύγουσι τὰς δοσοληψίας, καὶ γενικὴ στάσις καὶ νάρκωσις καταλαμβάνει τὸ ἐμπόριον. Τὴν τοιαύ-

Αἱ φρόνιμοι πιστώσεις σώζουσι τὸν ἔμπορον ἐν ὥρᾳ κρίσεως.

τὴν κατάστασιν συνήθως λέγουσιν ἔμπορικὴν κρίσιν.

Ἡ ἱστορία τῶν ἔμπορικῶν κρίσεων καὶ ἡ κριτικὴ ἔρευνα τῶν προκαλεσάντων αὐτὰς αἰτίων εἶναι διδακτικώτατον μάθημα εἰς τοὺς διαχειριζομένους τὰς ἔμπορικὰς καὶ δημοσίας ὑποθέσεις. Εἰς τὴν ἐποχὴν τῶν Φοινίκων πολλαὶ σπουδαῖαι κρίσεις ἀναφέρονται, ὧν ἕνεκα ἠναγκάσθησαν νὰ ἐγκαταλείψωσι τὴν περιώνυμον Σιδῶνα καὶ ν' ἀποικίσωσιν εἰς Τύρον. Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Περικλέους κατὰ τὸν Πελοποννησιακὸν πόλεμον ἐπῆλθεν εἰς Ἀθήνας σπουδαία κρίσις, ἐπιταθεῖσα ἕνεκα τοῦ λοιμοῦ. Ἐτέρα φρικαλέα κρίσις ἐπῆλθεν εἰς τὰς Ἀθήνας ἐπὶ τῆς κατακτήσεως τοῦ Σύλλα, διότι ἡ τροφή ἑνὸς ἀνθρώπου διὰ μίαν ἡμέραν ἤξιζεν 100 δραχμάς· ὁ δὲ ναὸς τῆς Ἀθηνᾶς ἐπὶ πολλὰς ἡμέρας εἶχε τὸν ἱερὸν λύχνον ἐσβεσμένον δι' ἔλλειψιν ἐλαίου. Εἰς τὴν τότε ἔμπορικὴν Δῆλον ἐν πλήρει μεσημβρίᾳ οἱ ἔμποροι ἐληστεύοντο καὶ ἔφευγον σωρηδόν. Ἡ Ἀλεξάνδρεια, ἡ Βενετία, ἡ Γένουα, αἱ Ἀσιατικαὶ πόλεις ἀπώλεσαν τὸ ἐμπόριόν των, ὅτε ἀνεκαλύφθη νέα ὁδὸς συγκοινωνίας μετὰ τῶν Ἰνδιῶν διὰ τοῦ Ἀκρωτηρίου τῆς καλῆς Ἑλπίδος (1497). Ἡ εἰσβολὴ τῶν συμμάχων ἐν Γαλλίᾳ κατὰ τὸ 1817 ἔφερε μεγάλην κρίσιν.

Πολλάκις αἱ κρίσεις προέρχονται ἐκ διαφόρων αἰτίων ἀπροσδοκῆτων. Κατὰ τὸ 1796 ἐπειδὴ μία γαλλικὴ φρεγάτα περιπλανηθεῖσα προσωρμίσθη εἰς τὸν ὄρμον τοῦ Φίσιγαρντ (Fishguard) ἀμέσως διεδόθη πανικὸς φόβος καθ' ὅλην τὴν Ἀγγλίαν· αἱ τράπεζαι ἔπαυσαν τὰς πληρωμάς των καὶ ἡ μεγάλη Τράπεζα τῆς

Αἱ ἔμπορικαὶ κρίσεις ὁμοιάζουσι τοὺς λαίλαπας.

Ἀγγλίας τὰς παρηκολούθησεν. Ἐτέρα κρίσις εἰς τὰς Ἠνωμ. Πολιτείας κατὰ τὸ 1836 καὶ ἡ νῦν ὑφισταμένη ἐν Βιέννῃ ἐπέφερον λυπηρὰ ἀποτελέσματα ἕνεκα τῆς κακῆς χρήσεως τῆς πίστεως. Οὐχ ἦττον δεινὰί κρίσεις ὑπῆρξαν αἱ τοῦ 1826 ἐν Ἀγγλίᾳ, ἡ τοῦ 1847 ἐν Γαλλίᾳ καὶ ἡ τῶν Ἠνωμ. Πολιτειῶν τοῦ 1857.

Ὁ σύγχρονος οἰκονομολόγος I. Courcelle Seneul εἰς τὴν μονογραφίαν του περὶ πίστεως καὶ τραπεζῶν ἐκφέρει τὰς ἐξῆς περὶ ἔμπορικῶν κρίσεων παρατηρήσεις. «Ἡ πίστις θεμελιούται ἐπὶ τῆς ἐμπιστοσύνης· πᾶν ὅ,τι κλονίζει τὴν ἐμπιστοσύνην κλονίζει καὶ τὴν πίστιν. Ἡ ὑπαρξίς των συνδέεται μετὰ τῆς ἰδιοτροπίας τῆς κοινῆς γνώμης. Ἄμα αὕτη διαταραχθῆ ἀμέσως οἱ κεφαλαιοῦχοι ἀπαιτοῦσι τὰ κεφάλαιά των ἀπὸ τοὺς τραπεζίτας, οὗτοι δὲ σπεύδουσι νὰ τὰ συνάξωσιν ἀπὸ τοὺς παραγωγεῖς. Ἄν οὗτοι μετεχειρίσθησαν εἰς τὴν βιομηχανίαν των φρονίμως τὰς πιστώσεις, σώζονται μετὰ τινος ζημίας· ἂν ὅμως αἱ πιστώσεις ἦσαν ὑπερβολικαί, καταντῶσιν εἰς πτώχευσιν. Τότε χρειάζονται πολλὰ χρήματα διὰ μικρὰς ὑποθέσεις, αἱ δὲ τράπεζαι ἂν δὲν πάθωσι κατὰ τὴν πίστιν των, θὰ πάθωσιν ἕνεκα τῆς μεγάλης ἀνάγκης τοῦ μεταλλικοῦ. Τὰ πρῶτα αἰτία τὰ διαταράττοντα τὴν πίστιν εἶναι αἱ πολιτικαὶ ταραχαί, οἱ πόλεμοι καὶ οἱ φόβοι οἱ προπορευόμενοι αὐτῶν. Αἱ ὑποθέσεις σταματῶσιν ἕνεκα τῶν ἀνησυχιῶν καὶ τῆς ἀβεβαιότητος τοῦ μέλλοντος. Ὁ δὲ τρόμος φυγαδεύει τὰ πολύτιμα μέταλλα.

Αἱ βιομηχανικαὶ κρίσεις φέρουσι τρομερὰ ἀποτελέσματα εἰς τὰ μεγάλα ἔθνη. Εἶναι δὲ ἄξιον παρατηρή-

Ἡ ἄφρων χρῆσις τῆς πίστεως ἐπιφέρει τὰς ἀτομικὰς κρίσεις.

σεως, ὅτι τὰ μᾶλλον ἐμπορικώτερα ἔθνη πάσχουσι πλειότερον καὶ ὑπόκεινται εὐκολώτερον εἰς τὰς κρίσεις. Εὐφυῶς παρατηρεῖ Ἰταλὸς συγγραφεὺς ὅτι « τὰ φαινόμενα τῶν ἐμπορικῶν καὶ βιομηχανικῶν κρίσεων, ὁμοιάζουσι τοὺς λαίλαπας, οἵτινες περιστρέφουσι τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν διὰ τῶν σιφῶνων καὶ ἐπαπειλοῦσι γενικὴν καταστροφήν. Αἱ Τράπεζαι ὡς τὸ ἀκριβὲς βαρόμετρον τοῦ ἐμπορίου, προαγγέλλουσι τὰ σημεῖα τῆς τρικυμίας, περιστέλλουσαι τὴν κυκλοφορίαν καὶ ὑψοῦσαι τὴν προεξώφλησιν ». Ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει οἱ βιομήχανοι ἀποβάλλουσι τοὺς ἐργάτας τῶν, οὗτοι δὲ ἄεργοι στεροῦνται καὶ ἐπιπίπτουσι κατὰ τῆς κυβερνήσεως ζητοῦντες ἄρτον. Αἱ πτωχεύσεις διαδέχονται ἢ μία τὴν ἄλλην καὶ ἡ στάσις τῶν πληρωμῶν τῶν Τραπεζῶν καθιστῶσιν ἔτι ζοφωδεστέραν τὴν κατάστασιν τοῦ ἐμπορίου.

Ἐκτὸς τῶν γενικῶν κρίσεων, εἰσὶ καὶ ἀτομικαί, αἵτινες ἐπέρχονται εἰς τὸν ἔμπορον εἴτε διότι κατέχει πραγματείας δυσπωλήτους, εἴτε διότι ἐδάνεισε τὰ κεφάλαιά του, ὅπου, ὅταν θελήσῃ, δὲν δύναται νὰ τὰ συνάξῃ εἴτε διότι ἔδωκε πιστώσεις ὑπερβολικὰς σχετικῶς πρὸς τὰ κεφάλαιά του, εἴτε διότι ὑπέστη ἐπαισθητὰς ζημίας, κ.τ.λ. Ὁ μόνος ἄνθρωπος εἰς τὴν κοινωνίαν, ὅστις ἔμαθε νὰ δυσπιστῇ εἰς τὰς πρὸς τοὺς ἄλλους δοσοληψίας εἶναι ὁ ἔμπορος καὶ ἐν τούτοις αὐτὸς εἶναι πολλάκις ὁ εὐκολώτερον ἐξαπατῶμενος. Ἐμέμφθημεν πικρῶς τοὺς αἰσχυρῶς καπηλευομένους καὶ δολιευομένους τὴν πίστιν τῶν ἄλλων· διότι, ἐνῶ ἡ πράξις αὐτόχρημα ἀποτελεῖ ἐγκλήματα, οὐχ' ἦττον ἀποβαίνει

Εἰς τὰς δεινὰς περιστάσεις τινὲς δὲν εἴδονται τὴν ἀρετὴν.

ἐγκληματικώτερα διὰ τὰ τρομερὰ ἀποτελέσματά της. Ἡ δοσοληψία τῆς πίστεως, ὅταν δὲν ἐνεργῆται περισκευμένως ἐπιφέρει ταραχὴν, σύγχυσιν, κρίσιν, ἀνωμαλίαν εἰς τὰς ὑποθέσεις τοῦ ἐμπορίου. Ἐν τῶν δυσχερεστέρων τῆς διαχειρήσεως τῶν ἐμπορικῶν ὑποθέσεων ἐν τῇ καθ' ἡμᾶς ἀνατολῇ εἶναι ἡ τέχνη τοῦ γινώσκειν ποῦ, πότε καὶ εἰς ποῖον δυνάμεθα νὰ παρέχωμεν πίστιν· διότι ἕνεκα τῆς κυβερνητικῆς ἀνωμαλίας ὁ δανειστὴς γίνεται ἔρμαιον τοῦ χρεώστου.

Καὶ ἄλλοτε εἶπομεν, ὅτι ὁ ἔμπορος εἶναι ὁ ἄνθρωπος τῶν πραγμάτων, καὶ οὐχὶ τῆς ἰδανικότητος. Πρὸκειμένου δὲ νὰ χορηγήσῃ πίστωσιν ὀφείλει αὐστηρῶς νὰ τηρήσῃ τοὺς περὶ τούτου κανόνας· διότι ἂν, παραβαίνων τοὺς κανόνας χάριν φιλίας, συγγενείας καὶ συμπαθείας, χορηγήσῃ πιστώσεις ὅπου δὲν πρέπει, τρέχει τὸν σοβαρὸν κίνδυνον νὰ περιπλεχθῇ εἰς δυσχερείας, αἵτινες ἀπευθείας ἀντανაკλώσιν εἰς τὰς ἐργασίας του. Καταμελίζων τὰ κεφάλαιά του εἰς ἀκαίρους καὶ ἀνωφελεῖς πιστώσεις, εἰς πραγματείας δυσπωλήτους, εἰς δάνεια ἄσκοπα ἢ κτήματα μὴ προσοδοφόρα περιέρχεται εἰς δυσχερῆ κρίσιν, ἣτις κατὰ πρῶτον ἐμφανίζεται εἰς τὰς ἐμπροθέσμους πληρωμὰς, τὰς ὁποίας μὴ δυνάμενος ἐν τάξει καὶ ἐγκαίρως νὰ ἐκτελέσῃ, ἀρχεται νὰ ἐπικαλῆται τὴν φιλικὴν ἀναβολὴν, ἢ, ἂν ᾖ ξένος ὁ κομιστὴς, ζητεῖ προσωρινὰ δάνεια διὰ νὰ πληρώσῃ. Τὴν τοιαύτην αὐτοῦ ἀδυναμίαν πρῶτοι οἱ εὐκολύνοντες φίλοι αἰσθάνονται καὶ κατόπιν διαδίδεται καὶ εἰς τοὺς

Ἀπαιτεῖται αὐστηρὰ οἰκονομία ἐν κρίσιμῳ περιστάσει.

συναδέλφους. Τότε ἄρχεται ν' ἀναγνωρίζῃ τὴν σφαλέραν πορείαν του, καὶ νὰ σκέπτηται σοβαρώτερον περὶ τῆς διορθώσεως, ἣν μὴ δυνάμενος νὰ ἐπιτύχῃ στενοχωρεῖται. Ζητεῖ νὰ συνάξῃ τὰ καθυστερούμενα καὶ μεθ' ὅλας τὰς αὐστηρὰς προσπάθειας, εὐτελῆ ποσὰ συλλέγει εἴτε κρίσεως ἔνεκα, εἴθ' ἔνεκα κακοβουλίας τῶν χρεωστῶν, εἴτε διότι ἐδάνεισεν ἐκεῖ ὅπου ὑπάρχει ἀδυναμία πρὸς πληρωμὴν. Ἐν τούτοις ἄρχεται ἤδη νὰ αἰσθάνηται βαθύτερον τὸ δυσχερὲς τῆς θέσεώς του. Ἐνῶ δὲ δὲν εἶχεν ἐκτεθῆ εἰς πολλὰς διὰ πιστώσεως πράξεις, καὶ τὰ χρέη του δὲν εἶναι οὐδὲ τὰ ἡμίση τῶν ὄσων κατέχει ἀξιών, ἐν τούτοις δὲν δύναται νὰ ἐξοδεύσῃ τὰς δυσπωλήτους πραγματείας, ἢ τὰς δυσκόλως διαθετομένας ἀξίας, ἑτέρα ἐπέρχεται πτώσις συναλλάγματος, διὰ τὸ ὅποιον λυπεῖται, διότι δὲν δύναται ἄνευ στενοχωρίας νὰ ἐξοφλήσῃ. Ὡς γίγας παλαίει, ὅπως ἐξέληθ' ὀριστικῶς ἐκ τῆς λαβυρινθώδους καὶ προβληματικῆς ταύτης θέσεως. Ἐπιτείνει τὰς Ἡρακλείους προσπάθειας του πρὸς εἰσπραξίν τῶν καθυστερουμένων. Ἐπιλαμβάνεται ἐπιχειρήσεων ἂν οὐχὶ παρατόλμων, ἀλλ' ἥμισυ καταλλήλων ὅπως ἀπολαύσῃ κέρδη.

Σμικρύνει τὰς οἰκογενειακὰς δαπάνας, καὶ διὰ πάσης προσπάθειας ἐπιδιώκει τὴν διόρθωσιν τῶν κακῶς κειμένων. Εἶναι μὲν βέβαιον, ὅτι τὰ ἥρωϊκὰ μέτρα αἰετοποτε παράγουσι καλὰ ἀποτελέσματα, ἐνίοτε μάλιστα διορθοῦσι τὰ κακῶς κείμενα, ἂν ὅμως ἀπροσδόκητόν τι δὲν διαταράξῃ τὴν ἰσορροπίαν τῶν ὑποθέσεων. Αἰφνης πτώχευσις ἀνταποκριτοῦ ἢ ἄλλο τι ἀπαίσιον

Τὰ ἥρωϊκὰ μέτρα ἐκφέρουσιν καλὰ ἀποτελέσματα.

συμβὰν ἀνοίγει νέα χάσματα εἰς τὴν χρηματικὴν αὐτοῦ περιουσίαν. Εὐθύς νέοι ἀπρόοπτοι περισπασμοὶ περικυκλόνουσιν αὐτόν, νέα ἀπροσδόκηται πληρωμαὶ παρουσιάζονται, νέα ἀνισορροπία διαδέχεται τὴν μόλις ἰσοσταθμισθεῖσαν, καὶ ἡ νέα αὕτη θέσις φέρει τὴν ἀπελπισίαν. Ἀθυμία καὶ διηνεκὴς σκέψις καταλαμβάνει αὐτόν οὐ μόνον ἐν τῇ ὥρᾳ τῶν ἐργασιῶν, ἀλλὰ καὶ ἐν αὐτῇ ἐκείνῃ τῆς ἀναπαύσεως καὶ τοῦ ὕπνου. Καὶ μὴ θέλων στεναρίζει καὶ νυχθηρὸν σκέπτεται, διὰ τίνος ἔξωθεν βοηθείας φίλου ἢ συγγενοῦς θὰ ἡδύνατο νὰ ἀπαλλαγῆ τῆς δυσχεροῦς ταύτης θέσεως. Ἐνῶ ἀφ' ἑνὸς βαρυαλγῆ πῶς νὰ ἐκθέσῃ τὰ ἀπόκρυφα τῆς δεινῆς θέσεώς του, τῶν πράξεων τῆς συνειδήσεώς του, ἐκ τῶν ὁποίων θὰ φανῆ θῦμα ἀπροσδοκῆτων περιστάσεων ἢ θὰ ἐπικριθῆ ποτε ὡς ἀπερίσκεπτος διαχειριστής, δόσας πίστωσιν ὅπου δὲν ἔπρεπε, ἢ ἐπιχειρήσας ἐργασίας ὀλίγης περινοίας ἢ θὰ κατακριθῆ ὡς σπαταλήσας ἕσα δὲν εἶχεν· ἀφ' ἑτέρου ἀναβάλλει τὴν τοιαύτην ἐξομολόγησιν τῶν ἐμπορικῶν του ἀποκρύφων, τὰ ὁποῖα βαθέως πληγόνουσι τὴν φιλοτιμίαν, ἕως ὅτου περιστάσεις καταθλιπτικαὶ ἐπιτακτικώτερον ἐπιβάλλουσιν αὐτῷ τὸ τοιοῦτον.

Βεβυθισμένος ὁ ἔμπορος εἰς τὰς φρικαλέας σκέψεις, αἵτινες κατασπαράττουσι πάντα ἄνθρωπον, τοῦ ὁποίου ἡ περιουσία ἐπαπειλεῖται καὶ ἡ φιλοτιμία πληγόνεται καιρίως, ἀγρυπνεῖ καθ' ὅλην τὴν νύκτα, ἐπὶ τοῦ χάρτου σχεδιογραφεῖ τοὺς συνδυασμοὺς τῆς σωτηρίας του, ἀναμιμνισκόμενος τῶν συγγενῶν καὶ φίλων, αἵτινες εἶναι εἰς θέσιν νὰ τῷ προσφέρωσιν ἀρωγὸν χεῖρα εἴτ' ἐκεῖ-

Εἰς τὰς δεινάς περιστάσεις τινὲς δὲν σέβονται τὴν ἀρετὴν.

νων, ὧν αἱ συμβουλαὶ καὶ ἡ πεῖρα ἠδύναντο νὰ ἐπιφέρωσι θεραπείαν εἰς τὰ δεινά του. Ἐπίκειται ἡ ὥρα, καθ' ἣν ἀπεφάσισεν ἵνα διακοινώσῃ τὸ δυσχερὲς τῆς θέσεως του πρὸς τὸν εἰλικρινέστερον καὶ νουνεχέστερον φίλον του. Ἡ μετὰ τοῦ φίλου σύσκεψις, καὶ οἱ παρηγορητικοὶ λόγοι ἐπέφερον ἀνακούφισιν εἰς τὸν βεβαρυμένον νοῦν του, καὶ αἱ ἠθικαὶ προσπάθειαι ἀναπτεροῦσιν ἐν τῇ καρδίᾳ του χρηστὰς περὶ τοῦ μέλλοντος ἐλπίδας.

Μετὰ τὴν ἔκθεσιν τῶν λυπηρῶν γεγονότων, ἀποτέλεσμα τῶν φιλικῶν συνδιασκέψεων κατέληξεν εἰς τὰ ἐξῆς μέτρα· α') Τίνος καταλλήλου συγγενοῦς ἢ φίλου ἢ χρηματικὴ ἢ πιστωτικὴ βοήθεια δύναται νὰ διευκολύνῃ τὰς πληρωμάς του· β') Πῶς ταχύτερον νὰ ἐνεργήσῃ τὰς συνάξεις τῶν καθυστερουμένων· γ') Πῶς εὐστοχώτερον νὰ ἐκποιήσῃ τὰς δυσπωλήτους πραγματείας· δ') Διὰ τίνων μέσων ἠδύνατο νὰ ἐπικαλεσθῇ τὴν συνδρομὴν ξένων κεφαλαίων πρὸς ἐμφύχωσιν τῶν ἐργασιῶν του. Εἰς τὰς συζητήσεις ταύτας διέλαμπε τὸ εὐγενὲς αἶσθημα τοῦ νὰ μὴ παραβλαφθῶσι τὰ τῶν ξένων συμφέροντα, καὶ πῶς συμφωνότερον πρὸς τὴν δικαιοσύνην καὶ τὴν συνείδησιν νὰ συμβιβασθῶσι ταῦτα πάντα. Δυστυχῶς ἐν τῇ κρίσει ταύτῃ στιγμῇ πάντες οἱ ἄνθρωποι δὲν σέβονται ἐξ ἴσου τὴν ἀρετὴν καὶ τὸ δίκαιον, ἀλλὰ πρὸς διόρθωσιν τῶν κακῶς ἐχόντων ἐπικαλοῦνται τὴν βοήθειαν οὐ μόνον τοῦ Θεοῦ τῆς δικαιοσύνης, ἀλλὰ καὶ τὴν τῶν ἐπιχθονίων καὶ καταχθονίων δαιμόνων. Ὁ συμβουλευόμενος φίλος δὲν ἀρνεῖται μὲν, ὅτι ταῦτα ἠδύναντο νὰ σώσωσι τὸν κινδυνεύοντα, ἀλλ' ὅμως, ἐπειδὴ ὑπώπτευε κατὰ πόσον

Ἀνάγκη καὶ θεοὶ πείθονται.

Θὰ ἐφαίνοντο πρόθυμοι οἱ φίλοι νὰ παράσχωσι βοήθειαν εἰς ἔμπορον ἀπολέσαντα τὴν ἰσορροπίαν τῶν ἐργασιῶν του, ἐπρότεινεν ὡς μέτα ταχείας ἀπαλλαγῆς τῶν δεινῶν, τὰ τῆς αἰσχροκερδείας· ὑπηγόρευε μέσα ποριστικὰ μὲν χρημάτων, οὐχὶ δὲ καὶ σωστικὰ τῆς τιμῆς καὶ τῆς ὑπολήψεως. Ἐξήντησε δὲ πᾶσαν αὐτοῦ τὴν ρητορικὴν δεινότητα, ὅπως ὑποδείξῃ τῷ πάσχοντι φίλῳ τὴν διὰ μέσων ἀπαδόντων εἰς τὰ γενικὰ συμφέροντα ἀπαλλαγὴν ἐκ τῶν δεινῶν. Προτείνει π. χ. νὰ ἐκτελέσῃ πολλὰς ἀγοράσεις ἐπὶ πιστώσει—νὰ λάβῃ δάνεια παρὰ φίλων, ἀγνοούντων τὴν θέσιν αὐτοῦ—νὰ καπηλευθῇ τὴν συμπάθειαν καὶ εὐνοίαν τῶν φίλων—καὶ τέλος νὰ θέσῃ εἰς ἐνέργειαν θεμιτὰ καὶ ἀθέμιτα μέσα, ὅπως ὑπεκφύγῃ τὴν δεινότητα τῶν περιστάσεων. Ὁ γεννηθεὶς, ἀνατραφεὶς, καὶ διαβιώσας τιμίως οὐδόλως παραδέχεται τοιαύτας ἀνηθίκους προτάσεις, καὶ δὲν ἀποβάλλει μὲν αὐτὰς ἀποτόμως, διότι φοβεῖται μὴ καὶ εἰς αὐτὸν ἐπαληθεύσῃ τὸ «ἀνάγκη καὶ θεοὶ πείθονται»· οὐχ' ἤττον ὅμως ἐν τῇ ἀθυμίᾳ τῆς ἀνωμάλου καὶ ἐναντίας φαρᾶς τῶν περιστάσεων, σκέπτεται καὶ σταθμίζει τὰ πάντα ὅπως ἐξεύρη τὴν ὁδὸν τῆς σωτηρίας. Τινὰς μάλιστα τῶν ἀνηθίκων προτάσεων καὶ συνδυασμῶν λαμβάνει ὑπ' ὄψιν, οὐχ' ὅπως ἀπατήσῃ ἐν γνώσει τὴν εὐπιστίαν τῶν ἐλευθερωτῶν αὐτοῦ, ἀλλ' ὅπως ἐφεύρη μέσα ἐξασφαλίσεως αὐτῶν διὰ τὴν σωτηρίαν του.

Εἶναι ζήτημα κατὰ πόσον δύναται τις νὰ μεταχειρισθῇ τὴν χρηματικὴν ὑποστήριξιν τῶν φίλων ἢ συγγενῶν ἄνευ βλάβης ἢ ζημίας αὐτῶν. Πᾶς ἀληθὴς φί-

Ὁ φρόνιμος παλαίει κατὰ τῶν δεινῶν μὴ ἐκκλίνων τῆς εὐθείας.

λος προθύμως θὰ ἐξέτεινεν ἄρωγόν χειρα, ἂν εἰς τοιαύτας περιστάσεις δὲν διέτρεχε καὶ τοῦ φίλου ἢ βοήθεια τὸν αὐτὸν κίνδυνον, οἷον καὶ τῶν ἄλλων πιστωτῶν. Ἐνῶ δὲ ὁ φίλος προσφέρεται νὰ ἐκτελέσῃ τὸ καθήκον του, μυριάκις ἐρωτᾷ «μὴ γίνω καὶ ἐγὼ θῦμα τῶν δεινῶν τούτων περιστάσεων;» Εἰς τοιαύτας περιστάσεις ὁ εὐσυνείδητος ἢ ἀποποιεῖται τὴν βοήθειαν τοῦ φίλου, διότι αἰσθάνεται τὸν κίνδυνον, ὃν θὰ διατρέξῃ ἢ ἀφιλοκερδῆς αὐτοῦ βοήθεια, ἢ προσφέρει ἐγγυήσεις καὶ ἐνέχυρα πρὸς ἐξασφάλισιν τοῦ βοηθοῦντος ἢ ὑποδεικνύει μετὰ τινος θετικότητος πύθεν ἔχει νὰ ἱκανοποιήσῃ τὰ καταβληθησόμενα βοηθήματα. Εἶναι ἀπάνθρωπον καὶ ἄτιμον εἰς τοιαύτας δεινὰς περιστάσεις νὰ συμπαρασύρῃ τις εἰς τὸ βάραθρον τῆς δυστυχίας τοὺς εὐγενῶς προσφερομένους νὰ τὸν συνδράμωσιν. Ἐντεῦθεν ἀρχονται αἱ δεινὰ δοκιμασίαι καὶ οἱ πειρασμοί, πρὸς οὓς ἐκτίθεται ὁ ἔμπορος εἰς τὰς ἀτυχεῖς ταύτας περιστάσεις.

Ἦδη ἀπαιτεῖται ἀταραξία πνεύματος, γενναιότης, καρτερία, εὐθυκρισία. Ὅφειλει ὡς γίγας νὰ παλαίσῃ ἥρωϊκῶς κατὰ τῶν δεινῶν περιστάσεων, οὐδέποτε ὅμως ἀπομακρυνόμενος τῆς εὐθείας ὁδοῦ, ἣν καθ' ὅλον τὸν βίον ἐτήρησεν· οὐδέποτε ἐγκαταλείπων τὸ θάρρος καὶ τὴν ἀξιοπρέπειαν, ἅτινα πρέπει ὡς τὸ ἔλαιον νὰ ἐπιπλέωσιν εἰς πᾶσαν τριχυμιώδη περίστασιν τοῦ βίου. Πανταχοῦ ὀφείλει νὰ ζητήσῃ τὰ μέσα τῆς σωτηρίας του, οὐδέποτε ὅμως καταπατῶν τὰς ἱεράς τῆς δικαιοσύνης καὶ ἀρετῆς ἀρχάς, ἅς διὰ πάσης θυσίας ὀφείλει νὰ σεβασθῇ καὶ ἐὰν ἐπέπρωτο οἰκτρῶς νὰ ναυαγήσῃ.

Ἄπελπισθεῖς ὁ ἔμπορος δέον νὰ πτωχεύσῃ μὴ παρασύρων ἄλλους.

Ὁ φρόνιμος διευθετεῖ σκοπίμως τοὺς πόρους του, ἐκποιεῖ τὰ ἐμπορεύματά του, ἐνεργεῖ αὐστηρῶς τὰς συνάξεις του, διαθέτει ὠφελίμως τὰ κινητὰ καὶ ἀκίνητα κτήματά του, τότε δὲ μόνον ἐπικαλεῖται τῶν φίλων τὴν ἐξωθεν βοήθειαν, ὅταν δύναται νὰ ὑπάρχῃ βεβαιότης, ὅτι δὲν θὰ γίνωσι θύματα τῶν περιστάσεων των. Τοιαῦτα μέσα ἐπιτρέπει ἢ ἀρετὴ εἰς τὸν φρόνιμον νὰ διαθέσῃ εἴτε εἶναι εἴτε δὲν εἶναι ἐπαρκῆ. Τὰ περαιτέρω συμπληροῖ ἢ ἀγαθὴ πρόθεσις τῶν πράξεών του, καὶ τῶν δανειστῶν ἢ φιλανθρωπία.

Δὲν προτιθέμεθα ν' ἀναμετρήσωμεν τὰ κακουργήματα, εἰς ἃ δυσειδῆς κακοβουλία ἐξωθεῖ τοὺς οὕτως κινδυνεύοντας, οἵτινες πολλάκις γίνονται παραίτιοι τῆς δυστυχίας πολλῶν ἄλλων. Οὐ μόνον τραπέζιται καὶ ἔμποροι, μεθ' ὧν εἰργάσθησαν τσαῦτα ἔτη, πίπτουσι θύμα, ἀλλὰ δυστυχῶς πολλάκις καὶ ἀδύνατα μέλη τῆς κοινωνίας, χῆραι, ὄρφανὰ, γέροντες, ἐργάται, ἱερεῖς κτλ. Ἀρχῆθεν ἐχαράξαμεν ὀριστικῶς τὴν ἀληθῆ ὁδὸν τοῦ ἐμπορικοῦ βίου, καὶ ἤδη περιττὸν εἶναι νὰ ἐπαναλάβωμεν ὅτι οὔτε ὁ Θεὸς, οὔτε ἡ συνείδησις, οὔτε οἱ ἄνθρωποι ἐπιτρέπουσιν νὰ εἰσχωρήσῃ εἰς τὸν νοῦν του τὸ σμῆνος ἐκεῖνο τῶν ἐγκληματικῶν ἐπινοήσεων, δι' ὧν ὁ ἔμπορος ἀποβαίνει ἐν τέρας κακίας· ἀλλ' ἀπεδείξαμεν μάλιστα πολυειδῶς ὅτι ἡ ἀρετὴ πρέπει νὰ συνοδεύῃ αὐτὸν μέχρι τελευταίας ἀναπνοῆς. Ὅσον ἀνίσχυρα καὶ ἂν φαίνωνται τὰ μέσα ταῦτα εἰς τὰ κακεντρεχῆ πνεύματα, διὰ τούτων πολλάκις σώζεται καὶ ὀρθοποδεῖ ὁ κλονιζόμενος. Εἶναι ἀποτρόπαιον νὰ ζητῇ τις τὴν σωτηρίαν του διὰ τῆς θυσίας τῶν ἄλ-

Ἡ εἰλικρίνεια τῆς ἐνεργείας ἀποδεικνύει τὸν ἀμεμπτον.

λων, ὡς εἶναι ἔγκλημα τὸ νὰ ζητῆ νὰ ζήσῃ τις διὰ τῶν ξένων ἰδρώτων.

Ἄν οὐδεμία ἄλλη προσπάθεια ἀπομένῃ εἰς τὸν δυστυχῆ ἐκεῖνον πρὸς διάσωσιν τῆς τιμῆς καὶ τῆς παρουσίας, ἂν αἱ ἐλπίδες ἀποβαίνωσι κεναί, τότε πλέον ὀφείλει νὰ ὁμολογήσῃ τὴν ἥτταν του δημοσίως, παρουσιάζων δι' ἀναφορᾶς του εἰς τὸ ἐμποροδικεῖον τὸν ἰσολογισμόν τῶν ἐργασιῶν του, ἀποδεικνύων τὴν ἀδυναμίαν τοῦ νὰ ἐκπληρώσῃ τὰς ὑποχρεώσεις του, καὶ θωρακίζόμενος διὰ τοῦ ἠθικοῦ θάρρους νὰ κηρύξῃ ἑαυτὸν πρόθυμον νὰ ὑποστῇ τὰ προφυλακτικὰ μέτρα, ὅσα ὑπαγορεύει ὁ νόμος εἰς τὰς περὶ πτωχεύσεως περιπτώσεις. — Ἡ εἰλικρίνεια τῶν ἐνεργειῶν του ἀποδείξει ἐν καιρῷ τῷ δέοντι ἀριθμητικῶς καὶ ἠθικῶς ἐνώπιον τοῦ κόσμου τὴν ἀμεμπτον διαγωγὴν του, θέλει δὲ θᾶπτον ἢ βράδιον ἐφελκύσῃ καὶ τοῦ νόμου τὴν συμπάθειαν καὶ τῶν πιστωτῶν τὴν φιλανθρωπίαν.

B'.

Ἐρευναι περὶ τῶν αἰτίων τῆς πτωχεύσεως — Αἱ ἐξ αὐτῆς ὠφέλειαι. — Καταστατικὴ διαφωτίσεως — Τὰ προκαλέσαντα τὴν πτώχευσιν αἷτια — Ζητήματα συμπέποντα μετὰ τῆς πτωχεύσεως. —

Ἡ πτώχευσις διὰ τοὺς ἐμπόρους εἶναι ἀντικείμενον περισπούδαστον καὶ διδακτικόν, ὅσον εἶναι ὁ θάνατος τοῦ ἀσθενοῦς διὰ τὸν ἰατρὸν, ὅσον ἢ ἥττα διὰ τὸν στρατηγόν, ὅσον τὸ ναυάγιον διὰ τὸν διασωθέντα ναυτι-

Τὰ αἷτια τῆς πτωχεύσεως παρέχουσι διδάγματα τοῖς ἄλλοις.

κόν. Μέλλοντες ἤδη νὰ ἐκτελέσωμεν καθήκοντα ἀνατόμου διὰ τὴν αὐτοψίαν ἐπὶ τοῦ πτώματος τοῦ θανόντος πτωχεύσαντος, ὀφείλομεν μετ' ἀκριβολογίας νὰ ἐγκύψωμεν εἰς τὴν ἀκριβῆ μελέτην τῶν φαινομένων, ὅπως ἀποκαλύψωμεν τὰ ἀληθῆ αἷτια τοῦ λυπηροῦ τούτου συμβάντος.

Ὁ Μέγας Ναπολέων ἀπέβη ἕξοχος στρατηγός· διότι ἐσυνείθιζε μετὰ τὰς αἰματηρὰς μάχας ἰππεύων νὰ διέρχεται τὸ παιδίον τῆς καταστροφῆς, μελετῶν τὴν θέσιν τῶν στρατευμάτων, καταμετρῶν τὴν ἔκτασιν καὶ τὴν θέσιν τῶν σφαγῶν, ὅπως ἀνεύρη τὰ αἷτια τῆς ἥττης. Τοιαύτην δυσχερῆ ἅμα τε καὶ λυπηρὰν ἀποστολὴν ἔχομεν ἤδη καὶ ἡμεῖς νὰ ἐκπληρώσωμεν· ἵνα ἐκ τῆς ἐρεῦνης διδαχθῶμεν σοφίαν ἐμπρακτον, χρησιμον πολὺ μᾶλλον ἢ αἱ περὶ τῆς εὐδαιμονίας τῶν ἐμπόρων γνῶμαι τῶν εὐημερούντων. Ἀνεπτύξαμεν διὰ μακρῶν τὰ καθήκοντα καὶ τὰ μέσα, δι' ὧν ὁ ἔμπορος δύναται νὰ εὐημερήσῃ· ἀλλ' ἤδη ἀποκαλύπτομεν καὶ ἄλλην διδακτικὴν ὁδὸν, ἣτις παρὰ τῆς δημῶδαι φιλοσοφίας πρὸ αἰῶνων καθιερώθη· δηλ. τὴν ἐκ τῶν παθημάτων τῶν ἄλλων μάθησιν. Τούτου ἕνεκα ἐγκύπτομεν ἤδη εἰς τὴν μελέτην τῶν αἰτίων, ὅπως ἀποφεύγωμεν τὰ κακὰ, ὅσα ἐπέφερον τὴν πτώχευσιν εἰς τοὺς ἄλλους καὶ διδαχθῶμεν τὴν ἀσφαλεστέραν πορείαν εἰς τὸν ἐμπορικὸν βίον.

Ὁ ἐμπολέος Ἑρμῆς βεβαίως δὲν εἶναι θεὸς καταστροφῆς ὡς τὸν αἰμοβόρον Ἄριν, οὐδὲ εἶναι τοσοῦτον δυσμενῆς εἰς τοὺς ὀπαδοὺς του, ὅσον ἐκεῖνος· ἀλλ' εἶναι μάλιστα εὐεργετικὸς καὶ ἐπιεικὴς πρὸς τοὺς γι-

Τὸ ἐμπόριον δὲν καταστρέφει, ἀλλὰ τὰ ἐλαττώματα καὶ τὰ πάθη.

νώσκοντας νὰ συνεργάζωνται μετ' αὐτοῦ. Τῶν βροτῶν ἢ ἀπληστία, τὰ πάθη, αἱ ἀδυναμίαι, αἱ κακίαι καθιστῶσι τὸν Θεὸν τοῦτον δυσμενῆ καὶ ἄχαριν εἰς τὸ πείσμα τοῦ θελκτικοῦ ἐπιθέτου Κερδαῖος, ὅπερ φέρει.

Εἰς τὸ προσεχὲς κεφάλαιον ἐκθέσωμεν τὴν δῆλωσην καὶ ἔναρξιν τῆς τε πτωχεύσεως καὶ τῆς χρεωκοπίας μετὰ τῶν συμβαινόντων συνήθως ἐν τῇ δεινῇ ταύτῃ περιστάσει. Ἀναγράφομεν ἤδη τὰς καταστατικὰς πληροφορίας εἰς τὰς γνώμας διασῆμου συγγραφέως πρὸς φωτισμὸν τῶν ἀναγνωστῶν.

Ὁ Κύριος Γρέη εἰσαγγελεὺς εἰς τὸ ἐμποροδικεῖον τοῦ Λονδίνου δίδει τὰς ἐξῆς λεπτομερείας. «Καθόσον πληροφοροῦμαι ἐκ τῶν βιβλίων καὶ τῶν ἐγγράφων, ἔσα ὑπὸ τῶν πτωχευσάντων προσήχθησαν, καταφαίνεται ὅτι κχτεστράφησαν·

14 ἐξ ἀγνώστων εἰς αὐτοὺς κερδοσκοπιῶν.

3 ἐκ τῆς παραμελήσεως τῶν βιβλίων των.

10 ἐκ τῆς ὑπερβολικῆς ἐκτάσεως τῶν ἐργασιῶν τῶν πέραν τῶν κεφαλαίων των διὰ πιστώσεων καὶ οικονομικῶν συναλλαγμάτων.

49 ἐκ τῆς ἐλλείψεως οἰκονομίας, δαπανῶντες πλειότερα τῶν κερδαινομένων, ἅτινα δὲν ἦσαν εὐκαταφρόνητα ποσά.

Οὐδεὶς ὅμως ἐκ τῆς γενικῆς ἀθλιότητος ἢ ἐκπτώσεως κλάδου τινός».

Ἄλλος ἄγγλος ὑπάλληλος Ἐμποροδικεῖου λέγει εἰς 18 μῆνας ἔσχομεν 52. πτωχεύσεις, οὐδεμίαν ὅμως κατὰ τὴν κρίσιν μου ἀπέδιδετο εἰς τινὰ γενικὴν τοῦ ἐμπορίου ἀθλιότητα.

Ὅσαι αἱ ἀθλιότητες τῶν ἀνθρώπων, τσαῦτα αἴτια πτωχεύσεων.

32 ἐπροξενήθησαν ἐξ ἄφρονος δαπάνης.

5 ἐκ τοῦ πολυδαπάνου καὶ ἐκ τῆς καταθλίψεως, ἣν ἐπέφερον εἰς τὸ ἐμπόριον ἢ τῶν ἄλλων χρεωκοπία.

15 ἐξ ἀφρόνων κερδοσκοπιῶν, συνηγμένων μετ' ἐκτάκτου τρόπου τοῦ ζῆν.

«Μετὰ πολλὰς καὶ ἐκτενεῖς ἐρεύνας, λέγει ὁ Φρήδλεη (1), ἀνεῦρον ὅτι τὰ αἴτια τῶν πτωχεύσεών εἰσι τοσοῦτον πολυάριθμα καὶ ποικίλα, ὅσαι εἰσὶν αἱ ἰδιοτροπία καὶ αἱ ἀθλιότητες τῆς ἀνθρωπότητος». Ἐν γένει δὲ κατέταξε τὰς αἰτίας εἰς ἐξ τάξεις, ὡς ἔπεται·

Α'. Εἰς κακὰς περιστάσεις, αἵτινες οὐδέποτε συμβαίνουσι τοσοῦτον συνεχῶς, ὅσον ἡμεῖς τὰς ὑποθέτομεν. Αἱ μὲν ἀσφάλειαι προφυλάττουσιν ἡμᾶς ἐκ τινων, ἢ φρόνησις δὲ ἐκ τῶν λοιπῶν· σπανιώτατα ὅμως εἰς τὸ πείσμα τῆς ἀσφαλίσεως καὶ φρονήσεως συμβαίνουσι καταστρεπτικαί, ἀλλ' ἂν συμβῶσι, τότε ὀφείλομεν νὰ ὑποκύψωμεν. Ἡ ἔλλειψις τῆς συγκομιδῆς ἢ ἡ πλεονάζουσα παραγωγή ἐκφέρουσι μὲν ἐπὶ τινὰ καιρὸν ἀνωμαλίας, αἵτινες ταχέως παρέρχονται. Ὅσοι ὅμως διηύ-

(1) Μετ' εὐγνωμοσύνης ἀναφέρομεν τὰ συγγράμματα τῶν διακρίθεντων ἐπὶ πρακτικῆ σοφίᾳ συγγραφέων, ἐξ ὧν πολλὰς ἠύσθημεν ὠφελίμους γνώσεις. Ἡ συγγραφή τοῦ ἀμερικανοῦ Ἐδουην Φρήδλεη περιέχει ἀνάμικτον ὕλην πολλῆς ἀξίας διὰ τὸν ἐμπορον.

Edwin T. Freedley—Practical treatise on business.
M. Lessona—Volere è potere.
A. Fava—L'educatore di se stesso.
Helps—Self-government.
Smiles—Self-help.
Lynch—Lessons on self-improvement.

Ἐννέα δέκατα τῶν πτωχεύσεων προέρχονται ἐξ ἀλόγων δαπανῶν.

θινον τὰς ὑποθέσεις των ὀδηγούμενοι ὑπὸ τῶν γενικῶν ἀρχῶν τοῦ ἐμπορίου, διατηροῦντες ἰσορροπίαν τινὰ τοῦ παθητικοῦ των μετὰ τοῦ κεφαλαίου, διέρχονται τὴν κρίσιν ἀφόβως.

Β'. Εἰς τὴν κακὴν καὶ ἀσταθῆ νομοθεσίαν, ἣτις πολλάκις γίνεται αἰτία σπουδαίων ἐμπορικῶν ἀνωμαλιῶν. Ἡ ἀσταθῆ νομοθεσία εἶναι τοσοῦτον εἰς τὰς ὑποθέσεις βλαβερά, ὅσον καὶ οἱ ἀδικοὶ νόμοι. Ἡ χαλάρωσις τῶν νόμων ἢ ἡ κακὴ κατάστασις τῆς κυβερνήσεως πόσας δὲν παρέχει δυσχερείας εἰς τὴν πορείαν τοῦ ἐμπορίου· τοῦτο εἴμεθα εἰς κατάστασιν δυστυχῶς νὰ γνωρίζωμεν.

Γ'. Εἰς κακὰς ἀτομικὰς ἑξεις· ἡ πολυτέλεια, ἡ ἀκράτεια περὶ τὴν πόσιν καὶ βρῶσιν, ὁ τύφος τῆς μεγαλοπρεπείας, αἱ ιδιότροποι καὶ πεισματώδεις δαπάναι φθείρουσι καθ' ἡμέραν τὴν κατάστασιν τοῦ ἐμπορίου, καὶ προετοιμάζουσι τὴν καχεξίαν τῶν ὑποθέσεων.

Δ'. Εἰς τὴν λοξοδρομίαν ἐκ τῆς τακτικῆς πορείας τῶν ὑποθέσεων, ἣτις εἶναι πολλάκις σπουδαία αἰτία πρὸς πτώχευσιν. Ὁ ἄνθρωπος μὴ ἀρκούμενος εἰς τὰ βραδέα κέρδη τῆς ἐπασχολήσεώς του καὶ παρασυρόμενος ἐκ τῶν ἐξωθεν παροτρύνσεων, φαντασιωδῶς ἐξογκουμένων, παρορμᾶται εἰς ἀλλοτρίαν τοῦ ἐπιτηδεύματος ἀσχολήσεις, εἰς τὰς ὁποίας συνήθως ναυαγεῖ δι' ἀπειρίαν ἢ δι' ἔλλειψιν πιστοῦ ὀδηγοῦ. Ἄλλοτε εἴπομεν ὅτι πᾶσα ἐργασία ἔχει τὰ μυστήρια καὶ τὰς μερικότητάς της, αἵτινες δὲν ἀποκτῶνται διὰ τῆς θεωρίας, ἀλλ' ἡ πρακτικὴ τὰς τελειοποιεῖ. Οἱ ἀσχοληθέντες ἐπιείκοσιν ἔτη εἰς ἐπάγγελμά τι ταχέως θέλουσιν ἐννοή-

Ἡ φιλοπονία καὶ οἰκονομία προφυλάττουσι κατὰ τῆς πτωχεύσεως.

σει ὅτι, καίτοι ἐνόμιζον ἑαυτοὺς σοφοὺς, ὅταν ἤρχισαν τὸ στάδιόν των, ἦσαν ὅμως ὀλοσχερῶς ἀμαθεῖς. Ἡ γενικὴ τάσις τῶν ὑποθέσεων, καθόσον ὁ πολιτισμὸς προοδεύει, εἶναι νὰ διαιρῶνται καὶ ὑποδιαιρῶνται τὰ ἐπαγγέλματα· ὅσοι δὲ ἀνθίστανται εἰς τοῦτο συγκεντρώνοντες διάφορα εἶδη εἰς χεῖρας των, ταχέως θὰ μετανοήσωσι.

Ε'. Εἰς τὰς ἐκτάκτους δαπάνας. Αὗται φαίνονται σπουδαιόταται διὰ τὰ ἀποτελέσματά των. Κατὰ τοὺς καταστασιὰς τὰ δύο τρίτα τοῦλάχισον τῶν πτωχεύσεων ἀποδίδονται εἰς ἄφρονας δαπάνας πλειοτέρας τῶν προσδοκωμένων κερδῶν, καίτοι οὐκ ὀλίγων. Εἶναι ἀφιλονείκητος ἀλήθεια, ὅτι ὁ ἄνθρωπος ὁ συλλέγων ἀδάμαντας διὰ τῆς ἀριστερᾶς καὶ δαπανῶν αὐτοὺς διὰ τῆς δεξιᾶς δὲν δύναται οὐδέποτε νὰ συσσωρεύσῃ πλοῦτον. Ὅστις δαπανᾷ πλείοτερον, ἀφ' ὅ,τι κερδαίνει, αὐξάνει ἐκπληκτικῶς τὴν πτωχίαν του. Ἡ ἐφημερὶς τῆς Προβιγγίας ἐν Ἀμερικῇ δίδει ἡμῖν ἀξιολόγους πληροφορίας. «Οἱ λογαριασμοί, λέγει, »δεικνύουσιν, ὅτι τὰ ἐννέα δέκατα τῶν πτωχευσάντων κατεστράφησαν ἕνεκα τῶν δαψιλῶν δαπανῶν, «ζῶντες πέραν τῶν προσόδων, καὶ τολμηρῶς ἐκτείνοντες τὰς ἐργασίας των πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον. »Φαίνεται ἐκ καταστατικῆς ἐκθέσεως, ὅτι τὸ ἡμισυ »τῆς ὅλης ἰδιοκτησίας τῆς ἐπαρχίας Προβιγγίας συγκευμένης ἐκ πληθυσμοῦ 40000 εἶναι εἰς χεῖρας 175 »ἀτόμων, ἅτινα τὰς μεγάλας ἰδιοκτησίας ἀπέκτησαν »διὰ τῆς ἐπιμελείας καὶ οἰκονομίας, οὐχὶ δὲ διὰ τῶν »τολμηρῶν ἐπιχειρήσεων».

Ὀλίγιστοι ἐκτιμῶσι τὰ ἐκπληκτικὰ ποσὰ, ἅτινα

Ἡ μακρὰ ἀδυναμία τῆς πτωχεύσεως κηλιδώνει τὸν χαρακτῆρα.

ἐτησίως συναθροίζονται διὰ τῆς προσωπικῆς καὶ οἰκογενειακῆς οἰκονομίας. Ἡ συνήθης ἐτήσιος δαπάνη τῶν ἐμπόρων διαφόρων πόλεων ἀναβαίνει εἰς 4000 τάλληρα. Πρὸ 50 ἐτῶν μόνον 500 τάλληρα ἐθεωροῦντο ὡς ἐπαρκῆς δαπάνη. Ἡ διαφορά τῶν δύο τούτων ποσοτήτων εἰς 50 ἔτη μετὰ τοῦ ἀνατοκισμοῦ φθάνει τὸ κολοσσαῖον ποσὸν ἐνὸς ἑκατομμυρίου. Οἱ ὑπολογισμοὶ οὗτοι ἐμψυχοῦσι πάντα νέον, γνωρίζοντα νὰ συνδέη τὴν φιλοπονίαν μετὰ τῆς οἰκονομίας, καὶ προφυλάττουσιν αὐτὸν ἐκ τῆς πτωχεύσεως.

Γ'. Εἰς τὴν ὑπερβολικὴν χρῆσιν τῆς πίσεως. Ἡ εὐχέρεια, μεθ' ἧς ἐπιτυγχάνεται ἡ πίστις παρά τισι, παροτρύνει εἰς τὴν δαπανηρὰν ζωὴν, ἣτις ἔπειτα βιάζει αὐτοὺς νὰ προσφεύγωσιν εἰς τὰ οἰκονομικὰ συναλλαγμάτα καὶ ἄλλα μέσα, ὅπως συμπληρῶσι τὰς ἀνάγκας των. Τὸ σύστημα τῶν πιστώσεων δίδει τὰ μέσα εἰς κερδοσκοπίας ἀγνώστους καὶ εἰς ἐπέκτασιν τῶν ἐργασιῶν πέραν τῶν δυνάμεών μας. Ἡ μανία τῶν ἀνθρώπων, νὰ πλουτήσωσι ταχέως, ὠθεῖ αὐτοὺς εἰς τὴν εὐχερῆ χρῆσιν τῶν πιστώσεων ἐναντίον τῶν νόμων τῆς φρονήσεως.—Δίδονται περιστάσεις, καθ' ἃς οἱ ἄνθρωποι, παραγνωρίζοντες τοὺς κανόνας τῆς ἀρετῆς καὶ σοφίας, ἀποβαίνουσι πλούσιοι καὶ ἰσχυροὶ, ἀλλ' οἱ τοιοῦτοι σπανίως εἰσὶ μακρόβιοι. Ἀφ' ἑτέρου ἐξ εἴκοσιν ἐμπόρων ἀκολουθούντων τοὺς κανόνας καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἐμπορίου οὐχὶ πλέον τοῦ ἐνὸς ἀποβαίνει πλούσιος· ἀλλ' οἱ ἄλλοι 19 πιθανὸν οὐδέποτε νὰ πτωχεύσωσι. Ζῶσι δὲ μετὰ πολλῆς πίστεως καὶ ὑπολήψεως καὶ εἰσὶν ἀνεξάρτητοι καὶ ἀξιοπρεπεῖς, ἐκπληροῦντες

Διὰ τῆς ἀρετῆς ἐκπληροῦνται οἱ σκοποὶ τῆς ζωῆς.

τοὺς ὑψηλοὺς σκοποὺς τῆς ζωῆς καὶ ἀναφερόμενοι μετὰ σεβασμοῦ διὰ τὴν τιμιότητά των.

Παράδοξον φαίνεται ὅτι ὁ ἄνθρωπος δυσκόλως ὠφελεῖται ἐκ τῶν μέσων, ὅσα ἔμαθεν, ὅτι δύνανται νὰ τὸν προάξωσι καὶ νὰ τὸν πλουτίσωσι καὶ νομίζει ὅτι ἀπαιτεῖται πρὸς τοῦτο σφόδρὰ εὐνοϊκῶν περιστάσεων· ἐνῶ τὰ παραβλάπτοντα καὶ κωλύοντα τὴν πρόδόν του αἴτια καὶ ἐπιφέροντα τὴν χρεωκοπίαν του εἰσὶ τοσοῦτον φανερά, μεγάλα καὶ ψηλαφητά, ὥστε, καίτοι φαινόμενα μακρόθεν, προσκόπτει ἐπ' αὐτῶν ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν.

Μετὰ τῆς πτωχεύσεως συνδέονται δυστυχῶς ζητήματα σπουδαῖα, ἅτινα δεόν νὰ ἀπαριθμήσωμεν.

α'. Πότε εἶναι καιρὸς νὰ πτωχεύσῃ ὁ ἔμπορος; Οὐδεὶς πτωχεύει πρὶν καταστῆ ἀνίκανος πρὸς ἐκπλήρωσιν τῶν ὑποχρεώσεών του. Ὅταν αἰσθανθῆ ἑαυτὸν ἀναξιόχρεων, ὅσον ταχύτερον πτωχεύσῃ, τόσον καλλίτερον δι' ἑαυτὸν καὶ διὰ τοὺς δανειστάς του. Εἰς τὴν παρατεταμένην ἀγωνίαν τῆς ἀνεχείας καὶ ἀδυναμίας οἱ ἔμποροι συνεχῶς προσκρούουσι, καὶ τοῦτο προσάπτει ἐνίοτε κηλὶδα ἀνεξάλειπτον ἐπὶ τοῦ χαρακτῆρός των.

β'. Τί πρέπει νὰ κάμῃ ὁ ἔμπορος εἰς τοιαύτας περιστάσεις; Νὰ συμβουλευθῆ ἑαυτὸν καλῶς, νὰ ἐρευνησῇ ἀκριβῶς καὶ νὰ ἀποφασίσῃ δικαίως· νὰ ἐργασθῆ δραστηρίως καὶ εὐκρινῶς, ὅπως συντάξῃ τὸν ἀληθῆ ἰσολογισμόν του καὶ τὰς ἐκτιμήσεις του· νὰ ἐπιμεληθῆ τὰ βιβλία του, οὐχ' ὅπως εὖρη τοὺς ἀριθμοὺς μόνον τῶν κατεχομένων ἀξιῶν, ἀλλ' ὅπως εὕρισκεται σύμ-

Οἱ πτωχεύσαντες ἀμαρτάνουσιν ἐνώπιον τῆς φρονήσεως.

φωνος πρὸς τὴν συνείδησιν καὶ τὴν τιμιότητά του. Τὸ ἔργον τοῦτο εἶνε σκληρὸν καὶ ἐπίμοχθον. Οἱ πλεῖστοι κλείουσι τοὺς ὀφθαλμούς των· διότι ἂν ἴδωσι φοβοῦνται τὰ δυσάρεστα. Ἄλλοι προσπαθοῦσι νὰ πείσωσιν ἑαυτοὺς περὶ τῆς ἀληθείας, ἣτις ἄλλως εἶναι εἰς αὐτοὺς φανερά. Ἄλλοι ὑποκρίνονται ἄγνοιαν καὶ ἐν τούτοις συναθροίζονται σωροὶ ἐλέγχων τῆς συνειδήσεως, οἵτινες ἀναγκάζουσιν αὐτοὺς ἐπὶ τέλους νὰ ὁμολογήσωσιν ὅτι ἤμαρτον ἀπέναντι τῆς φρονήσεως.

γ'. Πῶς νὰ συμβουλευθῇ τοὺς φίλους του; Τὸ τοιοῦτον εἶναι σκληρὸν μὲν, ἀλλ' οὐχ ἥττον καθῆκον. Οὕτω πως ἡ ἀθωότης εὐρίσκει ἀνακουφιστὴν, ὑπερασπιστὴν καὶ ἀπολογητὴν.

δ'. Πῶς νὰ συμβουλευθῇ τοὺς πτωχεύσαντας του; Εἶναι καθῆκον, τὸ ὅποῖον ἐκτελούμενον ὠφελεῖ καὶ τὸν μὲν καὶ τοὺς δέ. Παρ' αὐτοῖς εὐρήσει ἀσφαλεῖς συμβούλους καὶ γενναίους προστάτας, ἂν ἡ τιμιότης ὠδήγησεν τὰς πράξεις του.

Ἴδου τὸ σύμβολον τοῦ πτωχεύσαντος—Καλὴ δὴλωσις, πλήρης ἐγκατάλειψις ἢ παραχώρησις, ἴση διανομή.

Ὁ πτωχεύσας χαίρει τὴν ἐπιείκειαν ὁ χρεωκόπος τὴν καταδίωξιν.

Γ'.

Παῦσις πληρωμῶν.—Πτώχευσις.—Ὁ δόλος εἰς τὰ κατὰσιχα.—Ἐπίθεσις σφραγίδων.—Φυλάκισις.—Ἀποφυλάκισις.—Περιστάσεις δολίου χρεωκοπίας.—Τὰ γρονικὰ τῶν ἐμποροδικείων.—Ἡ προκοπή τῶν χρεωκόπων.—Οἱ ἐπεικεῖς καὶ οἱ ἀξέστοι δανεισταί.—Δριμείαι μομφαὶ τῶν ἀξέστων δανειστῶν κατὰ τοῦ πτωχεύσαντος.—Πικραὶ καὶ δάκρυα.

Ἐπῆλθεν ἤδη ἡ στιγμή, καθ' ἣν ἡ διαγωγή, τὸ φρόνημα, ἡ οἰκονομία, ἡ διαχείρισις τοῦ ἐμπορίου μέλλουσιν αὐστηρῶς νὰ ἐξελεχθῶσιν ὑπὸ τε τῶν δανειστῶν καὶ ὑπὸ τοῦ δικαστηρίου κατὰ τὰς εἰς τὰ βιβλία ἐγγραφάς. Ὁ μὲν τίμιος ἀναμένει ἐκ τῆς ἀμερολήπτου ἐρεύνης τῶν καταστίχων νὰ ἐξαχθῇ ἡ δικαία ὑπὲρ αὐτοῦ ἐπιείκεια τοῦ νόμου, καὶ τῶν δανειστῶν ἡ φιλανθρωπία· ὁ δὲ ἄτιμος χρεωκόπος, τρέμων ὡς ὁ ἀδελφοκτόνος Κάϊν, περιμένει ἔντρομος τοῦ νόμου τὴν καταδίωξιν τῶν δανειστῶν, τὴν σκληρὰν ἀπειλὴν καὶ τοῦ κοινοῦ τὴν οἰκτρὰν διακωμώδησιν.

Ὁ νόμος τὴν κήρυξιν τῆς παύσεως τῶν πληρωμῶν θεωρεῖ ὡς πτώχευσιν ἀρχομένην εἴτε ἀπὸ τῆς φυγῆς τοῦ πτωχεύσαντος, εἴτε ἀφ' ἧς ἡμέρας κλείσῃ τὰς ἀποθήκας του, εἴτε ἀπὸ τῆς χρονολογίας ἐγγράφου ἀποδεικνύοντος ἄρνησιν πληρωμῆς ἢ ἄλλης ὑποχρεώσεως. Πολλοὶ εἰς τοιαύτας περιστάσεις στεροῦνται τοῦ ἠθικοῦ θάρρους, ἵνα παρασταθῶσιν εἰς τὴν ἰδίαν ἑαυτῶν συμφορὰν. Ἡ εὐτολμος πικροσύνη, ἡ ὑπὸ τῆς ἀθωότητος ἐμπνεομένη ἐμφαίνει φρόνησιν, ἣτις ἀνταμείβεται πολλάκις δι' εἰρηνοῦ συμβιβασμοῦ. Τίς κάλλιον δύ-

Ὁ ἔμπορος γράφει τὴν συνειδήσιν εἰς τὰ βιβλία του.

ναται νὰ ὑπερασπίσῃ τὴν εἰλικρίνειαν αὐτοῦ διὰ τῶν ἀριθμῶν τῶν βιβλίων ἀποδεικνυόντων, ὅτι ἐγένετο θῦμα ἀπροσδοκῆτων περιστάσεων; Ὅπως ἐν πολέμῳ οἱ ῥιψάσπιδες κατηγοροῦνται ὡς ἐγκληματίαι, οὕτω καὶ οἱ δραπετεύοντες παρέχουσιν ἐνοχοποιητικὰς ὑπονοίας. Ἄν φοβῶνται τὸν νόμον, κακῶς πράττουσι· διότι εἶναι ἐπιεικής· ἂν φοβῶνται τὴν ὁμάδα τῶν δανειστῶν, ἀδίκως πράττουσι· διότι καὶ οὗτοι ἔμποροι ὄντες, καλῶς γινώσκουσι τὰς δεινὰς περιπετείας τοῦ βίου, καὶ ἀείποτε φαίνονται καὶ τοῦ νόμου φιλανθρωπότεροι, καὶ πάσης ἄλλης τάξεως ἀνθρώπων ἐπιεικέστεροι.

Ὅσον πικρὰ καὶ ἂν ἦναι ἡ θέσις τοῦ πτωχεύσαντος, ἡ παρουσία του εἶναι ἀναγκαιοτάτη καὶ ὀφείλει νὰ πῆ μετὰ Σωκρατικῆς παρρησίας τὸ πικρὸν τοῦτο ποτήριον ἔχων παρήγορον τὴν φωνὴν τῆς συνειδήσεως ἀνακράζουσιν· «τὸ πᾶν ἔχασα, τὴν τιμὴν διέσωσα». Ὁ Κικέρων λέγει, ὅτι εἰς τὰ βιβλία ὁ ἔμπορος γράφει τὴν τιμιότητα καὶ εἰλικρίνειάν του· καὶ ἤδη εἶναι βέβαιον ὅτι δι' αὐτῶν ὀφείλει ν' ἀποδείξῃ καὶ ἐπὶ δικαστηρίου καὶ ἐνώπιον τῶν δανειστῶν τὴν ἀθωότητά του· δι' αὐτῶν νὰ καταδείξῃ τὴν πορείαν τῶν ἐργασιῶν, τὴν ἐντιμον διαγωγὴν, τὴν φρόνιμον οἰκονομίαν· δι' αὐτῶν νὰ δικαιολογήσῃ ἅπασαν αὐτοῦ τὴν δυστυχίαν. Ἀπαιτεῖται μικρὰ δόσις θάρρους καὶ εὐγλωττίας, ὅπως δώσῃ λόγον τῆς διαγωγῆς του, καὶ ὑπερασπισθῇ τὴν τιμὴν, τὴν ἀθωότητα, τὴν ἀξιοπρέπειάν του. Τὰ κατὰστικα, ἡ εἰλικρίνεια τῶν πράξεων, ἡ ἄλυσος τῶν ἐργασιῶν, καὶ τὸ θάρρος, τὸ ὑπὸ τῆς ἀθωότητος ἐμπνεόμενον εἰσὶν αἱ εὐγλωττότεραι ἀποδείξεις παρά τε

Ὁ δόλος εἰς τὰ κατὰστικα ἀποκαλύπτεται.

τοῖς δικασταῖς καὶ παρά τοῖς δανεισταῖς, ἵνα προκαλέσωσιν ἀπόφασιν χαρακτηρίζουσαν τὸ ἀθῶον τῆς πτωχεύσεως.

Εἰρήσθω ἐν παρόδῳ ὅτι αἱ περὶ τῶν ἐμπορικῶν βιβλίων διατάξεις τοῦ νόμου εἰς τὰ ἀρθρα 8—16 εἰσὶ τοσοῦτον σοφῶς συντεταγμέναι, ὥστε δὲν ἀφίνουσι τὸν δόλον καὶ τὴν ἀπάτην νὰ εἰσχωρήσῃ εἰς τὰς ἐγγράφας τῶν καταστίχων, διότι διὰ μὲν τοῦ ἡμερολογίου ἐμφαίνονται αἱ ἀφ' ἡμέρας εἰς ἡμέραν δοσοληψία τοῦ ἐμπορίου, διὰ δὲ τοῦ βιβλίου τῶν ἐτησίων ἀπογραφῶν ἢ ἀπὸ ἔτος εἰς ἔτος αὐξομείωσις τῆς περιουσίας του, διὰ δὲ τῆς μονογραφῆσεως καὶ ἐπιθεωρήσεως προλαμβάνεται ὁ δόλος. Αἱ κακεντρεχεῖς διάνοιαι διὰ ψευδῶν ἐγγραφῶν καὶ ἐπιπλάστων πράξεων φαντάζονται ὅτι συμμορφούμεναι πρὸς τὸ γράμμα τοῦ νόμου δύναται ν' ἀπατήσωσι τὸ κοινὸν καὶ τοὺς πιστωτὰς των· ἀλλ' ὁ προσεκτικὸς καὶ εἰδήμων ἐλεγκτὴς δὲν ἀπατάται ὑπὸ σειρᾶς ὅλης πλαστῶν ἐγγραφῶν. Οἱ νομικοὶ λέγουσι μὲν τὸ ῥητὸν ὅτι, «Ἄμα ἐγένετο ὁ νόμος, ἡ κακόνοια ἐσκέφθη νὰ τὸν ἐξαπατήσῃ συμμορφουμένη πρὸς αὐτόν»· (fata la legge pensata la malizia)· οὐχ' ἦττον ὅμως ἐνώπιον δικαστῶν σοφῶν καὶ ἐμπείρων ἡ κακόνοια δὲν τελεσφορεῖ.

Ἀφ' ἧς ἡμέρας γνωσθῇ εἰς τὸ δικαστήριον ἡ παῦσις τῶν πληρωμῶν, τὸ ἐμποροδικεῖον ἀποφασίζει περὶ τῆς ἐνάρξεως τῆς πτωχεύσεως, καὶ ἔκτοτε ὁ πτωχεύσας στερεῖται αὐτοδικαίως τῆς διοικήσεως ὅλων του τῶν πραγμάτων. Τότε διατάσσεται ἡ ἐπίθεσις τῶν σφραγίδων εἰς τὰς ἀποθήκας, τὰ γραφεῖα, τὰ κατὰστικα,

Ἐως νὰ γνωσθῇ ἡ πτώχευσις καὶ ὁ ἀθῶος φυλακίζεται.

τὰ κιβώτια κτλ. Ἐν τῶν μελῶν τοῦ δικαστηρίου διορίζεται ὡς εἰσηγητῆς καὶ δύο πράκτορες ἐκ τῶν δανειστῶν. Ὁ δὲ πτωχεύσας κατὰ διαταγὴν τοῦ δικαστηρίου τίθεται εἰς φυλακὴν ἢ ὑπὸ κράτησιν φυλαττόμενος ὑπὸ δημοσίου φύλακος. Τὸ μέτρον τοῦτο, καίτοι σκληρὸν διὰ τὸν ἀθῶον, εἶναι ὅμως ἀναγκαῖον, ἕως ὅτου γνωσθῇ καὶ χαρακτηρισθῇ τὸ εἶδος τῆς πτωχέυσεως. Ὁ εἰσηγητῆς συντάσσει τὸν ἰσολογισμόν καὶ συγκαλεῖ τοὺς δανειστάς, ἐπιτηρεῖ δὲ τὴν διοίκησιν τῶν πρακτόρων ὡς καὶ τῶν συνδίκων.

Τὸ πολὺ μετὰ δεκαπέντε ἡμέρας ἀπὸ τῆς ἐπιθέσεως τῶν σφραγίδων καὶ τῆς ἐκθέσεως τοῦ εἰσηγητοῦ περὶ τῆς καταστάσεως τοῦ πτωχεύσαντος, προτείνεται ἢ ἀπελευθέρωσις αὐτοῦ ὑπὸ ἐγγύησιν.

Τὸ μέρος τοῦτο τῆς ἐμπορικῆς νομοθεσίας ἢ πρακτικὴ ἀπέδειξεν ὡς πολὺπλοκον, δαπανηρὸν καὶ ἐλλειπές. Εἰς μικρὰς πτωχεύσεις αἱ δαπάναι καὶ αἱ διατυπώσεις εἰσὶ τοσοῦτον μεγάλαι, ὥστε οἱ δανεισταὶ ἂν ἀκολουθήσωσι τὸν νόμον, δὲν θὰ εὕρωσιν τι νὰ μερισθῶσιν. Ἄν ἐπὶ τούτων προσθέσωμεν καὶ τὰς, ὡς μὴ ὤφειλε, λαμβανούσας χώραν καταχρήσεις ἐπὶ τῆς περιουσίας τοῦ πτωχεύσαντος, τότε δυνάμεθα νὰ ἐννοήσωμεν τὰς προσγενομένας ζημίας εἰς τοὺς δυστυχίσαντας καὶ εἰς τοὺς δανειστάς των. Ἐν τούτοις ὁ ἔμπορος ἐκ πείρας ἔμαθεν ὅτι εἶναι καλλίτερος ὁ ἐπιζήμιος συμβιβασμὸς παρὰ τὴν κερδηθεῖσαν δίκην διὰ τοῦτο αἱ πτωχεύσεις ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ διὰ φιλικῶν συμβιβασμοῦ μεταξὺ πτωχεύσαντος καὶ δανειστῶν διεκπεριοῦνται.

Κάλλιον ἐπιζήμιος συμβιβασμὸς παρὰ τὴν κερδηθεῖσαν δίκην.

Ἄν μὲν κηρυχθῇ ὅτι ἐπτώχευσεν ἀθῶως ἐξ ἀπροόπτων περιστάσεων, ἢ ὁμᾶς τῶν δανειστῶν λαμβάνει ἅπασαν τὴν περιουσίαν καὶ τὴν διανέμεται ἀναλόγως, ὁ δὲ πτωχεύσας μένει ἐλεύθερος καὶ ζητεῖ ἐκ τοῦ δικαστηρίου τὴν ἀποκατάστασίν του· ἂν δὲ ἀποδειχθῇ ὡς δολίως χρεωκοπήσας, παραπέμπεται εἰς τὸ κακούργοδικεῖον, νὰ δικασθῇ ὡς ἐγκληματίας οὐδεμίαν χαίρων ἐπιείκειαν παρὰ τοῦ νόμου πρὸς συμβιβασμόν.

Ὅσον ἐπιεικῆς καὶ φιλάνθρωπος ὀφείλει νὰ ἦναι ὁ ἔμπορος εἰς τοὺς ἀθῶως πτωχεύσαντας, τοσοῦτον αὐστηρὸς καὶ ἀδυσώπητος πρὸς τοὺς ἐμπαίκτας θεῶν τε καὶ ἀνθρωπίνων. Οὐδεμία ὑπὲρ τῶν τοιούτων μεσολάβησις ἢ συμπάθεια ἐπιτρέπεται· διότι ἄλλως ὁ ἔμπορος καθίσταται συνένοχος· διότι ἐμψυχώνει ἐν τῇ κοινωνίᾳ καὶ τῷ ἐμπορίῳ τὸν δόλον, τὴν ἀπάτην καὶ τὴν κακούργιαν. Ὁ νόμος ἀναμετρεῖ μετ' ἀκριβείας τὰς περιστάσεις τῆς δολίου χρεωκοπίας. Κηρύττεται ὡς δόλιος χρεωκόπος, α) ὅστις παρεισήγαγε δαπάνας ἢ ζημίας πλαστάς καὶ δὲν δικαιολογεῖ τὴν χρῆσιν τῶν συνάξεων του· β) ὅστις ὑπεξήρесе χρήματα ἢ πραγματείας ἢ ἄλλας ἀξίας· γ) ὅστις ἔκαμε πωλήσεις ἢ δωρεὰς πλαστάς· δ) ὅστις ἔκαμε πλαστὰ δάνεια ἢ ἀπέβη χρεώστης ἀνευαίτίας· ε) ὅστις λαβὼν ὡς παρακαταθήκην χρήματα, γραμμᾶτια, ἢ πραγματείας καταχράσθη ἢ μετεχειρίσθη πρὸς ὄφελός του τὰ συναχθέντα χρήματα· ς) ὅστις ἠγόρασε κινητὰ ἢ ἀκίνητα ὑπὸ ξένον ὄνομα (ἄρθ. 593-594. Ἐμ. Ν.). Ὡς δόλιος καταδιώκεται ὁ πτωχεύσας, ὁ μὴ ἔχων βιβλία ἢ οὔτινος τὰ βιβλία δὲν ἐμφαίνουσι τὴν ἀληθῆ αὐτοῦ κατάστασιν.

Τὸ ἀποτέλεσμα τῶν δολιεύσεων τοῦ χρεωκόπου εἶναι μηδέν.

Εἰς μίαν τῶν ὑπὸ τοῦ νόμου ἀναφερομένων περιστάσεων προσφεύγουσιν οἱ δόλιοι χρεωκόποι, ὅπως ἀπατήσωσι τοὺς δανειστάς των, καὶ συμφώνως κατὰ τὸν ἐπινοηθέντα δόλον συντάττουσι τὰς ἐγγράφας των εἰς τὰ κατάστιχα, ἵνα ἐκφύγῃσι τὰς ποινὰς τοῦ νόμου καὶ τὴν καταδίωξιν τῶν δανειστῶν. Ἐν τούτοις τὰ χρονικά τῶν ἐμποροδικείων ἀποδεικνύουσιν ἀριδῆλως, ὅτι οὐδεμία τῶν κακεντρεχῶν ἐπινοήσεων δύναται νὰ διαφύγῃ τὸ ἀγρυπνον τῆς δικαιοσύνης ὄμμα καὶ εὐθέως ἀποκαλύπτεται ὁ δόλος αὐτῶν. Αἰσχρὰ καὶ ἀφυῆς καταδεικνύεται ἡ ἄτιμος τῶν χρεωκόπων κερδοσκοπία· διότι, ἴν' ἀπατήσωσι τὸν πλησίον, παραβιάζουσι τὴν συνειδήσιν, τὸν νόμον, τὴν τιμὴν, καὶ τὸ τελικὸν ἀποτέλεσμα τῶν τοσούτων ἀνόμημάτων καὶ οὕτω ἀπολήγει εἰς μηδέν ἢ μηδαμινόν τι, τὸ ὁποῖον οὐδεμίαν τοῖς παρέχει βοήθειαν. Πολλάκις μάλιστα, ἵνα ἀπατήσωσι, ὑπεξαιροῦσι πραγματείας, χρήματα, πολύτιμα πράγματα, ἅτινα διαπιστεύονται εἰς τρίτους, ἐπίσης εὐφρεῖς ὡς ἐκείνους, οἵτινες τοῖς ἀρνοῦνται τὰ πάντα καὶ οὕτω ἐκεῖνοι μὲν ἀτιμάζονται διὰ τῆς χρεωκοπίας, ἄλλοι δὲ ὠφελοῦνται τὴν λείαν. Ἡ ἄτιμος αὕτη κερδοσκοπία καθ' ἡμέραν διαδραματίζεται καὶ ἐν τούτοις οὐδεμίαν βλέπομεν προκοπὴν εἰς τοὺς χρεωκόπους, δι' ὅσους καὶ ἂν καταβροχθήσωσι θησαυροὺς ἐκ τῆς δολιότητός των. Εἰς τὸ εἶδος τοῦτο τῶν κακεντρεχῶν κερδοσκόπων ἀληθεύει τὸ τῶν ἀρχαίων «τὰ κακῶς συναχθέντα εἰς κακὰς ἀποθήκας».

Ὁ νόμος θεωρήσας ὡς σοβαρὸν ἔγκλημα τὴν χρεωκοπίαν καθυπέβαλεν εἰς τὴν ἀρμοδιότητα τῶν κα-

Οἱ χρεωκόποι οὐδέποτε εὐδοκίμοισιν.

κουργοδικείων τὴν ἐκδίκασιν αὐτῆς, ὄρισαντος τοῦ ποινικοῦ νόμου τὰς περὶ ταύτης ποινὰς. Ὁ χρεωκόπος ἀποκλείεται τοῦ συμβιβασμοῦ τῆς ἀποκαταστάσεως καὶ τοῦ ἀπαγορεύεται ἢ εἰς τὸ χρηματιστήριον ἐμφάνισις.

Δίκαιον ἤδη νομίζομεν νὰ ἐπαινέσωμεν τὴν ἐπιείκειαν, ἣν δεικνύουσι συνήθως οἱ δανεισταὶ πρὸς τοὺς πτωχεύσαντας παραδεχόμενοι προθύμως τοὺς ὑπὸ τῶν ἀθῶων θυμάτων προτεινομένους ὄρους πρὸς συμβιβασμόν. Τινὲς ὅμως κατὰ δυστυχίαν φαίνονται ἐνίοτε τοσοῦτον πείσμονες καὶ ἀμείλικτοι, ἐνίοτε δὲ καὶ ὑποπτοι, ὥστε δὲν στέργουσι οὐδὲ εἰς τὰς λογικώτερας περὶ συμβιβασμοῦ προτάσεις, ὑποπτεύομενοι μήπως οἱ ἄλλοι δανεισταὶ κρύφα ἐπιτύχῃσι τι πλεότερον τοῦ προτεινομένου. Διὰ τῆς ἐπιμονῆς ταύτης, ἐνίοτε ἀδικαιολογήτου, ἐπιτείνουσι τὰς φρικαλέας ἐκεῖνας ἡμέρας τῆς δυστυχίας τοῦ ἀθῶου συναδέλφου των. Ἄλλοι δὲ ἄξεστοι ὄλως τὰ ἤθη ἐπιδεικνύουσιν ἄκριτον καὶ ἄσκοπον θρασύτητα πικρῶς καταμεμφόμενοι δημοσίως τὴν διαγωγὴν, τὰ ἤθη, τὸν οἰκογενειακὸν βίον, τὴν οἰκονομίαν τοῦ πτωχεύσαντος, προβαίνοντες δυστυχῶς καὶ μέχρις ἐπικρίσεως τῶν ἀποκρύφων τοῦ οἰκογενειακοῦ βίου.

Ἄν τοσοῦτον θερμῶς ἐσυστήσαμεν εἰς τὸν ἔμπορον τὴν τιμιότητα, τὴν οἰκονομίαν, τὴν φρόνησιν, εἶχομεν ὑπ' ὄψιν πάντοτε ὅτι ὁ διαχειριζόμενος τὸν ἑαυτοῦ πλοῦτον καὶ τὰς ἰδίας ἑαυτοῦ ὑποθέσεις, ἔχει πάντοτε εὐθύνην λογοδοσίας ἐνώπιον τοῦ κοινοῦ διὰ τὴν διαχείρισιν τῶν χρημάτων καὶ τῶν ὑποθέσεών του. Ἡδὲ ἐν τῇ συνεδριάσει τῶν δανειστῶν του ὁ πτωχεύσας θὰ

Ὁ διαχειριζόμενος ξένα χρήματα ὀφείλει νὰ δώσῃ λογαριασμόν.

ὑποστῆ πικρίας, ἐκτὸς ἐκείνων, ἃς βαθέως ἠσθάνθη, διότι ἐστερήθη τῆς περιουσίας του, καὶ ἄλλας ἔτι φύσεως προσβλητικῆς καὶ ἐνίοτε σπαραξικαρδίου. Τινὲς τῶν δανειστῶν, οὓς ἀπεκαλέσαμεν ἀξέστους, ἐρευνῶντες τὰ αἴτια τῆς πτωχεύσεως τοῦ ἀτυχοῦς ἐκείνου συναδέλφου, μετέρχονται γλῶσσαν προπετῆ καὶ αὐθάδη, τὴν ὁποίαν τοῖς δίδει τὸ δικαίωμα νὰ ἔχωσιν ἢ ἰδιότης αὐτῶν ὡς δανεισταί. Ἄμα ὁ ἔμπορος ἀναμίξῃ ξένα χρήματα ἢ πιστώσεις εἰς τὰς ἐργασίας του ἀμέσως καθίσταται ὑπεύθυνος ἐνώπιον τοῦ κοινοῦ διὰ τε τὰς πράξεις καὶ τὰς δαπάνας αὐτοῦ. Διδακτικώτατον νομίζομεν νὰ ἐμιλήσωμεν τὴν αὐθάδη γλῶσσαν τῶν ἀξέστων ἐκείνων· διότι διὰ τοὺς φρονίμους ἔσεται κάτοπτρον διαγωγῆς ἀξιόλογον.

«Ποῖα εἶναι, Κύριε, τὰ προκαλέσαντα τὴν πτώχευσίν σου αἴτια; Ὡς ἐξάγεται ἐκ τῶν βιβλίων σου, φαίνεται μὲν ὅτι οὐδεὶς δόλος τὴν προεκάλεσεν, ἀλλὰ τί ὠφελεῖ ἡμᾶς τοῦτο; ἀφοῦ ἔνεκα τῆς ὀλίγης περισκέψεως, μεθ' ἧς διηύθυνες τὰς ὑποθέσεις σου, γίνεσαι παραίτιος τοσοῦτων ζημιῶν πρὸς ἡμᾶς; Διὰ τῶν κεφαλαίων, ἅτινα κατεῖχες, δὲν ἔπρεπε νὰ ἐκτείνης τοσοῦτον τὰς ἐργασίας σου καὶ νὰ διακινδυνεύσης τὰ ξένα κεφάλαια. Ἐκ τῶν πράξεών σου φαίνεται ὅτι εἰργάζεσο μετὰ μεγάλης ἀφροσύνης· διότι ὡς γνῶμονα εἶχες τό· ἢ τοῦ ὕψους ἢ τοῦ βάθους, ἔρριψες τὸν κύβον καὶ ὡς τὸν Σπαρτιάτην εἶπες τὰν ἢ ἐπὶ τάν. Ἄν δὲν ἐγνώριζες νὰ διαχειρισθῆς τὰς ὑποθέσεις σου δὲν ἔπρεπε νὰ κάμης καὶ ἡμᾶς θύματα τῆς ἀνοίας σου. Ἡ πίσις, ἣν ἐχορήγησες πρὸς τὸν δεῖνα σὲ συνιστᾷ-

Οἱ δανεισταὶ ἀποκτῶσι δικαίωματα ἐπὶ τοῦ πτωχεύσαντος.

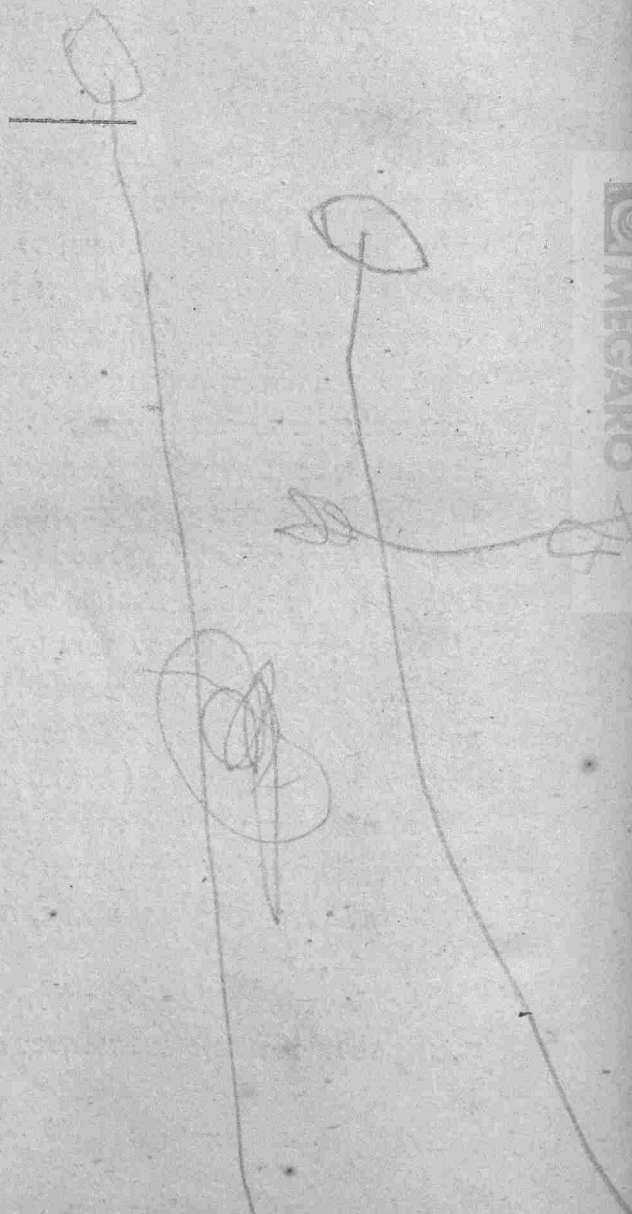
»σιν ὡς ἀπερίσκεπτον· διότι τοῦτο οὐδὲ τὰ κεφάλαια »σοὶ ἐπέτρεπον, οὐδὲ ἡ ἠθικὴ ἀξία τοῦ ὑποκειμένου, »οὐδὲ τὸ ἐκ τῆς δοθείσης πίστεως προσδοκώμενον κέρδος. Αἱ δαπάναι σου, Κύριε, ἦσαν καὶ εἶναι ἐπίμεμπτοι· διότι ἡ Κυρία σου, αἱ θυγατέρες σου, οἱ υἱοὶ σου ἔξετραχηλίσθησαν εἰς πολυτέλειαν καὶ δαπάνας, αἵτινες κατεβρόχθισαν τὰ διαπιστευθέντα εἰς σὲ κεφάλαιά μας.

»Τὸ πολυδάπανον ἐκείνο ταξίδιον εἰς Εὐρώπην, ὅπως διασκεδάσῃ ἢ οἰκογένειά σου, ἦτον ὅλως περιττόν. Τίς σοὶ ἔδωκε, Κύριε, τὸ δικαίωμα τοσοῦτον ἀφρόνως νὰ διαχειρίζησαι τὰς ὑποθέσεις σου, καὶ νὰ δαπανᾷς τὰ ξένα χρήματα καὶ ἡμεῖς ἤδη νὰ ὑποφέρωμεν καὶ νὰ πληρόνωμεν τῆς ἀνοίας σου καὶ τῆς σπατάλης σου τὰ ἁμαρτήματα; Ἐκ τῶν βιβλίων σου εἰς τὰς μηνιαίας δαπάνας καταφαίνεται, ὅτι ἡ μὲν τράπεζά σου ἦτο παρομοία τοῦ Λουκούλου, ἡ δὲ πολυτέλεια τῶν Κυριῶν σου ἀνωτέρα τῆς τῶν Δουκισσῶν. Εἰς τοῦτο κυρίως σὺ πταίεις, Κύριε, διότι σὺ ἐκράτεις τὸ πηδάλιον τῶν ὑποθέσεών σου καὶ δὲν ἔπρεπε ἀφρόνως νὰ παρασύρησαι ὑπὸ εἰσηγήσεων γυναικῶν καὶ νέων, τοὺς ὁποίους δὲν εἶχες τὴν φρόνησιν νὰ ἀναθρέψῃς (ἀναλόγως τῶν δυνάμεών σου). Ὅταν ἔβλεπες ὅτι ἡ περιουσία σου ὀσημέραι μειοῦται, τί ἤθελες τὰ κλειδοκύμβαλα τῶν Παρισίων, τοὺς διδασκάλους τῆς μουσικῆς, τὰς Ἀγγλίδας καὶ Ἑλβετίδας...»

Ἄς φαντασθῇ ἕκαστος ἤδη τὸ ἀξέστον τοῦτο ὕψος πόσας συναισθήσεις ἐνεποίησεν εἰς τὴν καταπεπονημέ-

Μηδένα πρὸ τοῦ τέλους μακάριζε.

νην ψυχὴν τοῦ πτωχεύσαντος. Εἰς πᾶσαν τῆς διαγωγῆς του ἐπίκρισιν χωρὶς νὰ θέλη ἐκφωνεῖ τὸ Ἄχ! ὡς ἂν ἐνεπήγετο εἰς τὴν καρδίαν του ξίφος. Θέλων δὲ ν' ἀπαντήσῃ εἰς ταῦτα ἐπιλέγει τὸ μηδένα πρὸ τοῦ τέλους μακάριζε.

Ὁ χρεωκόπος περιέρχεται εἰς ἀπόγνωσιν.

Δ'.

Ἡ καταδίκη τοῦ χρεωκόπου.—Αἱ τύφεις.—Ἡ τοῦ κόσμου περιφρόνησις.—Ἡ ἀπελπισία.

Ἄν τοιαῦτα καὶ τοσαῦτα ἤκουσε καὶ ὑπέστη ὁ πτωχεύσας, ὅπως ἐπιτύχῃ συμβιβασμὸν τινα, εὐκόλως δύναται τις νὰ φαντασθῇ τί δὲν ἤκουσε καὶ τί ὑπέστη ὁ χρεωκόπος ὑπὸ τοῦ εἰσαγγελέως ἐνώπιον τῶν κακουργιοδικῶν εἰς τὸ ἀκροατήριον καὶ κατ' ἰδίαν ὑπὸ τῶν μένεα πνεόντων δανειστῶν του.

Αἱ ἐγκληματικαὶ πράξεις του ἐναργῶς ἀπεδείχθησαν. Ὁ δόλος καὶ ἡ ἀπάτη τοῦ ἀνθρωπομόρφου ἐκείνου τέρατος ἐγένοντο καταφανῆ. Ἡ ἀλήθεια ἐθριάμβευσε. Ἡ καταδίκη του ἀπηγγέλη καὶ ἡ δικαιοσύνη εἶναι ἀδυσώπητος. Ἐν τῇ ζοφώδει σιγῇ τῶν εἰρκτῶν αἱ τύφεις τοῦ συνειδότος θὰ κατασπαράξωσιν ἐπὶ δεκαετίαν ὅλην τὰ σπλάγχνα του. Καὶ ἔρχεται μὲν εἰς συναισθησιν, ἐξεγείρεται, ἀφυπνίζεται ἡ συνείδησις, ἀλλ' εἰς μάτην. Εἶναι ἀργά. «Ἐν τῷ Ἄδῃ οὐκ ἔστι μετάνοια» Ὅταν δὲ λευκανθεῖς ἐντὸς τῶν εἰρκτῶν, ὠχρὸς καὶ κάτισχνος ἐξέλθῃ ὡς φάσμα ἐκεῖθεν ὅπως διαβίωσῃ τὸ λοιπὸν τοῦ βίου ἐν ἀτιμίᾳ καὶ ἀθλιότητι χωρὶς νὰ τολμᾷ νὰ ἀτενίσῃ ἐκείνους οἵτινες ἄλλοτε τοσαύτας τῶν ἐπεδαψίλευον φιλοφρονήσεις, ὅταν οὐδεμία δι' αὐτὸν ἴδῃ ὅτι ὑπάρχει πίστις, οὐδεμία συμπάθεια, εὐτυχῆς εἰάν δὲν περιέλθῃ εἰς τὴν ἀπόγνωσιν, εἰς τὴν αὐτοχειρίαν.

Οἱ χρεωῖτες ἀποθνήσκουσιν ἔλεεινοί.

Τοιοῦτον εἶναι τὸ ἔλεεινὸν τέλος τῶν ἀθετούντων τοὺς νόμους τῆς ἠθικῆς.

Πανάγαθε, πανοικτεῖρμων Θεέ, σῶσον ἡμᾶς ἐκ τοῦ βαράθρου τῆς ἀτιμώσεως, τῆς ἀπωλείας. Ἐνίσχυσον ἡμᾶς ἐν τῇ ὁδῷ τῆς δικαιοσύνης. Παράσχου ἡμῖν σύνεσιν, ὅπως κατα τας ἐντολάς σου διαβιῶμεν. Κραταίωσον ἡμᾶς εἰς τὴν πορείαν τοῦ προσχαίρου βίου, ἵνα ἐν ἰδρωτί του προσώπου ἡμῶν ἀπολαύωμεν τοῦ ἐπιουσίου ὅπως οὕτω δυνηθῶμεν νὰ ἀφιχθῶμεν εἰς τὸν λιμένα τῆς σωτηρίας.

ΤΕΛΟΣ.

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ.

Ἀφιέρωσις—Προσφώνησις—Πρόλογος.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟΝ.

ΤΑ ΠΡΩΤΑ ΒΗΜΑΤΑ ΕΙΣ ΤΟ ΕΜΠΟΡΙΚΟΝ ΣΤΑΔΙΟΝ.

	Σελ.
Α'. Μεγαλεῖον καὶ εὐεργετήματα τοῦ ἐμπορίου—Ἀνάπτυξις αὐτοῦ—Τὸ νῦν ἐμπόριον καὶ ὁ προορισμὸς του.	18
Β'. Ἀποστολὴ καὶ μέλλον τοῦ ἐμπορίου—Ἐκτασις τοῦ ἐπαγγέλματος—Μομφαί—Ἀπολογία—Σκοπὸς τοῦ παρόντος	28
Γ'. Τί ἐστὶν ἐμπόριον, τί τέχνη, τί ἐπιστήμη—Φαινόμενα—τὸ ἐμπόριον καὶ ἡ Πολιτικὴ Οἰκονομία—Ἀμφισβητήσεις—Ἀρμονία τῶν ἐμπορικῶν φαινομένων.	37
Δ'. Ἀνάγκη μορφώσεως τοῦ ἐμπόρου—Φυσικὴ, διανοητικὴ—Ἐκπαίδευσις, μαθήματα, μέθοδος—Μόρφωσις.	51
Ε'. Μόρφωσις διαγωγῆς—Ἐπήρεια τῶν θεωρητικῶν σπουδῶν.—Ἀντίδοτα—Οἰκιακὴ θρησκευτικὴ καὶ ἠθικὴ ἀνατροφή.	61
ΣΤ'. Ἀσκήσις—Ἡ ἰατρικὴ καὶ τὸ ἐμπόριον—Ὁργανισμὸς τῶν ἐμπ. Σχολῶν—Πρακτικὴ—Περιηγήσεις καὶ ὠφέλειαι.	72
Ζ'. Κλίσεις—Ἐκλογὴ ἐπαγγέλματος—Ἀπόρασις—Εἰδὶκαὶ ἀσχολήσεις—Μέσα παραγωγῆς.	83
Η'. Ἐκτίμησις τῆς ἀρετῆς—Ἀπαιτούμεναι ἰδιότητες—Πειθαρχία, τάξις, ἀκρίβεια, ἐνεργητικότης, πίστις, συμπεριφορὰ. Μέσα ἀποκτήσεως αὐτῶν.—Διατί	

- ὑπάρχουσι δυστυχεῖς—Προαγωγή—Παραινέσεις—
 Αὐτοανατροφή. 105
- Θ'. Προπαρασκευαστικὰ μέσα. Α'. Ὑλικά, ἀπόκτη-
 σεις κεφαλαίων. Β'. Ἠθικά, πίστις, ἐμπιστοσύνη.
 Γ'. Πρακτικά, ἀπόκτησις ἱκανοτήτων, πείρας,
 σχέσεων κτλ. 149

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΝ.

Ο ΕΜΠΟΡΟΣ ΕΙΣ ΤΟ ΠΡΑΚΤΙΚΟΝ ΣΤΑΔΙΟΝ.

- Α'. Ὁφέλεια τοῦ πρακτικοῦ σταδίου. — Συστατικά
 τῶν ἐπιχειρήσεων α) διοργανώσεις β) χειρισμὸς γ)
 διεκπεραίωσις—Ἀτομικαὶ γνώσεις. — Ἰδέαι περὶ
 τύχης—Ἀγῶνες καὶ θρίαμβος—Προφάσεις. 132
- Β'. Ἡ τακτικὴ τῶν ὑποθέσεων—Μόρφωσις τοῦ διαχει-
 ριστοῦ—Μέσα προαγωγῆς εἰς τὴν πρακτικὴν.—
 Ἐπασχολήσεις. 146
- Δ'. Ἀληθῆς καὶ ψευδὴς ἀξιοπρέπεια—Ἐκλογὴ φίλων—
 Ἐμπ. καὶ ἐπιστημονικαὶ συναναστροφαι—Ἐκτί-
 μησις αὐτῶν. 156
- Ε'. Ἡ Ἑλληνικὴ σοφία καὶ ὠφέλεια αὐτῆς—Ἡ ὁδὸς
 πρὸς πλουτισμὸν—Ἠθικὴ στάθμισις τῶν ἐμπορι-
 κῶν πράξεων—Πειρασμὸς—Τὸ ἐμπορικὸν πιεσεῦς
 —Ἡ ἄμυνα τῶν συμφερόντων. 167
- ΣΤ'. Γνωμαὶ περὶ χρημάτων—Ἡ ἀληθῆς περὶ αὐτῶν
 ἰδέα—Τί χρησιμεύουσι τὰ χρήματα—Τὰ χρήματα
 καὶ ἡ ἐργασία—Χρῆσις καὶ κατάχρησις αὐτῶν—
 Καταστρεπτικὴ ἐπιρροὴ αὐτῶν—Ἀντίδοτα. 181
- Ζ'. Ἰδιωτικὴ καὶ δημόσιος οἰκονομία—Γέννησις αὐτῆς
 —Κακὴ ἔννοια—Γλισχρότης, φιλαργυρία, πλεο-
 νεξία, ἐγωϊσμὸς—Ἐλευθεριότης, αὐτάρκεια—Ἀ-
 ξία τῆς οἰκονομίας—Ἡ οἰκονομία εἰς τὸ ἐμπόριον
 —Ἡ τοῦ χρόνου οἰκονομία—Μέθοδος αὐτῆς—Πα-

- ραδείγματα—Παραβάσεις τῶν κανόνων αὐτῆς—
 Ἡ πολυτέλεια—Κρίσεις περὶ αὐτῆς—Καταστρε-
 πτικὰ ἀποτελέσματα—Πολύτιμα λόγια. 196
- Η'. Περὶ εὐδαιμονίας καὶ κακοδαιμονίας—Ὅροι τῆς εὐ-
 δαιμονίας—Πῶς ὁ ἔμπορος γίνεται εὐδαίμων—Ὁ-
 δηγίαι πρὸς ἐπιτυχίαν αὐτῆς—Ἡ εὐποιία εἶναι
 εὐδαιμονία—Χριστιανισμοῦ εὐδαιμονία—Ὁδηγίαι. 208
- Θ'. Ἡ κερδοσκοπία καὶ τὸ ἐμπόριον—Τὸ κεφάλαιον, ἡ
 ἐποχὴ καὶ τὸ θάρρος—Ὅρια νομικά, ἠθικά καὶ
 θρησκευτικά—Παθολογικὴ κατάστασις τῶν αἰσχρο-
 κερδῶν—Θεραπεία—Ἐθιμοταξία ἰατρῶν—Ὁ ἐ-
 ξορκισμὸς—Ἡ αἰσχροκέρδεια καὶ τὸ ἀληθές συμ-
 φέρον—Ἀτακτος κερδοσκοπία. 224
- Ι'. Ὁ λόγος καὶ ἡ βούλησις—Τὸ ἐμπορικὸν γνῶθι
 σαυτόν—Ἡ πεποίθησις—ἐνέργεια, θάρρος—πει-
 θαρχία τῆς ζωῆς—Ἡ ἐπὶ τῶν λαχείων.
- ΙΑ'. Σοφία καὶ φιλοσοφία—Θεωρία καὶ πράξις—Θεω-
 ρητικὸς καὶ πρακτικὸς βίος—Θεωρητικὴ καὶ πρα-
 κτικὴ σοφία—Συνδυασμὸς αὐτῶν—Φρόνησις καὶ
 σύνεσις—Ἐρευνα τοῦ ἐμπ. βίου—Ἀπόκτησις πρα-
 κτικῆς σοφίας—Βιογραφικὰ παραδείγματα—Μέσα
 πρὸς ἀπόκτησιν προαγωγῆς. 244

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟΝ.

Ο ΕΜΠΟΡΟΣ ΕΙΣ ΤΑΣ ΕΞΩΤΕΡΙΚΑΣ ΑΥΤΟΥ ΣΧΕΣΕΙΣ.

- Α'. Πηγαὶ τῆς παραγωγῆς—Γεωργία, Βιομηχανία,
 Ἐμπόριον, Ναυτιλία—Ἡ γεωργία καὶ βιομηχανία
 παρὰ τοῖς ἀρχαίοις—Παρὰ τῷ μεγάλῳ Ἀλεξάνδρῳ
 καὶ τοῖς διαδόχοις—Παρὰ τῷ Μεσαίῳ—Τὸ ἀ-
 ποικιακὸν καὶ ἐμπορικὸν σύστημα—Ὁ Σουλλῆ καὶ
 ὁ Κολθήρτος—Ὁ Κουέσενη καὶ οἱ Φυσιοκράται—
 Ὁ Βέρρης ὁ Ἀδάμ Σμιθ καὶ οἱ νεώτεροι οἰκονομο-

λόγοι—'Εννοια τοῦ συνεταρισμοῦ — 'Ο πόλεμος καὶ ἡ πενία—'Ο 'Ριχάρδος περὶ διεθνοῦς διαιτησίας—'Ο 'Ελλην καὶ αἱ ἐμπορικαὶ ὄρχαί—'Η ἐμπορικὴ πολιτικὴ.

263

Β'. Παράπονα κατὰ τοῦ συνεταρισμοῦ — Διορθωτικὰ μέσα — Κωλύματα — 'Η θέσις ἡμῶν — Μέσα πρὸς ἐπιτυχίαν τῶν συνεταρισμῶν — Συνεργασία καὶ εἶδη συνεργατικῶν συνεταρισμῶν — 'Η ἔταιρία τῶν Σκαπανέων τοῦ 'Ρότδζαλ — Συμπεράσματα.

278

Γ'. 'Η διεύθυνσις — 'Εταιρικαὶ ἐπιχειρήσεις — 'Ασφάλειαί — Θαλάσσιοι κίνδυνοι καὶ ναυταπάται — 'Ασφάλειαί ἐν τῇ 'Ανατολῇ — Ποταμασφάλειαί — Κακὴ διεύθυνσις — 'Η Δακία καὶ ὁ 'Αρχάγγελος — 'Ο Δονδινός — Πυρασραλιστικαί, βιωτικαί, κτηματικαὶ ἔταιριαί — 'Η ἐθνικὴ καὶ 'Ιονικὴ τράπεζα — 'Ο συρμός τῶν Τραπεζῶν — Τράπεζαι οὗ λαοῦ — Αἱ τῆς κινητῆς καὶ ἐγγείου πιστώσεως — 'Ελλειψίς εἰδικῶν ἀνδρῶν — Ναυτικοὶ συνεταρισμοὶ — 'Η βιομηχανία ἡμῶν — Βιομηχανικαὶ περὶ τὴν διεύθυνσιν ἱκανότητες

299

Δ'. Συμπεριφορὰ πρὸς τοὺς συναδέλφους — Πρὸς τὸ κοινόν — Πρὸς τὴν πατρίδα — Τὰ πρὸς αὐτὴν καθήκοντα τῆς ἀγαθοεργίας — Πρὸς τὴν ἐθνικὴν κυβέρνησιν — 'Εθνισμός καὶ ἐκφυλισμός.

Ε'. 'Ο δημόσιος τοῦ ἐμπόρου βίος — Δοκιμαστής — 'Εμπειροτέχνης — Διαιτητής — Συγγράμματα πρὸς συμβουλὴν — 'Επιδιαιτητής — 'Εμποροδίκης — 'Εμπορικὸς ἐπιμελητής — Βουλευτής — 'Εκτακτος ἀπεσταλμένος — 'Υπουργός τῶν οἰκονομικῶν — 'Υψηλός τοῦ ἐπαγγέλματος προορισμός.

332

ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΝ.

Ο ΕΜΠΟΡΟΣ ΕΙΣ ΤΑΣ ΔΕΙΝΑΣ ΠΕΡΙΣΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΒΙΟΥ ΤΟΥ.

Α'. 'Εμπορικαὶ κρίσεις — 'Ιστορία καὶ αἷτια αὐτῶν — 'Ατομικαὶ κρίσεις καὶ περιστάσεις — Αἷτια — Συναίσθησις, συμβουλαί, ἀποφάσεις — Σωστικὰ μέσα — Φιλικαὶ βοηθιαί — Δειναὶ δοκιμασίαι — 'Εγκληματικὰ ἐπινοήματα — 'Ηττα ὁμολογουμένη.

334

Β'. Περὶ τῶν αἰτίων τῆς πτωχεύσεως — Αἱ ἐξ αὐτῆς ὠφέλειαί — Καταστατικῆς διαφωτίσεις — Ζητήματα συμπύπτοντα μετὰ τῆς πτωχεύσεως.

382

Γ'. Παῦσις πληρωμῶν — Πτώχευσις — 'Ο δόλος εἰς τὰ κατὰστιχα — 'Επίθεσις σφραγίδων — Φυλάκισις — 'Αποφυλάκισις — Περιστάσεις δολίου χρεωκοπίας — Τὰ χρονικὰ τῶν ἐμποροδικείων — 'Η προκοπὴ τῶν χρεωκόπων — Οἱ ἐπεικεῖς καὶ ἄξεστοι δανεισταί — Δριμεταί μομφαὶ κατὰ τοῦ πτωχεύσαντος — Πικρία καὶ δάκρυα.

352

Δ'. 'Η καταδίκη τοῦ χρεωκόπου — Αἱ τύψεις — 'Η τοῦ κόσμου περιφρόνησις — 'Η ἀπελπισία.

ΠΑΡΟΡΑΜΑΤΑ.

	σελ.
'Ο ἔμπορος ἔχει καὶ νοῦν γράφε	19
καθολικὸν καὶ πράξεις	"
παγκοσμίους	"
τὸ ἄπειρον ἐκεῖνο	22
αὐτοῦ	25
ἐπιχειρησθῆ	39
σοβαρῶς	43

		Σελ.
στιχειώδεις	» στοιχειώδεις	45
ἐξέρχεται	» εἰσέρχεται	66
προάγεται	» προάγει	83
Γίββων	» Γρότιος	93
ἢ δὲν γνωρίζῃ	» δὲν γνωρίζει	100
ν' ἀναδειχθῶμεν	» ν' ἀναδειχθῶμεν	»
ἄξιοι καὶ εὐφυεῖς	» καὶ σπουδαῖοι	»
ἐνεργητικὰ	» εὐεργετικά.	107
ἀμείβεται	» δὲν ἀμείβωμαι	109
δὲν καταβάλλει	» καταβάλλει	127
παρέλειψες	» παρέλειψας	128
ἐκλαμβάνοντες	» ἐκλαμβάνοντες αὐτοὺς	151
ἐπέφερε	» ἐπήνεγκε	157
τὰς τέφρας	» τὰς ῥήσεις	»
συντελέσωσιν	» συντελῶσι	163
ἐξήρατο	» ἐξήρατο	249
καὶ ἡ Ἀμάλφια	» καὶ ἡ Ἀμάλφια, ἰδρυθεῖ- σαι ἐπὶ τῶν σαυροφοριῶν.	»
χώραν	» χεῖρα	251
ὧν ἕκαστος τόπος	» ὅντος ἑκάστου τόπου	255
ἂν δὲν ὑπάρχουσι	» ἂν δὲν ὑπάρχωσι	271
ἐπιστρέψωσι	» ἐπιτρέψωσι	288
εὐδοκιμῶσι	» εὐδοκιμῶσι	»
Sum	» Sun	»
ἀπερίγραπται	» ἀπερίγραπτοι	289
ἐκατοστῦναι	» ἐκατοστῦνες	289
ὑπὲρ πάσης φιλοκερδείας	» ὑπὲρ πᾶσαν φιλοκερδεῖαν	300
ἣν ἐχορήγησας	» ἣν ἐχορήγησας	350

SISMANOGLIO
 MEGARO

LIBRERIA MANOGLIO